

Rosa Forouzes

VARHAISKASVATUSKESKUSTELU 2010- LUVUN SUOMESSA

Teema-analyysi Helsingin Sanomien sanomalehtiartikkelien ja
mielipidekirjoitusten pohjalta

Yhteiskuntatieteiden tiedekunta

Pro gradu -tutkielma

Helmikuu 2019

TIIVISTELMÄ

FOROUZESH ROSA: Varhaiskasvatuskeskustelu 2010-luvun Suomessa –
teema-analyysi Helsingin Sanomien sanomalehtiartikkeleiden ja mielipidekirjoitusten pohjalta
Pro gradu -tutkielma
Tampereen yliopisto, Porin yksikkö
Sosiaalipolitiikka
Helmikuu 2019

Tässä pro gradu -tutkielmassa tutkitaan varhaiskasvatuskeskustelua Helsingin Sanomissa ilmestyneiden sanomalehtiartikkeleiden ja mielipidekirjoitusten pohjalta. Teksteistä nousseet aiheet on jaoteltu tutkielmassa teemoihin. Tutkielmassa käsitellään varhaiskasvatuskeskusteluissa esiin nousseita ilmiöitä sekä pohditaan, miten lapsen ääni ja näkökulma näyttäytyvät niissä.

Tutkielman teoreettisessa viitekehyksessä tarkastellaan varhaiskasvatuksen ideaa ja tehtävää yhteiskunnallisena palveluna ja lapsen oppimisen lähtökohtana. Lisäksi pohditaan, miten varhaiskasvatus on kehittynyt vuosien aikana ja mihin varhaiskasvatuksella nykyään pyritään. Varhaiskasvatukseen osallistuminen ja sen vaikuttavuus lapsen elämään ovat tämän tutkielman pääteemoja. Tutkielmassa käsitellään myös median merkitystä, vaikuttavuutta ja ilmenemismuotoja yhteiskunnassa.

Tutkielman aineisto koostuu sanomalehtiartikkeleista ja mielipidekirjoituksista, jotka on julkaistu Helsingin Sanomissa 1.9.2016–31.5.2017. Kirjoittajina aineistossa ovat vanhemmat, varhaiskasvatuksen asiantuntijat ja ammattilaiset, toimittajat sekä muut yksityishenkilöt. Sanomalehtiartikkeleita on yhteensä kahdeksan ja mielipidekirjoituksia yhdeksän. Aineistoa on käsitelty analyysivaiheessa kahtena eri osiona, mutta koodattu teemoihin yhtenä kokonaisuena aineistona. Aineiston aihepiirit keskittyvät sekä varhaiskasvatuksen arkeen että varhaiskasvatuksen merkityksiin laajemmassa mittakaavassa.

Aineiston aiheet on jaettu viiteen eri teemaan. Teemat on jaettu lisäksi alateemoihin, joita on kussakin pääteemassa kolme tai neljä kappaletta. Teemoilla käsitellään aineistosta nousseita ilmiöitä varhaiskasvatuksen nykytilasta. Niitä käsitellään jokaista omana osionaan. Lopuksi pohditaan teemoja yhdistäviä tekijöitä sekä lapsen äänen paikantumista niissä.

Tutkielman tulokset osoittavat, että varhaiskasvatuksen kentällä on paljon epäkohtia, joista suurimpina näyttäytyivät resurssipula, henkilöstön riittävyyteen ja saatavuuteen liittyvät ongelmat, suuret lapsiryhmät sekä palkkaukseen ja arvostukseen liittyvät ongelmat. Varhaiskasvatuksen osallistumisastetta pyritään tutkimusten valossa nostamaan, mutta yhtenä haasteena koetaan kotihoidon tuki, mikä mahdollistaa lapsen kotona hoitamisen kolmeen ikävuoteen saakka. Tähän aiheeseen liittyen tuloksissa nousi esiin kärjistynyt varhaiskasvatuksen ja kotihoidon vastakkainasettelu. Lapsen paikantuminen varhaiskasvatuskeskusteluissa näkyi pääosin aikuisjohtoisina päätelminä lapsen edun toteutumisesta. Lapsen oma näkökulma varhaiskasvatukseen osallistumisesta, sen laadusta tai toteuttamisesta ei tullut tämän tutkimuksen tuloksissa esiin.

Avainsanat: varhaiskasvatus, työ varhaiskasvatuksessa, yhteiskunta, kotihoito, sanomalehti, media

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck –ohjelmalla.

ABSTRACT

FOROUZESH ROSA: Early childhood education in 2010's Finland – Based on articles and opinion pieces of Helsingin Sanomat

Master's Thesis

University of Tampere, Unit of Pori

Social Policy

February 2019

The objective of this Master's Thesis is to recognize discussions about early childhood education in Finland based on articles and opinion pieces in Helsingin Sanomat newspaper. This thesis examines the topics and objectives of these articles and opinion pieces. The topics of the discussions are divided into themes, which are handled separately. One of the main research questions in this thesis is how a child's voice is included in the articles and opinion pieces.

In the theoretical framework of this study, I focus on the development and transition of early childhood education over time. I will also discuss early childhood education as a social service and as basis of learning. Participation in early childhood education and its impacts on children are also discussed in this thesis. In addition, there is a discussion about different kinds of media, their role and impact.

The data of the thesis was collected from Helsingin Sanomat newspaper. The data consists of articles and opinion pieces written by parents, early childhood education professionals, journalists and private persons. The data was collected during 1.9.2016-31.5.2017, and it consists of eight articles and nine opinion pieces. When conducting the analysis, articles and opinion pieces were analyzed separately, but they form a coherent data. The topics of the data are related to everyday life in kindergartens and to the purpose of early childhood education.

The thematic contents of the data are categorized into five different themes, which all include three or four sub-themes. Themes' topics consist of phenomena which occurs in data. In the end of the data analysis, there is a section about the things which are similar in all five themes. I also examine how a child's voice is recognizable in the data.

The results show that there are many flaws in Finnish early childhood education system, most of them related to resources, substantial personnel shortage, big child groups and undervaluation. The participation rate in early childhood education is low compared to other Nordic countries, which is a one reason why participation rate should rise. This is consequence of home care allowance, which is paid to families who take care of their child at home until the age of three. The results indicate confrontation between home care and early childhood education. In this study, a child's voice was not located in the discussions about implementing early childhood education.

Keywords: early childhood education, working in early childhood education, society, home care, newspaper, media

The originality of this thesis has been checked using the Turnitin OriginalityCheck service.

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	1
2	VARHAISKASVATUSPOLITIikka JA SUOMEN MALLI.....	3
2.1	Kansallinen ja kansainvälinen varhaiskasvatus.....	3
2.2	Varhaiskasvatukseen osallistuminen Suomessa ja OECD-maissa	4
2.3	Suomalaisten varhaiskasvatuspalvelujen historiaa.....	5
2.4	Kuntien tarjoama varhaiskasvatus.....	7
2.5	Yksityinen varhaiskasvatus	9
2.6	Lasten kotihoito Suomessa.....	11
2.7	Varhaiskasvatuksen lainsäädäntö	13
3	VARHAISKASVATUS KASVATUKSENA JA TYÖNÄ	15
3.1	Päivähoidosta varhaiskasvatukseen.....	15
3.2	Kotihoidon ja varhaiskasvatuksen vastakkainasettelu	16
3.3	Työpaikkana varhaiskasvatus.....	18
3.3.1	Varhaiskasvatusalan arvostus ja palkkaus	18
3.3.2	Työssä jaksaminen	20
3.4	Varhaiskasvatuksen tulevaisuuden skenaarioita	20
4	SANOMALEHTI JA MIELIPIDE	23
4.1	Sanomalehti nyky-yhteiskunnassa	23
4.2	Mielipidekirjoitus	24
5	TUTKIMUSTEHTÄVÄ, MENETELMÄT SEKÄ AINEISTO	26
5.1	Tutkimustehtävä	26
5.2	Tutkimuksen toteutus	27
5.3	Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi	28
5.4	Aineisto	30
5.5	Aineiston luotettavuus.....	31

6	VARHAISKASVATUSKESKUSTELUN TEEMAT	32
6.1	Keskustelujen teemat.....	32
6.1.1	Teema 1 – Työn houkuttelevuuteen vaikuttavat tekijät	34
6.1.2	Teema 2 – Haasteet päiväkotien arjessa	37
6.1.3	Teema 3 – Työn luonteen ristiriidat.....	41
6.1.4	Teema 4 – Varhaiskasvatuksen vaikuttavuus	44
6.1.5	Teema 5 – Varhaiskasvatukseen osallistuminen.....	48
6.2	Lapsen äänen paikantuminen keskusteluissa	52
7	LOPUKSI	56
7.1	Yhteenveto teemoista	56
7.2	Ajatuksia lasten varhaiskasvatuksesta.....	60
7.3	Tulosten yhteenveto ja tulkinta tutkimuksen tekijän ammatillisesta näkökulmasta	62
7.4	Jatkotutkimusaiheet.....	64
8	LÄHTEET	66

1 Johdanto

Varhaiskasvatus on ollut viime vuosikymmenten aikana paljon esillä suomalaisessa mediassa. Siihen on kohdistettu monia muutoksia, jotka ovat liittyneet niin terminologiaan, lainsäädäntöön kuin asenteisiin. Enää ei puhuta lasten päivähoitosta, vaan varhaiskasvatuksesta. Uuden varhaiskasvatuslain lähtökohtana on lapsen oikeus varhaiskasvatukseen, vanhempien työssäkäynnin mahdollistamisen sijaan. (Puroila & Kinnunen & Keränen 2017, 3.)

Varhaiskasvatuksen tiedetään olevan tänä päivänä tärkeä osa lasten oppimispolkua ja sen vaikuttavuus lasten myöhemmälle oppimiselle tunnustetaan laajasti. Se toimii myös tehokkaana keinona syrjäytymisen ehkäisyssä. Tästä huolimatta varhaiskasvatuspalveluja on heikennetty Suomessa. Lasten subjektiivista oikeutta varhaiskasvatukseen on rajattu ja ryhmäkokoja kasvatettu. Ala on kärsinyt myös merkittävästä työvoimapulasta jo pitkään, etenkin pääkaupunkiseudulla.

Varhaiskasvatus on usein esimerkkinä, kun puhutaan suomalaisen hyvinvointivaltion edistyksellisyydestä. Suomessa jokaisella lapsella on oikeus päivähoitopaikkaan. Tämän lisäksi vanhemmilla on mahdollisuus jäädä kotiin hoitamaan alle kolmevuotiasta lasta kotihoidon tuella. Näistä syistä suomalaista lastenhoitojärjestelmää pidetään yhtenä maailman parhaista. (Anttonen & Sipilä 2000, 124.) Varhaiskasvatuksen tehtävä on edistää yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa sekä olla syrjäytymistä ehkäisevä yhteiskunnallinen palvelu. Varhaiskasvatuksen pidemmän aikavälin vaikutukset ovat merkittävimpiä sellaisilla lapsilla, jotka eivät kotikasvatuksessaan saa syystä tai toisesta vanhemmiltaan riittävästi tarpeellista huomiota, hoivaa, kasvatusta ja ohjausta. (Heckman 2008, 7.) Varhaiskasvatuksessa opetellaan tietoja ja taitoja, jotka vahvistavat lasten osallisuutta ja aktiivista toimijuutta yhteiskunnassa. Huoltajien kasvatustyötä tuetaan varhaiskasvatuksen avulla, sekä mahdollistetaan heidän osallistumisensa työssäkäyntiin tai opiskeluun. Lasten kehittymistä ja oppimista edistetään yhdessä huoltajien kanssa. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 14.)

Tässä pro gradu -tutkielmassa tutkitaan varhaiskasvatuskeskusteluja yhteiskunnallisen keskustelun näkökulmasta Helsingin Sanomista valittujen mielipidekirjoitusten ja sanomalehtiartikkeleiden pohjalta. Varhaiskasvatusta ja lapsen varhaisten vuosien tasa-arvoistavaa vaikutusta on tutkittu vähemmän sosiaalipoliittisesta näkökulmasta verrattuna aiheesta kiistelleeseen aivotutkimukseen, kehityspsykologiaan sekä kasvatustieteisiin (Morabito & Vandenbroeck & Roose 2013, 451). Aihetta on tärkeää tutkia myös tästä näkökulmasta, sillä varhaiskasvatus on universaali palvelu, joka koskettaa lähes jokaista suomalaista lapsiperhettä. Lisäksi se on tärkeä palvelu lasten ja perheiden hyvinvoinnin kannalta.

Lehtiartikkeleiden ja mielipidekirjoitusten kautta saadaan näkyviin kansalaisten kokemuksia varhaiskasvatuksesta. Mediassa kirjoitettu teksti on vaikuttavaa, ja Helsingin Sanomat on yksi suurimmista mielipidevaikuttajista Suomessa. Kiinnostukseni aihetta kohtaan on noussut työstäni lastentarhanopettajana. Haluan yhdistää tässä tutkimuksessa osaamiseni lastentarhanopettajana sekä sosiaalipolitiikan maisteriopiskelijana.

Tutkimuksessa tarkastellaan median varhaiskasvatuskeskusteluja. Mediakeskustelu vaikuttaa ihmisiin ja pitkällä tähtäimellä myös päätöksentekoon. Luokittelen tässä tutkimuksessa varhaiskasvatuskeskustelua aineiston perusteella eri pääteemoihin ja alateemoihin. Tutkimuksen tavoitteena on jäsentää varhaiskasvatuskeskustelun tekstejä sisällön mukaan ja havaita niissä yhdistäviä ja erottavia tekijöitä. Haluan tässä tutkimuksessa havainnoida, kuinka lapsen ääni paikantuu keskusteluissa. Tämän tutkimuksen tarkoituksena on selvittää, mitkä asiat varhaiskasvatuksen nykytilassa herättävät keskustelua mediassa. Tutkimuksessa vastataan seuraaviin kysymyksiin:

1. Millaiset kokoavat teemat jäsentävät varhaiskasvatuksesta käytyä keskustelua Helsingin Sanomien mielipidekirjoituksissa ja sanomalehtiartikkeleissa ajalla 1.9.2016-31.5.2017?
2. Millaisista alateemoista teemat muodostuvat?

Ensimmäisessä luvussa tarkastelen varhaiskasvatuspolitiikkaa sekä Suomen mallia. Käyn lisäksi läpi varhaiskasvatuspalveluiden muutosta sekä palveluiden käyttöä ja yleisyyttä sekä kansallisesti että kansainvälisesti. Toisessa luvussa tarkastelen muutosta päivähoidosta varhaiskasvatukseen sekä kotihoidon ja varhaiskasvatuksen vastakkainasettelua. Lisäksi käyn läpi varhaiskasvatustyöhön liittyviä tekijöitä. Kolmannessa luvussa perehdyn mediaan ja mielipidevaikuttamiseen sekä käyn läpi sanomalehden merkitystä nyky-yhteiskunnassa. Neljännessä luvussa käsittelen tutkimustehtävää, menetelmiä sekä aineistoa. Tässä luvussa käsittelen myös laadullista tutkimusta yleisesti sekä esittelen tutkimuksen aineiston. Viides luku kokoaa aineiston analyysin teemoittain. Teemoja on yhteensä viisi ja käsittelen niitä erillisinä osioina. Viimeisessä luvussa pohdin teemojen yhdistäviä tekijöitä, tulosten yhteenvetoa ja jatkotutkimusaiheita. Lopussa pohdin kokonaisuutta oman työni näkökulmasta.

Varhaiskasvatuksen tilan tutkiminen mielipidekirjoitusten ja sanomalehtiartikkelien avulla tuo esiin epäkohtia ja nostaa esiin kehittämistarpeita. Mielipidekirjoituksissa ilmaistaan asiat oman kokemuksen kautta, jonka vuoksi on mielenkiintoista tutkia, uutisoiko media sanomalehtiartikkeleissaan samoista asioista, joista mielipidepalstoilla kirjoitetaan. Kaksi erilaista tekstityyppiä tuovat aineistoon erilaisia näkökulmia ja monipuolisuutta.

2 Varhaiskasvatuspolitiikka ja Suomen malli

Tässä luvussa kuvaillaan varhaiskasvatuspolitiikkaa sekä varhaiskasvatukseen osallistumista kansallisella ja kansainvälisellä tasolla. Luvussa esittelen myös Suomessa tarjottavan varhaiskasvatuksen kehittymistä sekä yksityisen ja kunnallisen varhaiskasvatuksen tarjoamia vaihtoehtoja. Lisäksi käsittelen varhaiskasvatusta säätelevää lainsäädäntöä sekä tuetun kotihoidon mahdollisuutta Suomessa.

2.1 Kansallinen ja kansainvälinen varhaiskasvatus

Varhaiskasvatus on ollut koko 2000-luvun ajan kiinnostuksen kohteena kansainvälisesti. Merkittäviä toimijoita tällä saralla ovat olleet OECD, EU ja Maailman Pankki. Kiinnostus varhaiskasvatukseen on kuluneen vuosikymmenen aikana kasvanut. Varhaiskasvatukseen liittyvissä keskusteluissa on muodostunut jaettu mielipide ja ymmärrys siitä, että varhaiskasvatuksella on tärkeä rooli lapsen kasvussa ja elämässä. Yleisesti ymmärretään myös, että se on taloudellisesti ja inhimillisesti kannattava sijoitus. Institutionaalinen varhaiskasvatus nähdään inhimillistä pääomaa niin yksilö- kuin ryhmätasolla kasvattavana vaikuttimena, painottaen kognitiivisten ja sosiaalisten taitojen oppimista. Lisäksi varhaiskasvatuksen nähdään vähentävän yhteiskunnallista eriarvoisuutta. (Karila & Eerola & Alasuutari & Kuukka & Siippainen 2017, 393.)

Kansainvälisellä tasolla vallitsee yhteisymmärrys varhaiskasvatukseen osallistumisen tasa-arvoistavasta merkityksestä. Lasten yhtäläiset mahdollisuudet osallistua varhaiskasvatukseen ovat tärkeä asia tasa-arvon toteutumisen kannalta. Varhaiskasvatuksessa tasa-arvoisuus yhdistetään usein heikommassa asemassa oleviin lapsiin. Osallistumista varhaiskasvatukseen mahdollistetaan ympäri maailmaa eri keinoin. Osallistumisen tärkeyteen on erityisesti keskitytty kehittyneissä teollisuusmaissa, mutta osallistumisastetta on alettu nostamaan myös taloudellisesti heikommassa asemassa olevissa maissa. Suomessa varhaiskasvatuskeskustelu on saanut osin otteita kansainvälisestä varhaiskasvatuksesta, mutta keskustelussa näkyy myös vahvasti pohjoismaisten hyvinvointivaltioiden lastenhoidon historia. (em. 393-394.)

Kaupungistuminen, elinkeinorakenteen muutos ja naisten työelämään siirtyminen johtivat lastenhoidon uudelleen organisoimiseen Suomessa 1970-luvulla. Päivähoitojärjestelmän muodostaminen tuli osaksi hyvinvointivaltion julkisia palveluja. Tällä hetkellä varhaiskasvatus on

Suomessa osa opetus- ja koulutusjärjestelmää ja se nähdään elinikäisen oppimisen ensimmäisenä portaana. Varhaiskasvatuksen pedagogista luonnetta ja opetustehtävää on korostettu ja varhaiskasvatus nähdään lapsen oikeutena. Suomessa on turvallista kasvattaa lapsia, jonka vuoksi kotihoito saattaa olla monelle luonteva lastenhoitoratkaisu. Myös taloudellinen tuki lastenhoitoon kotona saa harkitsemaan kotiin jäämistä. (em. 393-394.)

2.2 Varhaiskasvatukseen osallistuminen Suomessa ja OECD-maissa

Education at a Glance -julkaisussa (2016) esitetään, että suomalaisten lasten osallistuminen varhaiskasvatukseen jää alle OECD-maiden keskiarvojen. Vuonna 2013 varhaiskasvatukseen osallistui Suomessa 68 prosenttia kolmevuotiaista ja 74 prosenttia neljävuotiaista lapsista. Naapurimaissa Ruotsissa, Norjassa ja Tanskassa neljävuotiaista 95 prosenttia osallistui tällöin varhaiskasvatukseen. Kolme- ja neljävuotiaiden lasten osallistuminen varhaiskasvatukseen on noussut kaikissa OECD-maissa tasaisesti viimeisen kymmenen vuoden aikana. Varhaiskasvatuksen tarjonnan ja käytön lisääntyminen on kehittänyt naisten työmarkkina-asemaa jo vuosien ajan. (Education at a Glance 2016, 298.)

Taloudellisen yhteistyön ja kehityksen järjestö OECD on koonnut jäsenmaidensa kesken Education at a Glance-koulutusvertailun vuonna 2016. OECD:n toteuttamassa PISA 2013 -tutkimuksessa esitettiin kansainvälisesti, että ne 15-vuotiaat lapset, jotka olivat osallistuneet ainakin yhden vuoden ajan varhaiskasvatukseen, saivat parempia tuloksia kuin ne lapset, jotka eivät olleet osallistuneet varhaiskasvatukseen. Erityisesti ero näkyi maahanmuuttajalasten kohdalla lukutaitoa mittaavissa testeissä. Ero lukutaidossa vastasi jopa yhden vuoden opintoja vastaavaa määrää varhaiskasvatukseen osallistuneiden ja ei-osallistuneiden välillä. Tutkimuksen mukaan varhaiskasvatus vähentää sosiaalista eriarvoisuutta ja valmistaa lapsia koulua varten. (em. 298.)

Viimeisen vuosikymmenen aikana moni maa on laajentanut omaa varhaiskasvatuksen tarjontaansa. Varhaiskasvatus on tullut ilmaiseksi osassa maista, toisissa taas se on otettu osaksi pakollista koulutusjärjestelmää. Päivähoitoa ja varhaiskasvatusta on myös alettu yhdistämään yhteiseksi kokonaisuudeksi, kuten myös Suomessa. OECD-maiden välillä kuitenkin varhaiskasvatuksen aloitusikä, käyttöaste, vanhemmille aiheutuvat kulut sekä varhaiskasvatusohjelmien pituus vaihtelevat. Suurimassa osassa OECD -maissa varhaiskasvatus aloitetaan ennen viidettä ikävuotta. Kaksivuotiaista vain 36 prosenttia osallistuu kaikkien maiden keskiarvolta varhaiskasvatukseen, kun taas kolmevuotiaista osallistuu jo 71 prosenttia lapsista (2014). Neljävuotiaista lapsista

varhaiskasvatukseen osallistuu 86 prosenttia lapsista (2014). Alle kolmevuotiaiden lasten osallistuminen varhaiskasvatukseen ei ole niin yleistä kuin yli kolmevuotiaiden lasten. Varhaiskasvatusta tarjotaan kouluun valmistavana palveluna useissa OECD-maissa, mutta Pohjoismaissa ja Saksassa varhaiskasvatus ja päivähoido ovat kasvatuksen, opetuksen ja hoivan yhdistetty kokonaisuus. (em. 298.)

Suomessa lasten varhaiskasvatukseen osallistuminen on selkeästi alhaisempaa verrattuna muiden EU jäsenmaiden ja muiden Pohjoismaiden lasten osallistumiseen. Suomalaislasten osallistumisaste jää selkeästi eurooppalaisen keskiarvon alapuolelle. Voidaan todeta, että Suomi jää jälkeen EU:n vuonna 2014 asettaman varhaiskasvatuksen osallistumisasteen tavoitteesta. ET 2020-ohjelman tavoitteena on yli neljävuotiaiden vähintään 95 prosentin osallistumisaste varhaiskasvatukseen. (Tuononen 2015.) Suomessa 3-5-vuotiaiden osallistumisaste varhaiskasvatukseen on 73,8 prosenttia (2012). Varhaiskasvatuksen kehittämisen tiekartta vuosille 2017-2030-esitys painottaa varhaiskasvatuksen osallistumisasteen nostamista, varhaiskasvatuksen taloudellisen ja yhteiskunnallista vaikuttavuutta sekä varhaiskasvatuksessa tarvittavan henkilöstön osaamista, koulutuksen kehittämistarpeita ja päiväkotien henkilöstörakenteita. (Karila ym. 2017, 9-10, 32.) Ruotsiin verrattuna Suomen osallistumisaste varhaiskasvatukseen on merkittävästi alhaisempi. Vuonna 2004 Ruotsissa yli 90 prosenttia alle kouluikäisistä lapsista on varhaiskasvatuksen piirissä, kun taas Suomessa 48 prosenttia alle kolmevuotiaista lapsista ja 30 prosenttia yli kolmevuotiaista lapsista on kotihoidossa. (Mahon & Anttonen & Berqvist & Brennan & Hobson 2012, 425.)

Suomalainen malli on erityinen, sillä perheillä on vaihtoehtona valita kotihoidon ja varhaiskasvatuksen välillä. Suomalaisen lastenhoitopolitiikan erityisyys tarkentuu kotihoitovalinnassa. Kotihoidon tuen käyttö ei ole yhtä tavanomaista muissa Pohjoismaissa tai muualla maailmassa. Muihin Pohjoismaihin verrattuna Suomi on suunnannut vahvimmin kotihoitovalinnan varhaiskasvatukseen ja työelämän vaihtoehtona. (Mahon ym. 2012; Duvander & Ellingsæter 2016.) Tässä suhteessa Suomi poikkeaa muista OECD-maista.

2.3 Suomalaisten varhaiskasvatuspalvelujen historiaa

Työväenliikkeen vanhoihin utopioihin ovat kuuluneet lapsille ja vanhuksille tarkoitetut julkiset palvelut. Tämä pohjautuu siihen, että kodin ulkopuolella työskennelleet naiset ovat aina tarvinneet luotettavaa apua hoivatehtäviin, mutta eivät ole pystyneet maksamaan niistä paljoa. 1940- ja 1950-luvuilla lasten päivähoidoa ei pidetty vielä tarpeellisenä. Sen tarpeellisuutta perusteltiin

kasvatuksellisilla, moraalisisilla ja huollollisilla syillä. Lastentarhat ja -seimet olivat aikaisemmin olleet olemassa puutteellisen hoidon korjaamiseksi tai hyvän kasvatuksen tueksi. Lastenseimet olivat vähävaraisille työssäkäyville äideille tarkoitettuja sosiaalihuollon laitoksia. Varattomien perheiden äitien työssäkäynti hyväksyttiin, mutta yleisesti päivähoitoon suhtauduttiin kielteisesti. (Anttonen & Sipilä 2000, 110-125.)

1960-luvulta lähtien sosiaalipalveluille annettiin uusia tehtäviä. Julkiset päivähoitopalvelut eivät kuuluneet enää osaksi ehkäisevää köyhäinhoitoa. Lastenseimien olemassaolo perustui lastensuojelun ja köyhäinhoidon tarpeisiin. Lastentarhat taas tukivat lasten kasvatusta. Lastentarhoihin tuli lapsia eri yhteiskuntaluokista joko puolipäivä- tai kokopäivähoitoon. Lastentarhojen kehitystä edesauttoi ymmärrys lastentarhojen kasvatuksellisesta hyödystä. Järjestöt ylläpitivät usein lastentarhoja. Köyhien perheiden äitien oli joko taloudellisista syistä tai mieselättäjän puuttumisen takia pakko käydä töissä. Äitien työssäkäynti alettiin hyväksyä päivähoitoon oikeuttavaksi syyksi. Vuonna 1969 kolmannes lastenseimien ja lastentarhojen 32 000 hoitopaikasta oli yksityisiä ja kaksi kolmannesta kunnallisia. (em. 110-126.) Päivähoitojärjestelmä rakennettiin alun perin siksi, että pienten lasten äitien olisi mahdollista käydä töissä. Tämänkaltaisesta työelämäkytkennästä päivähoitopolitiikka irtautui 1990-luvulla, kun subjektiivinen päivähoito-oikeus astui voimaan. Ensin subjektiivinen päivähoito-oikeus koski vain alle kolmivuotiaita, mutta vuonna 1996 se laajennettiin koskemaan kaikkia alle kouluikäisiä lapsia. Tämän muutoksen jälkeen päivähoito ei ollut enää sidoksissa vanhemman työssä käymiseen tai perheen muihin olosuhteisiin. (Alasuutari 2003, 25.)

Lasten päivähoito kuuluu maasta riippuen joko kasvatuksen ja koulun aluepiiriin, osaksi terveydenhuoltoa tai sosiaalihuollon palveluihin. Päivähoito yhteiskunnallisena palveluna vastaa useampaan eri tarpeeseen. Kunnallinen päivähoito mahdollistaa naisten ansiotyön sekä samalla sen tarkoitus on tukea työmarkkinoiden toimivuutta. Lisäksi päivähoidolla on kasvatuksellinen päämäärä. Sosiaalipalvelut kuuluvat vahvasti osana Suomen julkisen sektorin tarjoamia palveluja. Julkinen sektori vastaa Suomessa sosiaalipalvelujen rahoittamisesta ja tuottamisesta. (Anttonen & Sipilä 2000, 103-106.)

Vuonna 2013 päivähoidon hallinnonala siirtyi sosiaali- ja terveystieteiden ministeriöstä opetus- ja kulttuuriministeriön alaisuuteen. Kyseisen siirron jälkeen päivähoito ei ole enää sosiaalihuoltolain mukainen sosiaalipalvelu. (Opetushallitus 2017.) Päivähoidon kehittämisen ensimmäinen etappi oli vuonna 1973, kun varhaiskasvatustalaki astui voimaan. Kunnallisen päivähoidon kehittäminen on ollut pitkä prosessi. (Anttonen & Sipilä 2000, 129.) Suomessa jokaisella lapsella on oikeus päivähoitopaikkaan ja varhaiskasvatukseen. Tätä kutsutaan subjektiiviseksi päivähoito-oikeudeksi.

Subjekttiivinen oikeus tarkoittaa lakiin perustuvaa oikeutta, etuutta tai palvelua, joka on pakko myöntää jokaiselle lain edellyttämät edellytykset täyttävälle henkilölle (HE 80/2015).

2.4 Kuntien tarjoama varhaiskasvatus

Yhteiskunnan järjestämä varhaiskasvatus ja päivähoito koostuvat hoidon, kasvatuksen ja opetuksen kokonaisuudesta. Se on tavoitteellista ja suunnitelmallista toimintaa ja vuorovaikutusta, jossa lapsen omaehtoisella leikillä on suuri merkitys. Varhaiskasvatusta järjestetään varhaiskasvatuspalveluissa, joita ovat Suomessa päiväkotitoiminta, perhepäivähoito sekä muu avoin varhaiskasvatus, kuten kerhotoiminta. Vuonna 2015 perhepäivähoidon osuus päivähoitopalveluissa oli laskenut kuluneen kymmenen vuoden aikana tasaisesti. Kunnallisen perhepäivähoidon osuus päivähoitopalveluissa oli tuolloin 11 prosenttia. (Säkinen & Kuoppala 2016, 1.) Kuntien lisäksi varhaiskasvatuspalveluja tuottavat yksityiset palveluntuottajat, järjestöt sekä seurakunnat. Kuntien tehtävänä on arvioida valtakunnallisten varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden toteutumista kunnan omassa varhaiskasvatussuunnitelmassa sekä konkretisoida suunnitelmassaan varhaiskasvatuksen sisällöt ja toimintatavat eri toimintamuodoissa. (Heikkilä & Ihalainen & Välimäki 2007, 8- 11.)

Päivähoitopaikkoja tuotetaan tehokkaasti Suomessa. Päiväkotien kaikki hoitopaikat ovat käytössä ja korkeat käyttöasteet kuvaavat sitä, että kaikki lapset ovat paikalla lähes päivittäin. Monissa päiväkodeissa on muunneltu päiväkotien aukioloaikoja muuttuneiden työelämän tarpeiden takia. Vain harvassa päiväkodissa on kuitenkin lisätty samanaikaisesti henkilökunnan määrää. (Ikola-Norrbacka 2004, 24.)

Kuntien perustehtävä on kuntalaisten hyvinvointi. Yksi kunnan perustehtävistä on lasten päivähoidon järjestäminen vanhempien toiveiden mukaan sekä siinä laajuudessa ja sellaisin toimintamuodoin kuin kunnan tarve edellyttää. Kunnan on järjestettävä päivähoito niin, että lasten hoidon ja kasvatuksen tarve tulee eri ikäryhmissä huomioitua tasapuolisesti. Päivähoidosta peritään maksu, joka riippuu perheen koosta, taloudellisesta tilanteesta sekä lapsen hoitoajoista. Vuodesta 1996 lähtien kaikilla alle kouluikäisillä lapsilla on ollut oikeus kunnalliseen päivähoitopaikkaan. Tämän määrittelee lasten päivähoidosta annettu laki 36/1973. (em. 23-24.) Tätä oikeutta on myöhemmin rajattu sellaisilta lapsilta, joiden vanhemmat tai toinen vanhemmista ei ole kokopäiväisesti töissä tai opiskelemassa. Osallistumista on rajattu 20 tuntiin viikossa, aikaisemman kokopäivähoidon sijaan. (Semkina 2014.)

Kuntien vapaus varhaiskasvatuspalveluiden järjestämisessä tarkoittaa sitä, että eroavaisuuksia kuntien välillä on paljon. Kuntien tarjoamat varhaiskasvatuspalvelut vaihtelevat merkittävästi. Kunnat ratkaisevat itse, millaisia varhaiskasvatuksen muotoja se kuntalaisille tarjoaa. Kunta voi päättää tarjoaako se palvelut itse vai osoitetaanko niiden tuottaminen yksityisille tai kolmannen sektorin toimijoille. Kunnat saavat myös päättää, myöntävätkö ne asukkailleen Kelan tukijärjestelmän lisäksi kotihoidontuen tai yksityisen hoidon tuen kuntalisää. Kunta voi myös päättää tukeeko se yksityisen varhaiskasvatuksen järjestämistä muulla tavoin. (Semkina 2014.) Kunnallinen itsehallinto varhaiskasvatuspalveluiden järjestämisessä tulee säilymään myös jatkossa huolimatta siitä, että suomalainen kuntakenttä ja kuntien tehtävät tulevat muuttumaan vuonna 2019 uuden aluehallintouudistuksen myötä. Uudistus merkitsee kuntien varhaiskasvatukselle sitä, että ne tulevat olemaan henkilöstömäärältään, että budjettivaikutuksiltaan yksi keskeisimmistä kuntien palveluista. (Karila ym. 2017, 392-394.)

Tarve varhaiskasvatuslain uudistamiselle on tiedetty jo pitkään ja lain uudistaminen on ollut pitkä prosessi. Vuosikymmenten aikana on tehty muutoksia ja täydennyksiä lakiin. Laki varhaiskasvatuksesta sisältyi hallitusohjelmaa (22.6.2011) täsmentävän valtioneuvoston 15.12.2011 päättämän koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelmaan. Lainsäädännön uudistamista varten on työskennellyt työryhmä, jonka työ perustui hallitusohjelmaan. (Karila ym. 2017, 16.) Uusi varhaiskasvatuslaki astui voimaan 1.9.2018 (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2018).

Opetushallitus on määrännyt 18.10.2016 varhaiskasvatussuunnitelman perusteista, jotka otetaan käyttöön velvoittavina 1.8.2017 alkaen kaikkialla Suomessa. Tähän asti varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ovat olleet ainoastaan suosituksia. Valtakunnalliset varhaiskasvatussuunnitelman perusteet laaditaan Opetushallituksessa. Niiden pohjalta laaditaan kuntakohtaisesti paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat. Jokaiselle päiväkodissa tai perhepäivähoidossa olevalle lapselle laaditaan lisäksi oma henkilökohtainen varhaiskasvatussuunnitelma, jota päivitetään säännöllisesti. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden tullessa voimaan, jokaisen kunnan, kuntayhtymän tai muun palveluntuottajan tulee noudattaa niitä. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden uudistamisen taustalla ovat varhaiskasvatuksen toimintaympäristön ja lasten kasvuympäristön muutokset. Perusteet ovat valmisteltu käyttäen hyödyksi varhaiskasvatuksen uusimpia tutkimus- ja kehittämistöitä. (Opetushallitus 2016.)

2.5 Yksityinen varhaiskasvatus

Kunnallisen päivähoidon lisäksi vanhemmilla on mahdollisuus valita yksityinen päivähoito joko yksityisessä päiväkodissa tai perhepäivähoidossa (Kansaneläkelaitos 2016). Kuntien kiristynyt taloudellinen tilanne ajaa perheet nykyään yksityisten päiväkotien käyttöön. Tällä hetkellä kasvukeskuksissa on enemmän päivähoidolle kysyntää kuin kunta pystyy tarjoamaan. Yksityiset päiväkodit toimivat joko ostopalveluperiaatteella tai yksityisen hoidon tuella. Yksityisen hoidon tukeen kuuluvat palvelusetelit. Kunta ja Kela maksavat suurimman osan yksityisen hoidon kustannuksista. (Semkina 2014.)

Palvelusetelillä voi hankkia sellaisia sosiaali- ja terveysten palveluja, joita kunnan tai kuntayhtymän on velvollisuus järjestää asukkailleen. Palvelusetelillä hankittava palvelu on vaihtoehto kunnan järjestämälle palvelulle. Kunta tai kuntayhtymä saa päättää, ottaako se palvelusetelin käyttöön ja mihin palveluihin sitä voidaan käyttää. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2017.) Hallituksen tavoitteena on varhaiskasvatuksen osallistumisasteen nostaminen. Kuntaliiton tekemän kyselyn (2018) mukaan palvelusetelien käyttö varhaiskasvatuksessa on lisääntynyt kunnissa. Palveluseteleistä suosituin on tulosisäntämalli, jossa kaikki vanhemmat tulotasostaan riippumatta voivat valita palvelusetelin. Yksityisen hoidon tuella hoidettavien lasten määrä on vähentynyt. Kyselyn vastausten perusteella on tärkeää pohtia, miten kunnat järjestävät tulevaisuudessa laadukasta varhaiskasvatusta. (Kuntaliitto 2018.)

Yksityisen päivähoidon suosio on Suomessa kasvussa. Vanhemmat valitsevat lapsilleen hoitopaikaksi yksityisen päiväkodin erilaisten sisältöpainotusten, kuten liikunnan, musiikin, taiteiden tai kielten vuoksi. (Vihavainen 2017.) Tietyn taidon varhaisen oppimisen painottaminen on tyypillistä behaviorismiin pohjautuvalle varhaiskasvatukselle. Tällöin voidaan puhua musiikkipainotteisesta, liikuntapainotteisesta tai kuvalliseen ilmaisuun erikoistuneista päiväkodeista. Tämä suosittu kehityssuunta ei ole välttämättä suotuista lapselle silloin, kun aikuisten käsitystä siitä minkälaiseksi hän haluaa lapsen kasvavan, pidetään tärkeämpänä kuin lapsen omaa näkemystä. (Hujala & Puroila & Parrila & Nivala 2007, 38.)

Päivähoidon kenttä on suuressa muutoksessa ja suuret ketjut ovat valtaamassa alaa. Suomen markkinoilla suurin ketju on tällä hetkellä Touhula Oy, jolla on 133 liikuntapainotteista päiväkotia Suomessa (Touhula Oy 2017). Toinen suuri päiväkotiketju on nimeltään Pilke-päiväkodit, joilla on Suomessa 60 päiväkotia ja 23 iltapäiväkerhoa (Vihavainen 2017). Kuntien välillä on eroja yksityisten päiväkotien käyttöprosentteissa. Eroja selittävät muun muassa palvelusetelimalli, mikä ei ole käytössä

kaikissa kunnissa. Palvelusetelillä perhe voi hakea hoitopaikkaa yksityisestä päiväkodista, jonka kunta on hyväksynyt. Sisältöteemoja tarjoavien päiväkotien ohella nousussa ovat myös ”elämäntapapäiväkodit”, joissa painotetaan esimerkiksi terveellisiä elämäntapoja ja ruokavaliota, kestävästä kehitystä tai luontoon tutustumista. Childcare-hankkeen teettämän kyselytutkimuksen mukaan tärkeimmiksi lapsen hoitopaikkaa määrittäviksi kriteereiksi muodostuivat sijainnin lisäksi sisäruokaset, ilmapiiri ja toisten lasten seura. Vähemmän tärkeiksi asioiksi koettiin taas sisältöpainotukset tai erikoistuneisuus tai arvoihin ja monikulttuurisuuteen liittyvät asiat. (Hietamäki ym. 2017.)

Suomessa tehdyn väitöskirjan mukaan vanhemmat ovat sisältöpainotuksen vuoksi valmiita viemään lapsensa pidemmälle hoitoon, vaikka sijainti onkin useimmiten päivähoitopaikkaa valittaessa tärkein kriteeri (Kivimäki 2016). Lisäksi tutkimuksessa todettiin, että monissa maissa, joissa yksityisen päivähoiton rooli on suurempi, on tapahtunut sosioekonomista eriytymistä perheiden välillä (Vihavainen 2017). Tämä ilmiö näkyy myös Suomessa. Varhaiskasvatuksen kehittämisen tiekartta 2017-2030-selvityksen (Karila ym. 2017) mukaan suurempituloisissa perheissä käytetään muita ryhmiä useammin yksityisiä varhaiskasvatuspalveluja, kun taas julkiseen päiväkotihoidon osallistuminen on suurin piirtein samalla tasolla keskituloisten ryhmän kanssa, etenkin vanhempien lasten osalta. Selvityksen mukaan päiväkotimuotoiseen varhaiskasvatukseen osallistutaan ylipäättään sitä useammin mitä korkeammat ovat perheen tulot. Suurempituloisissa kotitalouksissa lapset myös osallistuvat muihin ryhmiin verrattuna selvästi nuorempina varhaiskasvatuspalveluihin. Sen sijaan pienimmässä tuloryhmässä varhaiskasvatukseen osallistutaan muita ryhmiä selvästi harvemmin. Juuri pienempien tuloryhmien lapset hyötyisivät eniten varhaiskasvatuksesta. Varhaiskasvatukseen osallistuminen on havaittu muun muassa parempana myöhempänä koulumenestyksenä. (Karila ym. 2017, 40-46.)

Kun vanhempien toiveet laadukkaasta opetuksesta, sopivasta hinnasta tai saatavuudesta eivät täyty, valitsevat he yksityisen palveluntarjoajan julkisen palvelun sijaan. OECD-maat sisältävässä koulutusvertailussa yksityistä varhaiskasvatusta saavien lasten osuus oli huomattavasti suurempi, kuin niiden lasten jotka kävivät yksityistä ala- tai yläkoulua. Suomessa, Liettuassa, Venäjällä, Sloveniassa ja Ruotsissa kuitenkin yli 80 prosenttia (2014) lapsista osallistuivat julkisen varhaiskasvatuksen piiriin. Yksityisten varhaiskasvatuspalveluiden käyttö on kuitenkin yleisempää verrattaessa yksityisten koulujen käyttöön OECD-maissa. (Education at a Glance 2016, 301.) Vaikka Suomessa yksityisen päivähoiton osuus varhaiskasvatuksessa on vielä huomattavasti pienempi kuin kunnallisen, hallituksen tukema politiikka yksityisen hoidon tarjoamisesta mahdollistaa yhä

intensiivisemmän markkinoinnin yksityisille palveluntarjoajille, kuten on tapahtunut vanhustenhoidossa. (Mahon ym. 2012, 426.)

2.6 Lasten kotihoito Suomessa

Suomessa on mahdollista saada kotihoidon tukea alle kolmevuotiaan lapsen hoitoon. Alle kolmevuotiaiden lasten varhaiskasvatukseen osallistumisen määrän ollessa Suomessa 48 prosenttia (2004) voidaan todeta, että noin puolet suomalaisista alle kolmevuotiaista lapsista on kotihoidossa. (Mahon ym. 2012, 425.) Kotihoidontuen käytön yleisyydessä on selvästi havaittavissa luokkaeroja. Kolme neljäsosaa matalasti koulutetuista äideistä käyttävät etuutta hyväkseen. Vastaava määrä korkeasti koulutetuilla äideillä oli yksi neljäsosa. OECD on ollut kriittinen kotihoidon tuen käyttöä kohtaan. Kotihoidon tuen hyödyntäminen syrjäyttää naiset pitkäksi aikaa työmarkkinoilta ja on perheille houkutteleva ratkaisu lastenhoitoon päivähoitomaksujen ollessa korkeat. OECD:n mielestä kunnat rohkaisevat pienten lasten vanhempia jäämään kotiin kotihoidon tuella tarjoamalla kyseistä etuutta. (ks. Sipilä ym. 2010.)

Kotihoidon tuki juontaa juurensa 1980-luvulle, jolloin kotiäidit perustivat oman etujärjestön, Lapsen kotihoito ry: n. Etujärjestön tavoitteena oli saada läpi lakiuudistus, joka mahdollistaisi pieniä lapsia kotonaan hoitavalle vanhemmalle rahallisen tuen. (Ilmakunnas 1993, 70.) Lisäksi yleinen keskustelu lastenhoitoratkaisuista nosti esiin ne lapset, jotka eivät syystä tai toisesta osallistu varhaiskasvatukseen tai asuvat kaukana järjestetyistä varhaiskasvatuspalveluista. Päivähoitopalvelujen ajateltiin olevan vaikeasti tavoitettavia maaseudulla tai haja-asutusalueilla asuville perheille. Rahallinen kotihoidon avustus olisi myös tällaisille perheille tarpeellinen. (Paananen & Repo & Eerola & Alasuutari 2018, 2.)

1980-luvulla, aikana jolloin lakia kotihoidon tuesta valmisteltiin, pienten lasten äitien työssäkäynti oli yleistä. Yksi- ja kaksivuotiaiden lasten äideistä noin 80 prosenttia oli tuolloin ansiotyössä. Ensimmäistä kertaa laki astui voimaan vuonna 1985. Lakia kotihoidon tuesta on pidetty pitkään jatkuneen kiistan poliittisena kompromissina. (Anttonen 2003, 172-173.) Naisten korkea työllisyysaste jatkui koko 80-luvun ajan huolimatta siitä, että vanhemmilla oli mahdollisuus saada kotihoidon tukea. Syynä tähän pidettiin kotihoidon tuen saamisen tiukkoja kriteerejä. Vuoteen 1992 mennessä kotihoidon tuen käyttäjien osuus oli kasvanut 70 prosenttiin. (Ilmakunnas 1993, 70.) Vuonna 1996 astui voimaan laki lasten kotihoidon ja yksityisen hoidon tuesta (Finlex 2019).

Mahon ym. (2012, 426) mukaan naisten asema työmarkkinoilla jää nykyään toissijaiseksi lasten hoitoratkaisuja mietittäessä. Uudessa varhaiskasvatuslaissa pääpiste tulee olemaan lapsen edussa ja hoidon sijaan korostetaan koulutuksen merkitystä. Sosiaalisen investoinnin retoriikkaa on käytetty paljon puhuttaessa lasten koulutuksesta hoidon sijaan. Tällä tarkoitetaan sitä, että varhaiskasvatuksella on lapsen sosiaalisia taitoja vahvistava ja syrjäytymistä ehkäisevä vaikutus. Tästä voidaan päätellä, että varhaiskasvatukseen osallistumisen ajatellaan olevan tae yksilön myöhemmällä menestymiselle elämässä. (em. 426.)

Kotihoito lastenhoitoratkaisuna on muodostunut yhteiskunnassamme ideaaliksi. Aiheen ympärillä keskustellaan lapsen edusta ja paikasta kotona. Toisten tahojen mukaan myös pienten lasten äitien paikan ajatellaan olevan kotona. Kotihoidon valitsemalla perhe voi helpottaa omaa arkeaan, sillä äidin ollessa kotona, toisen vanhemman työssäkäynti ja arjen pyörittäminen on helpompi yhdistää. Arjen helpottaminen ja sujuvoittaminen koetaan tärkeänä elämänlaatua parantavana asiana. Äitien halu pitää taukoa työelämästä sekä työhön palaamiseen liittyvät haasteet, kuten työn laadun raskaus tai huono palkka, voivat olla myös syinä kotiin jäämiselle. Äitien oma halukkuus hoitaa lapsiaan kotona tuli esiin Närvin (2017) tutkimuksessa, jossa kyselyyn vastanneista äideistä yhdeksän kymmenestä hoitaisi lastaan kotona kolmevuotiaaksi, jos ei tarvitsisi huomioida toimeentuloa, mahdollisuuksia työelämässä tai muiden ihmisten mielipiteitä. Kotihoidon valinneiden äitien taustasyinä ovat useimmiten arjen ja työelämän yhdistämisen haasteet. (Repo 2012; Närvi 2017.)

Suomessa kotihoidon tuella hoidettujen lasten sisarukset hoidetaan tyypillisesti myös kotona. Kun perheen nuorimmasta lapsesta maksetaan kotihoidon tukea, suurella todennäköisyydellä myös isommat alle kouluikäiset lapset ovat kotihoidossa. Vain noin viidennes sisaruksista on varhaiskasvatuspalveluiden piirissä. (Kekkonen 2014.) Tämä voi osaltaan vaikuttaa varhaiskasvatuksen matalaan osallistumisasteeseen Suomessa.

2.7 Varhaiskasvatuksen lainsäädäntö

Lapsiperheet muodostavat yhteiskunnan keskeisen väestöryhmän. Lapselle ja perheille kohdistuvat suuri osa julkisen hallinnon voimavaroista erilaisten palveluiden, tulonsiirtojen sekä muiden tukipalvelujen muodossa. Lapsiperheiden yhteiskunnalliset edellytykset pyritään takaamaan tasaamalla taloudellisia edellytyksiä sekä työ- ja perhe-elämää koskevan lainsäädännön kautta. Päivähoito on osa yhteiskunnan tarjoamaa sosiaali- ja terveydenhuollon tuki- ja palvelujärjestelmää. Sen tarkoituksena on luoda lapsen kasvuympäristöstä turvallinen ja samalla turvata vanhemmille hyvät edellytykset lasten kasvattamiseen. Kasvatuksen ja hoidon ongelmatilanteissa perheiden tukena ovat perheneuvolat ja lastensuojelu. (Ikola-Norrbacka 2004, 23-24.)

Varhaiskasvatusta säätelevät useat eri lait. Tärkeimpinä niistä voidaan pitää varhaiskasvatuslakia (36/1973), jota sovelletaan joko kunnan, kuntayhtymän tai muun palvelun tuottajan järjestämään varhaiskasvatukseen. Varhaiskasvatuslaki on ollut vuosien ajan uudistuksen ja muutoksen alla. Uusi varhaiskasvatuslaki astui voimaan 1.9.2018. Merkittävimmät uudistukset laissa liittyvät varhaiskasvatuksen henkilöstön koulutustasoon- ja vaatimuksiin sekä varhaiskasvatuksen tiedontuotannon kehittämiseen. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2018).

Varhaiskasvatusta annetaan joko päiväkodissa tai perhepäivähoidossa. Sitä voidaan myös tarjota esimerkiksi ryhmäperhepäiväkodeissa. Kaikki alle kouluikäiset lapset ovat oikeutettuja varhaiskasvatukseen. Hallitus kuitenkin päätti 27.5.2015, että suhdeluku päivähoidossa yli kolmevuotiaiden lasten kohdalla nousisi yhden hoitajan ja lapsimäärän välillä kahdeksaan lapseen, tätä edeltäneen seitsemän lapsen sijaan. Subjektiiivista päivähoito-oikeutta rajoitettiin niin, että ne perheet, joissa toinen vanhempi on työttömänä kotona tai hoitaa toista lasta vanhempain-, isyys-, äitiys- tai hoitovapaalla, eivät ole oikeutettuja toisten lasten kohdalla kokopäiväiseen päivähoitoon. Ainoastaan puolipäiväinen hoito olisi näissä tapauksissa mahdollista. (Hakalehto & Kotkas 2015, 1040.) Kunnat äänestivät kukin omilla tahoillaan subjektiiivisen päivähoito-oikeuden rajaamisesta, ja yhteensä 16 kuntaa päätti olla rajaamatta subjektiiivista päivähoito-oikeutta (Kuntaliitto 2016).

Asetuksessa lasten päivähoidosta vuodelta (239/1973) säännöstellään lasten päivähoitoon liittyvistä hakemuksista ja käsittelyajoista. Asetuksessa käsitellään myös lasten hoitoajoista, suhdeluvusta hoitajien ja lasten kesken, hoito- ja kasvatushenkilökunnan kelpoisuusehdoista sekä perhepäivähoidosta. Päivähoidossa työskentelevien henkilöiden kelpoisuusehtoja säätelee laki sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista (272/2005).

Päivähoidossa työskenteleviä henkilöitä koskee laki lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämiseksi (504/2002). Alaikäisten koskemattomuutta sekä henkilökohtaista turvallisuutta edistetään tällä lailla. Sosiaalihuoltolaki (1301/2014) säätelee kunnan velvollisuutta järjestää kuntalaisille sosiaalipalveluita. Vuonna 2013 päivähoidon hallinnonala siirtyi sosiaali- ja terveysministeriöstä opetus- ja kulttuuriministeriön alaisuuteen. Kyseisen siirron jälkeen päivähoido ei ole enää ollut sosiaalihuoltolain mukainen sosiaalipalvelu. Varhaiskasvatukseen sovelletaan kuitenkin edelleen esimerkiksi lakia sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista, lakia yksityisistä sosiaalipalveluista sekä lakia sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista. Näitä sovelletaan sellaisina, kuin ne olivat vuonna 1.1.2013. (Karila ym. 2017, 16.) Laki sosiaalihuollon asiakkaasta ja asemasta (812/2000) edistää asiakassuhteen luottamuksellisuutta sekä asiakaslähtöisyyttä.

Päivähoidon maksuja ja tukia koskee oma lainsäädäntö. Laki lasten kotihoidon ja yksityisen hoidon tuesta (1128/1996) määrittelee alle kouluikäisten lasten vanhempien oikeudesta valita päivähoitopaikalle vaihtoehtoinen hoitomuoto taloudellisella tuella – kotihoidon tuella. Kotihoidon tukea maksaa Kansaneläkelaitos. Lasten päivähoitomaksujen määräytymisestä säätelee Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista (734/1992), jossa määritellään kuukausimaksut, tulorajat sekä kunnan perimän maksun yläraja. Asetus sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista (192/1992) säättää päivähoidon maksujen määräytymisestä lapsen ollessa pois päivähoidosta sairauden tai muun tilapäisen syyn vuoksi. Laki pätee myös, jos vanhemmat eivät ole ottaneet päivähoitopaikkaa vastaan.

Muu tärkeä päivähoitoa säätelevä laki on Lastensuojelulaki (417/2007), jossa säännöstellään ennaltaehkäisevästä lastensuojelusta sekä lapsi -ja perhekohtaisesta lastensuojelusta. Laissa säädetään myös palveluiden kehittämisestä kasvatuksen tueksi. Lisäksi laissa säädetään lasten kanssa työskentelevien henkilöiden velvollisuudesta lastensuojeluilmoitukseen sekä rikosilmoituksen tekoon (Opetushallitus 2016).

3 Varhaiskasvatus kasvatuksena ja työnä

Tässä luvussa kuvailen varhaiskasvatuksen merkityksien muutoksia vuosien varrelta. Tie päivähoidosta nykypäivän varhaiskasvatukseen on ollut pitkä. Varhaiskasvatus on edelleen muutoksen alla ja herättää paljon keskustelua. Julkisessa keskustelussa nousee esiin tasaisin väliajoin kotihoidon ja varhaiskasvatuksen vastakkainasettelu. Tässä luvussa käsittelen kotihoidon ja varhaiskasvatuksen kysymyksiä. Varhaiskasvatuksen taustat, terminologian muutos sekä uudenlainen käsitys varhaiskasvatuksesta oppimisen perustana ovat tämän luvun keskeisiä asioita.

3.1 Päivähoidosta varhaiskasvatukseen

Varhaiskasvatus voidaan määritellä Hujalan (2016) mukaan vuorovaikutusprosessiksi, jossa lapsi omaehtoisen, elämyksellisen ja kokemuksellisen sekä vertaisryhmäkontaktien ja aikuisten tavoitteisen ohjauksen avulla kasvaa aktiivisena toimijana. Päivähoitojärjestelmä tukee perheen kanssa toteutettavaa lasten varhaiskasvatusta. Opimme elämämme ensimmäisen viiden vuoden aikana enemmän kuin koskaan muulloin elämämme aikana vastaavana ajanjaksona, joten on erittäin merkityksellistä, miten nämä ensimmäiset elinvuodet rakentuvat. Kansainvälisessä tiedekeskustelussa varhaiskasvatuksen katsotaan kattavan ikävuodet syntymästä kahdeksan vuoden ikään. Kuusivuotiaiden opetuksesta keskustellessa on perinteisesti käytetty esiopetus-nimikettä. Esiopetus-termiä on alettu kuitenkin joissain tapauksissa laajentamaan ja ulottamaan myös 3-6-vuotiaisiin lapsiin. Lapsen henkilökohtaisen kasvun ja oppimisen näkökulmasta esiopetus nähdään laajemmin. Sen ajatellaan kattavan koko alle kouluikäisten varhaiskasvatuksen. Tieteen näkökulmasta oppimiselle asetetut ikäraajat eivät ole kuitenkaan perusteltuja. (Hujala & Puroila & Parrila & Nivala 2007, 10-12.)

Kansainvälisen vertailututkimuksen mukaan Suomessa kasvatuksen toteutusta säätelevien puitetekijöiden kuten lapsiryhmän koon, henkilöstötiheyden sekä henkilöstön koulutuksen osalta varhaiskasvatuksemme on laadultaan korkeatasoista, mutta pedagoginen tietoisuus päivähoidossa on jäsentymättömämpää kuin muualla (Hujala-Huttunen 1996, 33-47). Kasvatuksellisen tehtävän ja sosiaalipalvelullisen tehtävän yhteenliittyminen nousevat suomalaisen päivähoidon vahvuusalueiksi. Esiopetus ja päivähoito ovat muissa maissa yleensä omia järjestelmiään. Siispä suomalaiselle, nämä kaksi tehtävää yhdistävällä mallilla, ei löydy esikuvia muualta.

Vuoteen 2007 asti päivähoito on nähty enemmän sosiaalipalveluna kuin varhaispedagogiikkana. Vanhempien näkökulmasta päivähoito on usein sosiaalipalvelu perheille, vaikkakin sen toisena yhtä tärkeänä funktiona on varhaispedagogiikan ja esiopetuksen toteutus. Riittämättömyys ja epävarmuus kasvattajina koskee suurta osaa vanhempia ja vain osa kokee selviytyvänsä kasvatuksesta hyvin. Suomalaisen päivähoidon keskeisenä haasteena onkin pedagogisen orientaation vahvistaminen ja sen kehittäminen. (Hujala ym. 2007, 12-13, 26.)

Varhaiskasvatuksen kehityksessä voidaan sanoa olevan kolme suurinta kehityslinjaa. Elokuussa vuonna 1995 tapahtunut varhaiskasvatuksen koulutuksen siirtyminen yliopistoon ja vakinaistuminen akateemiseksi tutkimus- ja opetusalueeksi on ollut tieteellisen varhaiskasvatuksen kehittymisen kannalta merkittävä muutos. Ennen tätä lastentarhanopettajakoulutuksella on ollut yli satavuotinen historia. Koulutuksen siirryttyä yliopistoihin, varhaiskasvatuksen ja lapsuuden tutkimus lisääntyi voimakkaasti. Tutkimukset painottuvat nykyään yhä enemmän varhaiskasvatuksen ulkokohtaisesta tarkastelusta lähemmäksi lasten arkipäivän tutkimista. Tiedon lähteinä käytetään useimmiten lasta tai lapsen lähipiiriä. Kolmas merkittävä muutos varhaiskasvatuksessa on ollut pedagogiikan ja päivähoidon käytännöissä tapahtunut muutos. Pedagogiikkaa on viety aikuisjohtoisuudesta lapsilähtöisyyteen ja kunkin lapsen yksilöllisyyttä korostaen. Toimintastrategiat päivähoidossa muuttuivat myös avoimiksi ja ulospäinsuuntautuneiksi. Vanhemmat otettiin osaksi päivähoidon sisäpiiriä ja he pääsevät nyt vaikuttamaan ja tekemään lastensa kasvatukseen koskevia päätöksiä. Lastentarhanopettajien ammatillisuuden muutos sekä tieteellisen tiedon lisääntyminen varhaiskasvatusta koskien on heijastunut kaikkiin edellä oleviin kehityslinjoihin. (Hujala ym. 2007, 13.)

3.2 Kotihoidon ja varhaiskasvatuksen vastakkainasettelu

Kotihoito ja päivähoito nähdään usein toisilleen vastakkaisina vaihtoehtoina, vaikka molempia voitaisiin tarkastella lapsen elämänpiiriä ja hyvinvointia rikastuttavina asioina. Kotihoito ja varhaiskasvatus ovat aiheuttaneet vastakkainasettelua koko varhaiskasvatuksen historian ajan. Sana ”päiväkoti” voi olla harhaanjohtava ja saada aikaan ajatuksen kotihoidon siirtymisestä päiväksi muualle. Näin ei kuitenkaan ole, sillä varhaiskasvatus on kansalliset sekä kansainväliset kriteerit täyttävä institutionalisoitunut järjestelmä lasten oppimisen ja koulutuksen osana, jota ei tule sekoittaa kotihoitoon. (Eskelinen & Lahdenperä 2018.)

Suomessa lasten kotihoito on yleisempää kuin muissa EU-maissa ja varhaiskasvatukseen osallistuminen jää eurooppalaisen keskiarvon alapuolelle (Karila ym. 2017, 14). Varhaiskasvatusta toteutetaan Suomessa moniulotteisesti sekä kotona että järjestetyssä varhaiskasvatuksessa. Erityisesti alle kolmevuotiaita lapsia hoidetaan pääosin kotona. Tällä tavoin Suomi poikkeaa osin kansainvälisesti hyväksytystä hyvän lapsuuden tulkinnasta. Varhaiskasvatuksen kannattavuus ja inhimillinen pääoma tunnistetaan Suomessa, mutta yksiselitteisesti hallitsevaa asemaa lastenhoidossa se ei ole kuitenkaan saanut. (Karila & Eerola ym. 2017, 393-394.) Varhaiskasvatukseen osallistuminen on kuitenkin yleistymässä yli kolmevuotiailla, sillä vuonna 2017 varhaiskasvatukseen osallistui 68 prosenttia lapsista (Sotkanet 2017).

Kotihoidon tuen edullisuudesta päivähoitomaksuihin verraten on puhuttu koko tuen olemassa olon ajan. Kotihoidon tukea on puolustettu kotona tehtävän lastenhoidon arvostuksella sekä vanhempien valinnanvapaudella valita haluamansa hoitomuoto lapsilleen. Kotihoidon tuesta tuli Suomessa lastenhoitopolitiikan kulmakivi eikä sen suurempaa kyseenalaistamista ole tapahtunut ennen vuotta 2009. Sen jälkeen kotihoidon tukea on arvosteltu ja sen negatiivisista lieveilmiöistä on alettu keskustelemaan. Esitys kotihoidon tuen lyhentämisestä kahteen vuoteen tämänhetkisen kolmen vuoden sijaan aiheutti kiivaan keskustelun vuonna 2012 päättäjien keskuudessa. (Duvander & Ellingsæter 2016, 74-75.)

Lastenhoitoratkaisuihin liittyvät valinnat ovat aina perhekohtaisia. Perheiden elämäntilanteet vaihtelevat, eikä elämää voi aina suunnitella. Julkisessa keskustelussa on tuotu esiin suomalaisten vanhempien tasavertaiset mahdollisuudet valita kotihoidon ja varhaiskasvatuksen välillä. Tämän mahdollistavat lastenhoidon taloudelliset tuet sekä kattava julkinen varhaiskasvatus. Asia on kuitenkin ristiriitainen, sillä kuntatasolla lastenhoidon rahalliset tuet voivat vaihdella huomattavasti erisuuruisen kotihoidon tuen ja yksityisen hoidon tuen kuntalisien sekä palvelusetelien vuoksi. Kaupunkikuntien yksityisten varhaiskasvatuspalvelujen määrä on myös noussut, mikä asettaa myös osaltaan kunnat eriarvoiseen asemaan varhaiskasvatuksen järjestämisen näkökulmasta. Subjektiiivisen päivähoito-oikeuden rajaaminen vaikuttaa myös kuntien varhaiskasvatuksen laatuun ja toteutukseen. Tästä voidaankin päätellä, että kotihoidon ja varhaiskasvatuksen kysymyksissä vanhemmilla on paljon huomioon otettavia asioita eivätkä perheet ole aina yhdenvertaisessa asemassa. (Hiilamo & Kangas 2009; Lahtinen & Selkee 2014, 13.)

3.3 Työpaikkana varhaiskasvatus

Suomalaisissa päiväkodeissa työskentelee henkilökuntaa useammalla eri koulutustaustalla. Kahdella kolmasosalla työntekijöistä on toisen asteen koulutus. Lastentarhanopettajan kelpoisuuden tuottaa tällä hetkellä kaksi eri koulutusohjelmaa: kasvatustieteiden kandidaatti sekä varhaiskasvatukseen opinnoissaan suuntautunut sosionomi (AMK). Lastenhoitajina työskentelevät lähihoitajan sosiaali- ja terveysalan tai lastenohjaajan koulutuksen ammattikoulussa saaneet henkilöt. (Karila ym. 2017, 79-80.) Työntekijöiden koulutuksina voivat olla vielä myös nykykoulutuksia edeltäneet opistotason koulutukset.

SuPer-ammattiliitto määrittelee lastenhoitajan työtehtävät päiväkodissa koostuvan lasten hoidosta, kasvatuksesta ja opetuksesta. Lastenhoitajan tulee osata huomioida lapsen fyysisessä tai psyykkisessä hyvinvoinnissa tapahtuvat muutokset osana päivittäistä varhaiskasvatusta. Lastenhoitajat vastaavat myös sellaisten lasten hoidosta, jotka tarvitsevat lääkitystä tai ovat pitkäaikaissairaita. Lääkehoidon toteutus sekä sairauksien ja vammojen tuntemus ovat lastenhoitajan erikoisosaamisalueita varhaiskasvatuksessa. Lastenhoitajat työskentelevät tiimin jäseninä, mutta myös itsenäisesti, kuten myös lastentarhanopettajat. (Superliitto 2018.)

Lastentarhanopettajan työhön puolestaan kuuluvat lapsiryhmän pedagogisen toiminnan suunnittelu, arviointi ja kehittäminen kasvatuksen ja hoivan lisänä. Lastentarhanopettaja on vastuussa ryhmän pedagogisen toiminnan toteutumisesta yhdessä työtiimin kanssa. Lain mukaan lastentarhanopettajan vastuulla ovat lasten henkilökohtaisen varhaiskasvatussuunnitelman laatiminen ja arviointi. Lastentarhanopettajat toimivat myös esiopettajina esikoulussa. Lastentarhanopettajan erityisosaaminen painottuu lapsen kehityksen ja varhaispedagogiikan tuntemuksen sekä teorian tiedon ja menetelmien tuntemiseen. (Opetusalan ammattijärjestö 2018.)

3.3.1 Varhaiskasvatusalan arvostus ja palkkaus

Varhaiskasvatus lukeutuu naisvaltaisten alojen piiriin, jotka ovat usein rakenteellisesti aliarvostettuja. Nais- ja miesvaltaiset alat jakautuvat vahvasti omiksi sektoreikseen Suomessa, kuten myös muualla maailmassa. Suomalaiset miehet työskentelevät usein yksityisellä sektorilla esimerkiksi tuotanto- ja rakennusosalalla ja naiset tyypillisesti sosiaali- ja terveysalalla, opetuksessa tai terveydenhuollossa. Naisvaltaisten alojen, kuten varhaiskasvatuksen, aliarvioiminen juontaa juurensa pitkälle historiaan

ja se näkyy yhä tänä päivänä muun muassa palkkauksessa. (Koskinen Sandberg & Törnroos & Kohvakka 2017, 4-16.) Palkkaerojen taustalla piilee sukupuolittunut työnjako kotona ja töissä sekä siihen liittyvä aliarvostus. Edes uusien palkkajärjestelmien avulla ei olla saatu muutosta nais- ja miesvaltaisten alojen ja ammattien palkkaeroihin. (Saari & Koskinen Sandberg 2017, 24.)

Varhaiskasvatuksen työntekijöiden palkkausjärjestelmä pohjautuu kunnalliseen virka- ja työehtosopimukseen. Tämän sopimuksen piirissä ovat monet muut naisvaltaiset alat varhaiskasvatuksen lisäksi. Näitä aloja ovat muun muassa terveydenhuolto, vanhustenhuolto, kirjastot sekä sosiaalityö. Tässä sopimuksessa on määritelty palkkataulukot jokaiselle sopimuksen piirissä olevalle alalle ja jokaiselle eri työnimikkeelle. Palkkahinnoittelussa on määritelty vähimmäispalkka, joka vaihtelee 1700 euron ja 2880 euron välillä. Lastentarhanopettajien keskimääräinen kuukausipalkka on tällä hetkellä noin 2400 euroa ja lastenhoitajien noin 2050 euroa (Oikotie 2018). Suomessa lastentarhanopettajien palkka jää alle OECD:n keskiarvon (Education at a glance 2017). Suomen kokoisessa maassa kunnallisen työ- ja virkaehtosopimuksen alaisuudessa työskentelee suuri määrä työntekijöitä, joista 90 prosenttia (2017) on naisia. Kuntasektorin työntekijät ovat usein korkeasti koulutettuja ja työ on vaativaa. Varhaiskasvatuksessa, terveydenhuollossa ja sosiaalityössä tulee olla lisäksi voimassa olevat kelpoisuusehdot. (Koskinen Sandberg ym. 2017, 6-7.)

Opetus ja kulttuuriministeriön teettämän selvityksen mukaan 32 prosenttia (2017) varhaiskasvatuksen työntekijöistä harkitsee alan vaihtoa. Yleisin syy työpaikan vaihdon taustalla on liian alhainen palkka. Toiseksi yleisin syy on työn raskaus henkisesti ja fyysisesti. Kolmantena syynä on kyselyn mukaan alan alhainen arvostus. Muita syitä erityisesti lastentarhanopettajien alanvaihdon takana ovat työn kuormittavuus ja suuri vastuu, etenemismahdollisuuksien vähäisyys, epäselvät työnkuvat sekä työn rakenteiden vaikutusmahdollisuuksien vähyys. (Eskelinen & Hjelt 2017, 39-47.)

3.3.2 Työssä jaksaminen

Työssä koetun kiireen ja uupumuksen määrä on lisääntynyt, mutta työn merkitys ihmisten elämien sisällön luojana on korostunut. Jaksamisongelmat työssä ovat suuri haaste työmarkkinoille. Työssä uupumista esiintyy kiireisillä aloilla, kuten hoito- ja opetusaloilla. Varhaiskasvatus voidaan sisällyttää molemmille aloille. Mediassa on puhuttu nuorten työntekijöiden loppuun palamisesta, mielenterveyden ongelmista sekä alan vaihtamisesta. (Bjerstedt 2001, 3-13.)

Varhaiskasvatuksessa työntekijöitä rasittavat kova meteli, liian suuret lapsiryhmät, ontuvat sijaisjärjestelyt sekä johtamisen haasteet. Lisäksi henkilöstö kokee, ettei heitä kuulla näissä asioissa. Yliopistollisen koulutuksen saaneiden lastentarhanopettajien määrän vähenemisestä koetaan kentällä suuria paineita. Riittävän henkilökunnan takaamiseksi palkkausta tulisi nostaa, työoloja kohentaa ja yliopistollisen koulutuksen aloituspaikkoja lisätä. (Onnismaa 2010, 17.)

Tyypillisesti työelämässä halutaan viihtyä ja työpäivän aikana sekä sen jälkeen halutaan tuntea energisyyttä ja iloa. Päinvastaiset ajatukset omasta työstä kertovat jonkin olevan työpaikan rakenteissa ja työn toteuttamisen mahdollisuuksissa pielessä. Työhyvinvointi on niin työntekijän, työnantajan kuin koko yhteiskunnan etu. Nykyään erityisesti nuoret työntekijät arvostavat työssään mielekkyyttä, uusia haasteita, mahdollisuutta kehittyä ja oppia uutta. Tämä voikin olla yksi syy suureen lastentarhanopettajapulaan, sillä näitä ominaisuuksia lastentarhanopettajan työssä on rajallisesti. Työhyvinvointiin keskittyvä tutkimus painottaa työhyvinvoinnin lisäksi aiheina työstressiä, työuupumusta, työpoissaoloja ja erilaisten oireiden selvittelyä. Viime vuosina työhyvinvointitutkimuksessa on herännyt kiinnostus työhyvinvoinnin ilmiöihin kuten työn imuun, työssä voimaantumiseen sekä työn iloon. (Virolainen 2012, 9.) Nämä ilmiöt ovat myös vahvasti esillä varhaiskasvatustyössä. Työ tuottaa erityisen paljon iloa, voimaannuttaa ja vie mukanaan.

3.4 Varhaiskasvatuksen tulevaisuuden skenaarioita

Varhaiskasvatuksen kehittämistarpeista on laadittu opetusministerin tilaama poliittinen asiakirja ”Varhaiskasvatuksen kehittämisen tiekartta vuosille 2017-2030”, mikä käsittelee varhaiskasvatuksen osallistumisasteen nostamista, henkilöstön osaamista ja koulutuksen kehittämistarpeita sekä päiväkodin henkilöstörakennetta Suomessa. Tiekartta ehdottaa uudenlaisia henkilöstörakenteita varhaiskasvatukseen ja toimii samalla uuden varhaiskasvatuslain tiennäyttäjänä. (Karila ym. 2017,

5.) On tutkittu, että alle kolmevuotiaiden lasten osallistumisella varhaiskasvatukseen on positiivisia yhteyksiä lasten kielenkehitykseen sekä kognitiiviseen ja akateemiseen suoriutumiseen. Jotkut näistä yhteyksistä ovat merkittäviä vielä nuoruuteen ja aikuisuuteen asti. Ryhmämuotoinen, varhaiskasvatuksen ammattilaisten toteuttama varhaiskasvatus, mikä on aloitettu kahden tai kolmen vuoden iässä, vaikuttaa erityisesti yhteyksien muodostumiseen. (Melhuish ym. 2015, ix, sit. Karila ym. 2017, 13.)

Irrallisena ratkaisuna varhaiskasvatuksen kehittämisen tiekartta-asiakirjasta, hallitus päätti 21.3.2017 viisivuotiaiden maksuttoman varhaiskasvatuksen kokeilusta. Kokeilussa ovat mukana valitut kunnat, jotka ovat: Harjavalta, Forssa, Miehikkälä ja Vironlahti yhdessä, Turku, Somero, Leppävirta, Mäntyharju, Helsinki, Kempele, Iisalmi, Kotka, Salo, Oulu, Jyväskylä, Liperi, Sonkajärvi, Kitee, Kirkkonummi ja Taivassalo. Mukana on tarkoituksella erikokoisia kuntia ympäri Suomea. Kokeilu koskee maksutonta 20-viikkotunnin varhaiskasvatusta kuten esiopetuksessa, ja sillä pyritään selvittämään, miten kokeilu vaikuttaa 5-vuotiaiden varhaiskasvatukseen osallistumiseen ja vanhempien työssäkäyntiin. Kokeilussa on myös tarkoituksena tutkia edellytyksiä esiopetuksen laajentamisesta viisivuotiaille lapsille. Sosiaalisen investoinnin näkökulma vaikuttaa vahvasti kokeilun taustalla. Kokeilun pariin pyritään saamaan sellaisia lapsia, joiden suotuisaan kehitykseen varhaiskasvatus vaikuttaisi positiivisesti ja syrjäytymistä ehkäisevästi. Lisäksi tavoitteena on tasoittaa erilaisista kotitaustoista tulevien lasten lähtökohtia elämää varten. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2018.)

Varhaiskasvatus on aina tiimityötä. Ammattilaiset osallistuvat tiimityön lisäksi erilaisiin työryhmiin moniammatillisesti ulkopuolisten tahojen kanssa työskennellen. Päiväkodissa koulutustaustoiltaan erilaiset henkilöt tuovat osaamisensa yhteiseen käyttöön ja näin luodaan yhdessä uutta osaamista. Moniammatillisuuteen sisältyy yhteinen substanssiosaaminen. Sitä toteuttavat työntekijät, joilla on eritasoinen ja erilainen koulutustausta. Toimiva moniammatillinen yhteistyö vaikuttaa yksilöiden ja koko työyhteisön kehittymiseen. Moniammatillisuuden vahvuuksia ovat erityisosaamisen huomioonottaminen, laaja-alainen ja kokonaisvaltainen kasvatustyö sekä yhteiset päämäärät. Uhkina eri koulutustaustoilla tulevilla tiimeillä voi olla epäselvyydet töiden jaossa sekä kilpailu omasta asemasta tai tehtävästä työyhteisössä. (Hujala & Tuja 2011, 304.) Päiväkodit ovat siirtymässä yhä enemmän osaksi kasvatus- ja koulutusjärjestelmää. Tästä huolimatta päiväkotien henkilöstörakenne on tällä hetkellä jakautunut niin, että hoitoalan koulutuksen saaneita on yhä enemmän. (Hujala & Tuja 2011, 305.)

Tiekartta-asiakirja ehdottaa päivähoidon henkilöstörakenteisiin muutoksia, joita perustellaan uusimmilla tutkimustuloksilla. Selvityksen ehdotukset liittyvät varhaiskasvatuksen koulutuksien

kokonaisrakenteisiin, eri koulutusasteiden tutkintojen sisäänottomääriin sekä koulutuksien sisältöjen kehittämiseen. Korkea koulutustaso ja osaaminen ovat yhteydessä siihen, kuinka hyvin lapsia kasvattava tiimi pystyy organisoimaan päivätoimintansa sekä tarjoamaan lapsille kieltä ja sosiaalisia taitoja rikastuttavaa toimintaa. Henkilöstön koulutustaso on kansainvälisissä tutkimuksissa todettu olevan myös merkityksellinen asia lasten oppimiseen ja kehittymiseen liittyen. (Manning ym. 2017 ix, sit. Karila ym. 2017, 70.) Tässä varhaiskasvatuksen kehittämis- ja toimenpideohjelmassa on täydennyskoulutussuunnitelma lastentarhanopettajana sosionomi (AMK) koulutuksella työskenteleville lastentarhanopettajille. (Karila ym. 2017, 16.) Uusi varhaiskasvatuslaki selkiyttää tehtävänimikkeitä ja vahvistaa varhaiskasvatuksen laatua nostamalla henkilöstön koulutustasoa, kuten varhaiskasvatuksen kehittämisen tiekartassa on ehdotettu. Hallitus on varannut henkilöstörakenteen kehittämiseen 28 miljoonaa euroa vuosille 2018-2021. (Opetus ja kulttuuriministeriö 2018.)

4 Sanomalehti ja mielipide

Tässä luvussa käsittelen sanomalehteä vaikuttamisen ja mielipiteen ilmaisun välineenä. Luvussa käydään läpi sanomalehden historiaa sekä muutosta ja merkitystä nykypäivänä. Sanomalehteä käsitellään myös vaikuttamisen muotona. Lisäksi luvussa käydään läpi mielipidekirjoituksen sisältöä ja rakennetta.

4.1 Sanomalehti nyky-yhteiskunnassa

Sanomalehdissä käydään yhteiskunnallista keskustelua. Sanomalehtien historia yltää aina 1600-luvulle. Sanomalehdet eivät kuitenkaan olleet alusta alkaen kaikkien kansalaisten vaikuttamisen ja mielipiteen ilmaisun paikka, vaan eliittiin kuuluvan marginaalisen joukon harrastus. Vasta 1700-luvun liberalistisen kehityksen myötä lehdistö muutti toimintaansa niin, että kaikille vaadittiin yhtäläistä oikeutta ilmaista omaa mielipidettään. Sanomalehdistä tuli tämän myötä politiikan tekemisen väline. (Kunelius 2007, 58-66.) 1800-luvulla lehdistöjärjestelmä toimi poliittisten intressien ohjaamana. Silloin kehittyvän kansalaisyhteiskunnan eri ryhmät perustivat itselleen äänenkannattajia lehtien avulla. Intressiryhmillä oli omat viestimensä, joiden kautta heidän näkemyksensä tuli yleiseen tietoon. 1900-luvulle tultaessa poliittinen pelaaminen sanomalehtien kautta sai päätöksensä. 1900-luvun jälkipuoliskolla sanomalehdillä ja muilla medioilla kilpailtiin ja niistä tuli poliittisesti sitoutumattomia. (Juholin & Kuutti 2003, 39.)

Sanomalehteä ei voida enää tänä päivänä määritellä ainoastaan painettuna sanomalehtenä, sillä nykyajan sanomalehti on kokonaisuus, joka muodostuu paperisesta sanomalehdestä sekä siihen liittyvästä verkkolehdestä ja sähköisistä uutis- ja ilmoituspalveluista. Suurimmat lehdet Suomessa ovat Helsingin Sanomat, Aamulehti ja Turun Sanomat. Sanomalehtiä luetaan yhä useammin verkkoversioina. Verkkoversiot ovat mahdollistaneet sanomalehtien lukijakunnan nousun, ja vuonna 2012 sanomalehden lukijoita oli suurempi määrä kuin koskaan aiemmin. Siirtymä verkkoon on ollut nopea ja lähes jokaisella sanomalehdellä on tänä päivänä verkkosivut. (Nordenstreng & Wiio 2012, 68-94.) Median digitalisoituminen ei kuitenkaan tarkoita, että median sisältö, käyttötavat ja merkitykset muuttuisivat. Uudenlaisen median kannalta on tärkeää medioiden yhdentyminen eli mediakonvergenssi. Digitalisoitumisen ansiosta konvergenssi on käytännössä mahdollista. (Em. 295.)

Media-termiä käytetään yhteisnimityksenä joukkoviestimille, joihin voidaan lukea sanoma- ja aikakauslehdet painettuine ja verkkoversioineen sekä radio ja televisio. Nämä mediaviestimet kuuluvat osaksi perinteistä mediaa. Perinteistä mediaa täyttää vuorovaikutteinen media, joka sisältää räätälöityjä sisältöjä tietyille yleisöille. Sosiaalinen media on tämän päivän niin kutsuttua ”monelta monelle” -viestintää. Yleisö tuottaa siinä itse sisältöjä erilaisille alustoille. Media itsessään kontrolloi omaa toimintaansa ja sen tehtävänä on tiedon välittäminen ja yhteiskunnallisen päätöksenteon valvonta. Se toimii vastavoimana vallankäyttäjille ja edustaa kansaa. Median avulla pyritään helpottamaan kansalaisia ymmärtämään ympäröivää maailmaa ja sen ilmiöitä. (Juholin 2009, 227-228.) Median liikeidean voidaan määritellä olevan tiedonvälitys, valistus ja viihdyttäminen laadukkaasti ja kannattavasti toteutettuna (Juholin & Kuutti 2003, 39).

4.2 Mielipidekirjoitus

Mediaan ja mielipiteen ilmaisuun liittyy vahvasti sananvapaus. Sananvapaus on kehittynyt länsimaissa oikeusnormiksi, mikä mahdollistaa vapaan sanan esiin tuomisen myös mediassa. Jokaisella ihmisellä on sananvapaus, johon siihen sisältyy oikeus ilmaista ja julkistaa mielipiteitä ja viestejä kenenkään estämättä. Mielipiteenvapaus sisältyy sananvapauteen ja sanan- ja mielipiteenvapaus on kirjattu keskeiseksi periaatteeksi Euroopan unionin perusoikeuskirjaan. Sananvapauden nimissä ei voida kuitenkaan tehdä mitä tahansa, vaan se velvoittaa myös harkitsemaan oman viestinnän laatua. Omia mielipiteitä saa esittää ja mielipiteen tasolla asioita on aina oikeus tuoda esiin niin sanomalehdissä kuin muuallakin julkisuudessa. (Nordenstreng & Wiio 2012, 312-314.)

Median verkkosivuilta ja -keskusteluista löytyvät usein tuoreimmat ja monipuolisemmat näkökulmat ajankohtaisiin asioihin (Juholin 2009, 227). Verkkolehdistä mielipide tuodaan julki usein keskustelualueilla. Sanomalehdissä taas keskustelua käydään yleisönosastolla. Paperilehden yleisönosastolla käyty keskustelu voi tulla pitkälläkin viiveellä lehden palstoille ja toimitus pystyy vaikuttamaan niiden julkaisuun. Verkkolehden keskustelupalstat taas ovat lähempänä arkista vuorovaikutteista keskustelua. Mielipidepalstojen merkitys sanomalehdissä on tärkeä, sillä sen merkitys näyttää viime aikoina jopa vahvistuneen. Uudenlaisia yleisön osallistumiskeinoja on kokeiltu, mutta yleisönosastojen ja mielipidepalstojen vaikuttavuus on säilynyt. Tekstiviestipalstat ovat esimerkki eri välineiden konvergenssista – mobiililaitteen avulla tuodaan sisältöä verkkoon sekä paperille. (Heinonen 2008, 59.) Heinosen (2008) tutkimuksessa selvisi, että mielipidepalstat on usein

sijoitettu lehdissä joko alkusivuille tai lehden loppuosaan. Joissain lehdissä ne olivat taas asiantuntijapuheenvuorojen, pääkirjoituksen tai muiden mielipidekirjoitusten yhteydessä. Mielipidepalstan asettelu lehdessä voi lisätä sen painoarvoa. (em. 60.)

Mielipidepalstoilla kuka vain voi saada äänensä kuuluviin ja oman mielipiteensä tavoittamaan suuren yleisön. Lisäksi mielipidepalstat ovat tutkitusti tehokkaita vaikuttamisen välineitä julkisen mielipiteen muodostamisessa. Mielipidepalstat mahdollistavat ihmisten keskustelun ajankohtaisista aiheista sekä antavat mahdollisuuden oman mielipiteen ilmaisuun. Mielipidekirjoitukset ovat keskeisessä asemassa sanomalehtien identiteetin muodostumisessa. (Richardson 2007, 149–150, ix, sit. Heinonen 2016, 29.) Mielipidekirjoituksissa on tapana kohdistaa teksti tietylle yleisölle. Kirjoitus voi olla kohdistettu joko yleisesti lukijajoukolle tai vaihtoehtoisesti rajatulle yleisölle. Silloin kun mielipidekirjoitus on suunnattu rajatulle yleisölle, kirjoittajan tavoitteena voi olla poliittinen vaikuttaminen tai ihmisjoukkoon vetoaminen. Sanomalehdissä julkaistujen mielipidekirjoitusten lukijoina on kuitenkin aina universaaliyleisö. Universaaliyleisö muodostaa yleisen mielipiteen aiheesta ja heidän ajatuksiinsa pyritään vaikuttamaan tekstien välityksellä. (Mikkonen 2010, 114-118, ix, sit. Heinonen 2016, 31.)

5 Tutkimustehtävä, menetelmät sekä aineisto

Tässä luvussa esittelen tämän tutkimuksen tutkimustehtävän, menetelmät sekä aineiston. Tutkimustehtävän yhteydessä käydään läpi tutkimuskysymykset, joihin tässä tutkimuksessa pyritään vastaamaan. Käsittelen laadullisen tutkimuksen peruseriaatteita sekä tämän tutkimuksen laadullista toteutusta. Käyn läpi tutkimuksen toteutuksen sekä aineistonkeruun vaiheittain.

5.1 Tutkimustehtävä

Olen kiinnostunut mediassa vallitsevasta varhaiskasvatuskeskustelusta. Kiinnostus aihetta kohtaan on noussut omasta työstäni lastentarhanopettajana. Analysoin tässä tutkimuksessa Helsingin Sanomien mielipidekirjoituksissa ja sanomalehtiartikkelissa käytyä varhaiskasvatuskeskustelua teemojen kautta. Varhaiskasvatus on herättänyt keskustelua mediassa lähivuosina, ja siitä syystä valitsin aineiston kohderyhmäksi mielipidekirjoitukset ja sanomalehtiartikkelit. Tämän aiheen tarkasteluun sopii tutkimusmenetelmäksi laadullinen tutkimus. Laadullinen eli kvalitatiivinen tutkimus tutkii elämismailmaa, tässä tutkimuksessa ihmisten ja median kokemuksia ja ajatuksia varhaiskasvatuksesta. Keskiössä ovat merkitykset, jotka ilmenevät monin eri tavoin. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.) Laadullisen tutkimuksen validiteettia eli pätevyyttä arvioidessa täytyy arvioida tutkimuksen uskottavuutta ja vakuuttavuutta. (Gunther & Hasanen 2014, 2.)

Analyysi tehtiin sisällönanalyysina ja toteutettiin teemoittelulla. Analyysin kohteena ovat valmiit tekstimuotoiset kirjoitukset. Sisällönanalyysissa tutkittavat tekstit voivat olla lehtiä, kirjoja, päiväkirjoja, haastatteluja tai keskusteluja. Tutkittavasta ilmiöstä pyritään muodostamaan tiivistetty kuvaus aineiston perusteella, ja liittämään tutkimustulokset laajempaan kontekstiin sekä aikaisempiin tutkimuksiin. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.) Teemojen muodostamisessa voidaan käyttää tukena koodausta ja kvantifiointia. Taulukointien avulla voidaan nostaa esille aineiston keskeisiä seikkoja ja sen avulla miettiä yhteisiä nimittäjiä eli teemoja. Tutkimusraporteissa on yleistä esittää teemojen yhteydessä sitaatteja, jotta lukijalle välittyy havainnollistavia esimerkkejä ja todiste siitä, että tutkijalla on ollut aineisto, johon hän pohjaa analyysinsä. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.) Tämän tutkimuksen aineisto on jaettu teemoihin. Teemat selkeyttävät analysoitavaa asiaa ja lukijan on näin helpompi lukea tuloksia. Teemat ja niissä esiintyvät ilmiöt ovat

tässä tutkimuksessa havainnollistettu myös kuvioiden kautta. Kuvioiden avulla lukijan on helpompi jäsentää aihealueita.

Tässä tutkimuksessa vastataan seuraaviin tutkimuskysymyksiin:

1. Millaiset kokoavat teemat jäsentävät varhaiskasvatuksesta käytyä keskustelua Helsingin Sanomien mielipidekirjoituksissa ja sanomalehtiartikkeleissa ajalla 1.9.2016-31.5.2017?
2. Millaisista alateemoista teemat muodostuvat?

Tutkimuskysymysten lisäksi pohdin lapsen äänen kuulumista teksteissä. Havainnoin tutkimuksessa, kuinka paljon lasten mielipiteitä ja ajatuksia on otettu huomioon varhaiskasvatuksessa käydyssä keskustelussa. Minua kiinnostaa, onko lasten mielipiteitä otettu huomioon heitä koskevissa asioissa vai onko keskustelu ainoastaan aikuisten välistä.

5.2 Tutkimuksen toteutus

Tämä tutkimus on tehty laadullisena sisällönanalyysinä. Sisällönanalyysin avulla haluttiin selvittää kattavasti aineistosta nousevat teemat varhaiskasvatuskeskusteluun liittyen. Keräsin valikoidut kirjoitukset sähköisesti Helsingin Sanomien internetsivuilta kevään 2017 aikana. Käytin apuna hakutyökalua ja hakusanoina ”varhaiskasvatus” ”päivähoito” ”lapset” ”perheet” ”päiväkoti” ja ”lastentarhanopettaja”. Helsingin Sanomien internetsivuilla oli mahdollisuus jäädä seuraamaan valittuja aiheita. Aluksi tein näin, sillä aiheesta kirjoitettiin siihen aikaan paljon ja ajattelin lehteen ilmestyvän tutkimukselleni hyödyllisiä kirjoituksia. Päätin rajata aineiston haun ajalla 1.9.2016-31.5.2017 ilmestyneisiin kirjoituksiin. Aineiston teksteissä on kirjoittajina yksityishenkilöitä, toimittajia, asiantuntijoita, vanhempia sekä varhaiskasvatuksen työntekijöitä.

Aineiston tekstualisointia ei tarvinnut tämän tutkimuksen aineiston osalta tehdä, sillä mielipidekirjoitukset ja sanomalehtiartikkelit olivat valmiiksi kirjoitetussa muodossa. Kopioin kaikki mielipidekirjoitukset ja sanomalehtiartikkelit itselleni erilliseksi tiedostoksi, josta aineistoa oli helpompi lähteä tarkastelemaan. Aluksi luin aineistoa läpi ja kiinnitin huomiota siitä nouseviin aiheisiin ja ilmiöihin. Merkitsin aineistotiedostoon aluksi alleviivaten tai vahvistaen erilaisia toistuvia sanoja tai samaan aiheeseen liittyviä ajatuksia. Päätin säilyttää kaikki tekstit alkuperäisessä muodossaan ja erittelin mielipidekirjoitukset ja sanomalehtiartikkelit erillisiksi aineistoiksi. Numeroin aineistot erikseen alkaen numerosta 1. Tässä luvussa olen viitannut sitaateissa aineistoon esimerkein ”Artikkeli 1” tai ”Mielipidekirjoitus 6”. Nämä olivat tässä tutkimuksessa tapani määrittää

luokittelujärjestelmä. Koodausluokat ovat aina jokaisessa tutkimuksessa erilaisia ja tämän tutkimuksen aineistoon tutustuttuani numerointi tuntui loogisimmalta.

Analyysiyksikön määrittäminen ja aineiston osittaminen tapahtuivat tässä tutkimuksessa jaotteleamalla aineisto teemoihin. Teemojen määrittelyn aloitin värikoodaamalla aineistosta samaan aiheeseen liittyviä asioita. Kävin värikoodattuja tekstin osia läpi useasti ja yhdistelin samanlaisia aiheita toisiinsa. Erilaisia värikoodattuja teemoja minulla oli aluksi yhdeksän, mutta prosessin edetessä sain yhdisteltyä aiheita toisiinsa ja tiivistettyä värikoodatut tekstit viideksi eri teemaksi. Analyysiyksikkönä voi olla sisällönanalyysissa lause, ajatuksellinen kokonaisuus tai episodi eli tapahtuma tai toiminta. Tässä tutkimuksessa analyysiyksikkönä toimivat sanat, lauseet ja ajatukselliset kokonaisuudet yhdessä, joten analyysin voidaan sanoa toteutuneen semanttisena osittamisena. Semanttinen osittaminen perustuu merkityssisällölliseen osittamiseen, kuten tässä tutkimuksessa sanoihin, lauseisiin ja ajatuksellisiin kokonaisuuksiin. (Seitamaa-Hakkarainen 2014.)

Aineiston koodaus toteutui viiden teeman muodossa. Jokainen teema sisälsi kolme tai neljä alateemaa aiheeseen liittyen. Teemat käsittelevät osittain samoja aiheita ja näyttäytyvät päällekkäisinä ilmiöinä. Jokaisesta teemasta on muodostettu kuvio, jossa näkyy teeman keskeisimmät ilmiöt alateemoina. Tutkimustulosten raportointi tapahtuu tässä luvussa teema kerrallaan. Aineistosta on otettu paljon lainauksia havainnollistamaan kokemuksia varhaiskasvatuksesta. Tuloksia käsitellään lopuksi myös yhteisesti yhdistävien tekijöiden kautta. Lisäksi tässä tutkimuksessa pohditaan lapsen äänen paikantumista keskusteluissa.

5.3 Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi

Laadullinen tutkimus on aina empiiristä eli aineistoihin ja analyysiin perustuvaa. Teoriat ja teoreettisuus kuuluvat myös oleellisena osana laadulliseen tutkimukseen. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa aineistona käytetään pääosin tekstejä ja aineistossa suositaan strukturoimatonta ja luonnollista aineistoa. (Juhila 2014, 3-5.) Lähtökohtana laadullisessa tutkimuksessa on todellisen elämän kuvaaminen. Elämäntapahtumat ovat moninaisia ja ne muokkaavat toinen toistaan.

Laadullisessa tutkimuksessa pyritään tutkimaan tutkittavaa kohdetta kokonaisvaltaisesti. Objektiivisuutta kvalitatiivisessa tutkimuksessa on mahdoton saavuttaa, sillä tutkija ja se mitä aiheesta tiedetään, liittyvät toisiinsa. Myös tutkijan omat arvolähtökohdat muokkaavat tapoja, joilla pyrimme ymmärtämään tutkimiamme ilmiöitä. Voidaan todeta, että kvalitatiivisessa tutkimuksessa

pyritään löytämään tai paljastamaan tosiasioita jo olemassa olevien väittämien todentamisen sijaan. (Hirsjärvi & Remes & Sajavaara 1998, 161.)

Tässä tutkimuksessa tulkiten aineistoani kvalitatiivisen sisällönanalyysin avulla. Sisällönanalyysi on lähes aina kvalitatiivinen menetelmä, jonka avulla luokitellaan puhuttua tai kirjoitettua tekstiä tai kuvataan kielen muotoa ja sisältöä. Aineiston sisältö on usein joko eri aiheita tai teemoja. Sisällönanalyysi voidaan tehdä hyvin erilaisille dokumenteille. Nämä dokumentit voidaan jakaa käytetyn ilmaisutavan mukaan visuaalisiin, auditiivisiin sekä kirjallisiin dokumentteihin. Esimerkkejä tällaisista dokumenteista ovat kirjeet, esseet, laulut, sarjakuvat, mainokset, päiväkirjat, muistiot tai lehtiartikkelit ja mielipidekirjoitukset, kuten tässä tutkimuksessa. Aineistoa tarkastellaan aina tekstin muodossa. Sisällönanalyysissa muodostetaan systemaattinen ja kattava kuvaus käsiteltävän aiheen sisällöstä. Aiheesta muodostetaan sisältöluokat, jotka tässä tutkimuksessa näyttäytyvät teemoina. Kvalitatiivisessa sisällönanalyysissa ollaan kiinnostuneita sisällön merkityksistä esiintymistiheyden sijaan. (Pietilä 1976 ix, sit. Seitamaa-Hakkarainen 2014.)

Eskolan ja Suorannan (1998) mukaan sisältöä voidaan luokitella kahdella eri tapaa: aineistolähtöisellä ja teoriasta operationalisoidulla lähestymistavalla. Aineistolähtöistä sisällönanalyysia edustaa grounded-teoriaan pohjautuva sisällönanalyysi. Tässä tutkimuksessa käytetään aineistolähtöistä sisällönanalyysia. Teoriasta operationalisoidussa lähestymistavassa taas aineisto luokitellaan pääosin teoriasta johdettujen käsitteiden ja koodausluokkien avulla. Todellisuudessa luokittelu syntyy usein sekä aineiston että teoreettisen käsitteellistämisen yhdistämisenä, joten rajanveto näiden kahden välillä ei ole selvää. Sisällönanalyysin tavoitteena on aina saavuttaa mahdollisimman kattava kuvaus aineistosta. Kvalitatiivisessa sisällönanalyysissä ei ole yhtä ainoata tapaa tehdä aineiston luokittelua. Luova työskentely luokittelun kehittämisessä on tyypillistä, sillä toiseen aineistoon kehitetty luokittelujärjestelmä ei välttämättä sovi toisenlaiseen aineistoon. (Seitamaa-Hakkarainen 2014.)

Chi (1997) jakaa sisällönanalyysin käsittelyvaiheet neljään eri osaan:

- Aineiston tekstualisointi eli muuttaminen kirjoitettuun muotoon
- Luokittelujärjestelmän kehittäminen ja luokittelurungon laatiminen
- Analyysiyksikön määrittäminen ja aineiston osittaminen (segmentointi)
- Aineiston koodaus ja raportointi

Sisällönanalyysissä aineisto hajotetaan käsitteellisiin osiin ja synteessin avulla kootaan uudelleen johtopäätöksiksi. Analyysi ja synteesi siis yhdistyvät sisällönanalyysissa. Tässä tutkimuksessa analyysi ja synteesi yhdistyvät niin, että aineisto on eroteltu ensin useampaan eri teemaan, jonka jälkeen se on tiivistetty viiteen pääteemaan. Tämän jälkeen on käsitelty teemojen yhteneväisyyksiä

ja eroja sekä sidottu asioita yhteen aiheiden ympäriltä. (Grönfors 1982.) Käsittelen myöhemmässä tekstissä analyysin käsittelyvaiheita tämän tutkimuksen osalta.

5.4 Aineisto

Tämän tutkimuksen aineisto muodostui valikoiduista sähköisistä sanomalehtiartikkeleista sekä mielipidekirjoituksista Helsingin Sanomista aikaväliltä 1.9.2016-31.5.2017. Helsingin Sanomat tavoittaa Suomessa lukijamäärältään eniten ihmisiä ja se on Suomen laajalevikkisin sanomalehti. Lehti on perustettu vuonna 1889 (KMT 2017). Lisäksi Helsingin Sanomien verkkosivusto on kävijämääränsä mukaan huomattavasti suositumpi kuin Suomen toiseksi suosituimman lehden Aamulehden verkkosivusto (Nordenstreng & Wiio 2012, 94). Tutkimuksessa tarkastellaan näitä kahta Helsingin Sanomien eri tekstityypin aineistoa kokonaisuutena mielipidetekstin näkökulmasta. Tuloksia tarkastellaan teemojen ja niiden alateemojen kautta. Lopuksi vielä keskustelen yhteenvedossa, miten lapsen ääni paikantuu tekstissä.

Tutkimuksen aihe on ajankohtainen ja herättää keskustelua, jonka vuoksi sanomalehtiartikkelit ja mielipidekirjoitukset avaavat monipuolisesti varhaiskasvatuksen nykytilaa eri henkilöiden näkökulmista. Mielipidekirjoituksissa kirjoittajina ovat eritaustaiset yksityishenkilöt, mikä mahdollistaa aineiston kannalta monipuolisesti erilaisia näkemyksiä. Sanomalehtiartikkelit puolestaan pohjautuvat toimittajien taustoittamaan tutkittuun tietoon sekä asiantuntijoiden ja kokemusasiantuntijoiden haastatteluihin. Aineistoksi päätyneet artikkelit ja mielipidekirjoitukset valitsin sillä perusteella, että ne käsittelivät ajankohtaisia muutoksia, ongelmakohtia ja kehittämistarpeita suomalaisessa varhaiskasvatuksessa.

Tutkimuksen aineistoa olen kerännyt Helsingin Sanomien tilaajille tarkoitettusta internetpalvelusta, jossa olen rajannut hakua varhaiskasvatukseen, lastenhoitoratkaisuihin, lapsiin ja perheisiin liittyväksi. Aineistonkeruun olen suorittanut huhtikuun 2017 aikana. Aineistoksi päätyi yhdeksän sähköistä mielipidekirjoitusta sekä seitsemän sanomalehtiartikkeliä Helsingin Sanomien internetpalvelusta. Hakutuloksia oli yhteensä 50. Mielipidekirjoitukset ja sanomalehtiartikkelit ovat aineistossa eroteltuina osioinaan. Olen rajannut aineiston koskemaan niitä kirjoituksia, joissa aiheet liittyvät varhaiskasvatuksen epäkohtiin ja kehittämistarpeisiin, kuten varhaiskasvatuksen resurssien riittämättömyyteen, suuriin ryhmäkokoihin, henkilökunnan jaksamiseen ja liian vähäiseen henkilökunnan määrään. Valitsemisani sanomalehtiartikkeleissa puolustetaan ja kyseenalaistetaan nykyisen kaltaisen varhaiskasvatuksen merkitystä lapsen kehitykselle. Mielipidekirjoitusten

teemoina ovat varhaiskasvatuksen ammattilaisten työssäjaksaminen ja työn merkitys, varhaiskasvatuksen hyödyt lapselle sekä varhaiskasvatuksen ja kotihoidon vertailu. Molempien tekstityyppien teemat ovat tarkoituksella samankaltaisia, jotta pystyn vertailemaan yksittäisten henkilöiden omia mielipiteitä sekä toimittajien keräämää tietoa aiheista.

Nostan tässä tutkimuksessa esiin mielipidekirjoituksissa ja sanomalehtiartikkeleissa sisällönanalyysissa tulleet pääteemat ja pohdin niiden sisältöjen kautta, miten lapsen ääni paikantuu keskusteluissa. Tutkittavaa ilmiötä tarkastellaan tässä tutkimuksessa varhaiskasvatukseen liittyvän muutoksen, haasteiden ja kehityksen näkökulmasta.

5.5 Aineiston luotettavuus

Tämän tutkimuksen aineisto on kerätty Helsingin Sanomien sanomalehtiartikkeleista ja mielipidekirjoituksista. Aineisto ei kata kaikkia 1.9.2016-31.5.2017 aikavälin kirjoituksia varhaiskasvatukseen, lastenhoitoratkaisuihin, lapsiin ja perheisiin liittyen, vaan käsittelee tutkimuksen tekijän mielestä relevanteimpia ja puhuttavimpia tekstejä aiheisiin liittyen. Aineiston keruun ajankohta on sijoitettu varhaiskasvatusta koskevien suurien muutoskohtien ympärille. Vuonna 2015 hallitus päätti rajata subjektiivista päivähoito-oikeutta, mikä on osaltaan vaikuttanut aineistosta kohonneisiin ilmiöihin. Lokakuussa 2016 Opetushallitus päätti varhaiskasvatussuunnitelman perusteista, jotka astuivat voimaan 1.8.2017. Tästä lähtien varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ovat olleet kansallinen normi, eivät ainoastaan suositus. (Opetushallitus 2018.)

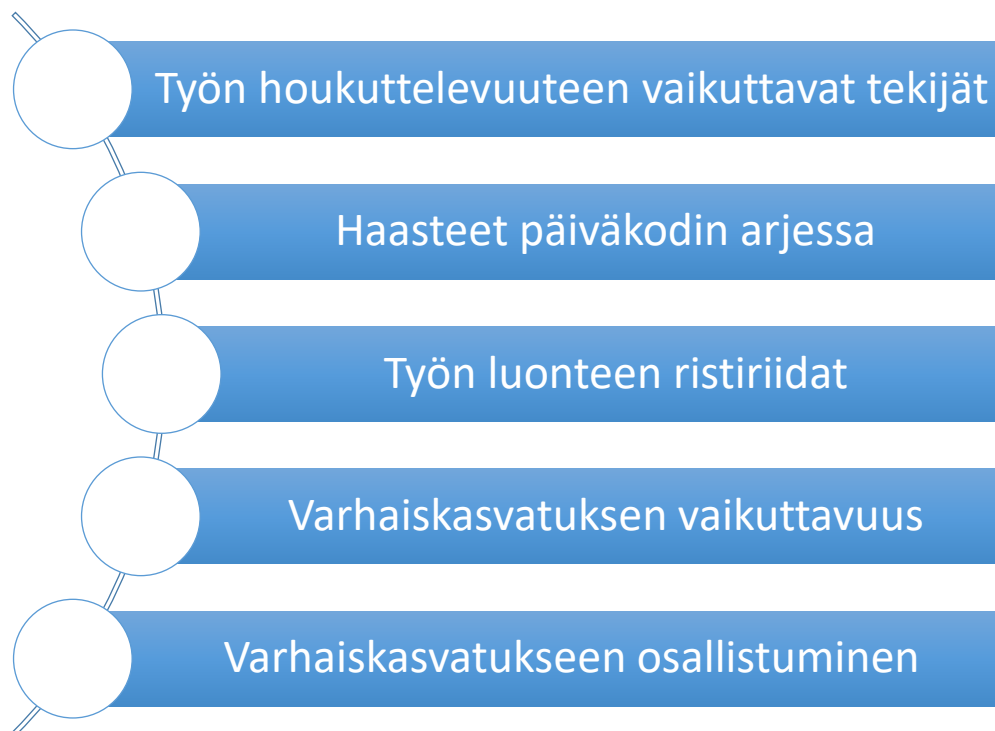
Tutkimustulokset tässä tutkimuksessa eivät kerro koko varhaiskasvatuksen nykytilaa Suomessa, vaan kattavat pienen osan niistä äänistä, jotka ovat saatu kuuluviin mielipidekirjoitusten tai lehtiartikkeleiden kautta. Aiheet, jotka nousevat tässä tutkimuksessa esiin, ovat ainoastaan tämän tutkimuksen spesifistä aineistosta nousseita ilmiöitä. Tutkimuksen aineisto ei ole erityisen laaja, joten se kattaa ainoastaan valikoitujen lehtiartikkeleiden ja mielipidekirjoitusten aihealueet. Tutkimuksen luotettavuutta lisäävät aiheet ja ilmiöt, jotka toistuvat aineistossa. Teemoissa esiteltävät aiheet toistuvat aineistossa useasti, mikä osaltaan voi vahvistaa tulosten luotettavuutta. Myös aineistossa usein toistuvat sanat vahvistavat ilmiöiden todenmukaisuutta. Tutkimuksen tekijän omat kokemukset varhaiskasvatuksen ammattilaisen näkökulmasta eivät ole vaikuttaneet tutkimuksen toteuttamiseen, mutta ovat taustoittaneet ilmiöitä ja faktoja tutkimuksen taustalla.

6 Varhaiskasvatuskeskustelun teemat

Seuraavaksi tarkastelen varhaiskasvatuksen nykytilaa viiden pääteeman kautta, jotka nousevat esiin mielipidekirjoituksissa ja sanomalehtiartikkeleissa. Jokaisesta teemasta on tehty oma kuvio, jossa näkyy aiheen alateemat. Pääteemoja tarkastellaan omina osioinaan sekä lopuksi yhtenäisenä kokonaisuutena. Lisäksi teemoja yhdistäviä tekijöitä käsitellään luvun lopussa. Tämän tutkielman tulokset kertovat valikoitujen Helsingin Sanomien lehtiartikkeleiden ja mielipidekirjoitusten pohjalta tietoa varhaiskasvatuksen nykykeskustelusta ja siinä esiin nousevista ilmiöistä. Tässä luvussa on otteita aineistosta sitaattien muodossa.

6.1 Keskustelujen teemat

Keskustelu varhaiskasvatuksen ympärillä jakaa mielipiteitä ja on erittäin sensitiivistä. Asetelma varhaiskasvatuksen ja kotihoidon välillä aiheuttaa suomalaisten keskuudessa kiistaa, ja asettaa ihmisiä herkästi toisiaan vastaan. Siitä huolimatta suomalainen hyvinvointijärjestelmä tukee lapsiperheitä ja on maailmankuulu subjektiivisesta päivähoito-oikeudestaan. Varhaiskasvatukseen kytkeytyy monia yhteiskunnan toimivuuden mahdollistavia asioita. Se on kaikille yhtäläinen palvelu, joka tarjoaa lapsille tasavertaiset oppimisen lähtökohdat sekä mahdollistaa vanhemmille työssä käymisen. Varhaiskasvatuksen resursointiin vaikuttavat hallituksen päätökset budjetoinneista sekä kuntien taloudellinen tilanne. Varhaiskasvatuksen arki päiväkodeissa taas muotoutuu omanlaisekseen riippuen yksittäisen varhaiskasvatusyksikön alueellisen sijoittumisen, henkilökunnan riittävyyden, työolojen sekä ryhmäkokojen ja lapsimäärän mukaan. Siihen, millaisia lapsia päiväkodissa on, vaikuttavat alueiden sosioekonomiset erot, suomea toisena puhuvien lasten määrä, erityislasten määrä sekä perheiden lastensuojelulliset tarpeet. Tähän sekä henkilökunnan jaksamiseen ja työoloihin vaikuttavat monet asiat, joita käsitellään seuraavaksi teemojen kautta.

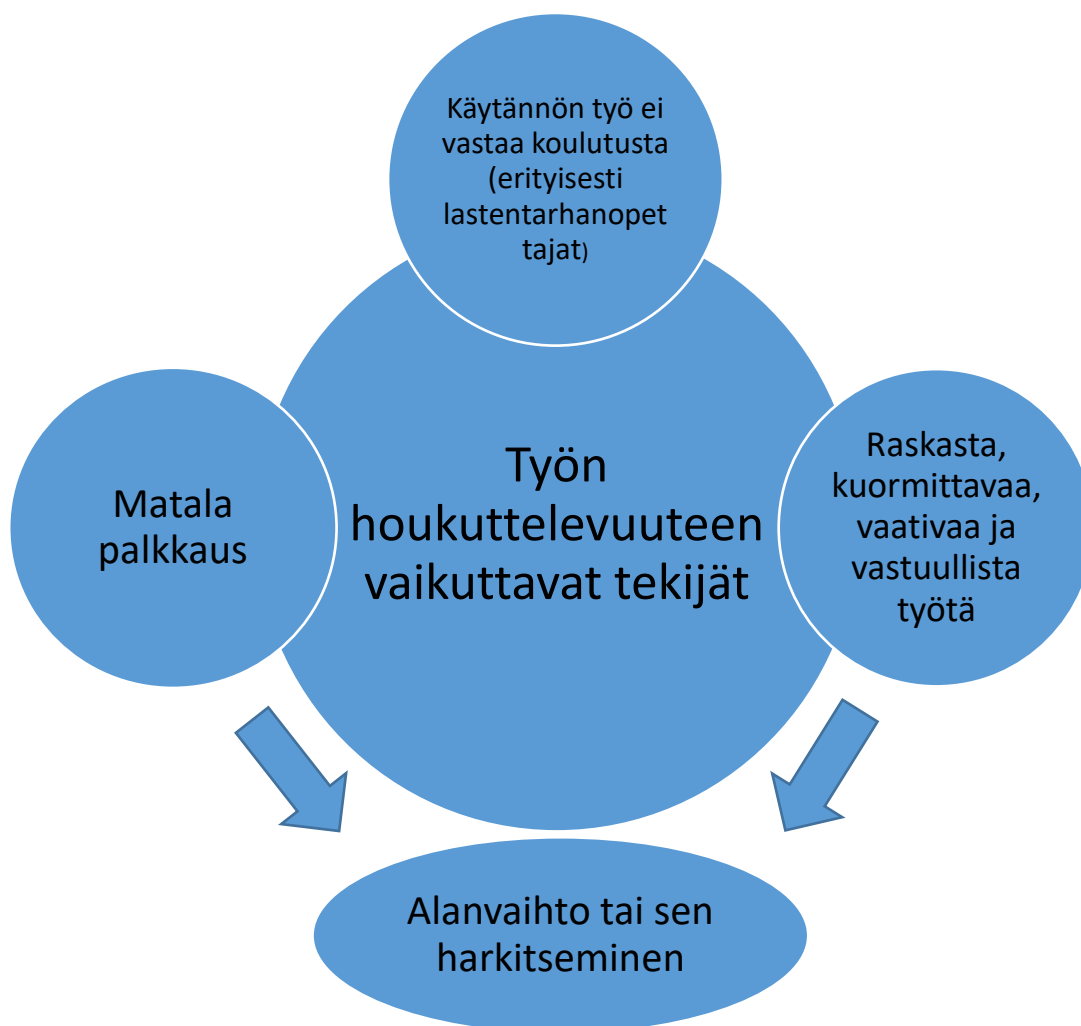

KUVIO 1. Viisi varhaiskasvatuskeskustelun pääteemaa.

Sanomalehtiartikkeleista ja mielipidekirjoituksista koostuvasta aineistosta nousi esiin viisi pääteemaa. Nämä teemat näkyivät jokaisessa sanomalehtiartikkelissa ja mielipidekirjoituksessa vaihtelevasti. Toisissa kirjoituksissa yksittäiset teemat nousivat selkeämmin esiin kuin toiset. Jokaisessa teemassa oli hyvin paljon yhdistäviä tekijöitä toistensa kanssa ja ne keskustelevatkin osin päällekkäin. Aineiston pääteemoiksi nousivat *työn houkuttelevuuteen vaikuttavat tekijät*, *haasteet päiväkodin arjessa*, *työn luonteen ristiriidat*, *varhaiskasvatuksen vaikuttavuus* sekä *varhaiskasvatukseen osallistuminen*. *Haasteet päiväkodin arjessa* sekä *varhaiskasvatuksen vaikuttavuus* olivat kuitenkin teemoja, joiden alle kasaantui eniten analysoitavaa tekstiä. Nämä kaksi teemaa korostuivat jokaisessa kirjoituksessa. Tästä voidaankin päätellä, että varhaiskasvatuksessa on epäkohtia ja kehittämistarpeita, mutta itse varhaiskasvatuksen merkitys lapsen elämään on huomattava. Seuraavaksi tarkastelen jokaisen yksittäisen teeman sisältöjä. Teemojen pääsisältöjä kutsun tästä eteenpäin nimellä alateemat. Alateemojen aiheista käytän myös nimitystä ilmiöt.

6.1.1 Teema 1 – Työn houkuttelevuuteen vaikuttavat tekijät

Työn houkuttelevuuteen vaikuttajat tekijät -teemassa aihepiirit keskittyivät varhaiskasvatuksen henkilöstön koulutustaustoihin sekä henkilökunnan kokemuksiin siitä, vastaako käytännön työ päiväkodeissa heidän koulutustasoaan. Tässä teemassa eniten äänessä olivat erityisesti lastentarhanopettajat, joiden koulutuksena on alempi korkeakoulututkinto. Lastenhoitajien kokemuksia koulutuksen ja työn vastaavuudesta ei noussut esiin, mutta hekin kokivat työnsä erittäin raskaaksi ja alipalkatuksi. Aiheina nousivat esiin myös työssä jaksaminen, palkkaus sekä arjen haastavuus. Työarki koetaan raskaaksi monista eri syistä, jotka johtuvat pääosin olemassa olevista työolosuhteista. Aiheen ympärillä oli havaittavissa turhautuneisuutta oman osaamisen arvostukseen liittyen. Arvostuksen puute näkyy konkreettisesti henkilöstön palkoissa.

KUVIO 2. Teema 1. Työn houkuttelevuuteen vaikuttavat tekijät.

Olen jakanut teeman ilmiöt neljään alateemaan: *käytännön työn vastaavuus koulutukseen nähden, työn raskaus, kuormittavuus, vaativuus ja vastuullisuus, matala palkkaus sekä alanvaihto tai sen harkitseminen*. Nämä aiheet toistuivat sanomalehtiartikkeleissa ja mielipidekirjoituksissa, josta voidaan päätellä, että ilmiöt ovat yleisiä ja liittyvät keskenään toisiinsa. Kuviossa olevat nuolet kuvastavat ilmiöiden limittyneisyyttä. Alateemojen ilmiöt voidaan tulkita olevan yhteydessä keskenään ja kärjistyvän alanvaihtoon. Aineiston mukaan käytännön työ päiväkodissa ei vastaa koulutusta (erityisesti lastentarhanopettajilla), sillä henkilöstöpulan ja -mitoitusten vuoksi kaikki työntekijät tekevät kaikkea, jottei toisille kasaannu liian suuri vastuu. Tämän vuoksi työ päiväkodissa on kuormittavaa ja vaativaa sekä vastuu on suuri. Palkkaus on myös työn vaativuuteen nähden alhainen, jonka vuoksi alanvaihto on monen työntekijän ratkaisu ongelmiin.

Lisäksi aineistosta nousi esiin turhautuneisuus työnkuvien epäselvyyttä kohtaan. Työntekijät kokevat työnkuvat epäselvinä ja ”*kaikki tekevät kaikkea*”- ilmiö oli havaittavissa useassa kirjoituksessa. Työtehtävät eivät määräydy ainoastaan koulutuksen mukaan, vaan työvuorot ja lapsimäärät sanelevat usein, miten työtehtävät määräytyvät. Erityisesti lastentarhanopettajien turhautuneisuus koettiin tätä asiaa kohtaan. Korkeakoulututkinnon suorittaneet opettajat eivät koe työtehtäviensä olevan koulutuksensa tason mukaisia kuten seuraava lainaus kuvastaa:

”Yliopisto- tai ammattikorkeakoulutus antaa valmiudet pedagogiseen opettajuuteen, mikä on käytännössä vain murto-osa lastentarhanopettajan työstä tällä hetkellä.” (Artikkeli 1)

Työn raskaus, vastuullisuus, kuormittavuus ja vaativuus koettiin johtuvan siitä, että ”*taloudellista tehokkuutta lisäävät toimet ovat tehneet työstämme hektistä poukkoilua, jossa mahdollisuus lapsen yksilöllisen kohtaamiseen on heikentynyt*” (Mielipidekirjoitus 6). Päivähoidon henkilökunta on motivoitunutta ja lapsista aidosti välittäviä, mutta joutuvat painimaan jatkuvasti riittämättömyyden tunteen kanssa. Aineistossa tuotiin esiin lastentarhanopettajien kokevan olevansa ”*yliopistokoulutuksen saaneita lastenvahteja*” koska henkilökuntaa saatetaan siirtää tunniksi tai päiväksi toiseen päiväkotiiin tai ryhmään, jolloin kaikkia kutsutaan ”*käsiksi joita tarvitaan*” siellä tai täällä. Seuraava sitaatti kuvaa työntekijän ajatuksia koulutusta vastaamattomasta työstä:

”Lastentarhanopettajissa on potentiaalia toteuttaa päättäjien illuusioissa elävää ”maailman parasta varhaiskasvatusta”, mutta olosuhteiden pakosta joudumme olemaan pikemminkin yliopistokoulutuksen saaneita lastenvahteja.” (Mielipidekirjoitus 6)

Tämän teeman ilmiöt olivat melko yksioikoisia ja selkeitä. Työntekijät kokevat työn raskaana ja vaativana sekä huonosti palkattuna ja resursoituna, mistä johtuen alanvaihto koettiin ainoana ratkaisuna. Kaksi seuraavaa sitaattia kuvaavat kokemuksia alanvaihdosta ja palkkauksesta:

”Laadukas varhaiskasvatus tarvitsee pätevät työntekijät. Moni korkeasti koulutettu lastentarhanopettaja kuitenkin vaihtaa ammattia, koska työ on vaativaa ja vastuullista mutta huonosti palkattua.” (Artikkeli 3)

”Päiväkotien työntekijöiden keskusteluissa nousee usein esille kokemus, että työnteko on selviytymistä päivästä toiseen. Moni vaihtaa alaa.” (Mielipidekirjoitus 6)

Työn haasteellisuuden vuoksi varhaiskasvatuksen työntekijät eivät ole aineiston mukaan tyytyväisiä palkkoihinsa. Palkkaus ei vastaa myöskään koulutustasoa, mikä koettiin varhaiskasvatuksen ammattilaisten osaamisen aliarvostamisena.

Tämän teeman aineistossa kuului vahvasti väsyneiden ja kriittisten työntekijöiden ääni, kuten tässä lainauksessa: *”Vaativa, vastuullinen ja huonosti palkattu työ kuluttaa ihmiset loppuun.”* (Artikkeli 3)

Oma työ koettiin raskaana ja työolosuhteet huonoina. Tilannetta perusteltiin sijaisjärjestelyillä ja henkilökunnan liikkumisella ryhmästä tai päiväkodista toiseen. *”Kaikki tekevät kaikkea”*-ilmiöön vaikuttivat aineiston mukaan eniten ryhmäkokojen suuruus ja työvuorojärjestelyt.

Aineistosta nousee esiin varhaiskasvatuksen työntekijöiden korkea työmoraali, lojaalius muita työkavereita kohtaan sekä tyytymättömyys oman käytännön työn toteutumiseen. Työntekijät haluaisivat huomioda lapsia yksilöllisemmin ja tehdä enemmän heidän eteensä, mutta kokevat sen mahdottomaksi tämänhetkisillä henkilöstöresursseilla. Lapsenvahti-sana toistui useaan kertaan aineistossa eri muodoissa. Sanaa käytettiin negatiivissävytteisesti ja kärjistetysti kuvaamaan työn luonnetta. Lapsenvahti-sana henkilökunnan itsensä sanomana tuo aliarvioimisen sävyn heidän omaan kokemukseensa työstään. Työntekijät kokevat olevansa ylikoulutettuja, alipalkattuja ja -arvostettuja, kuten seuraava sitaatti osoittaa:

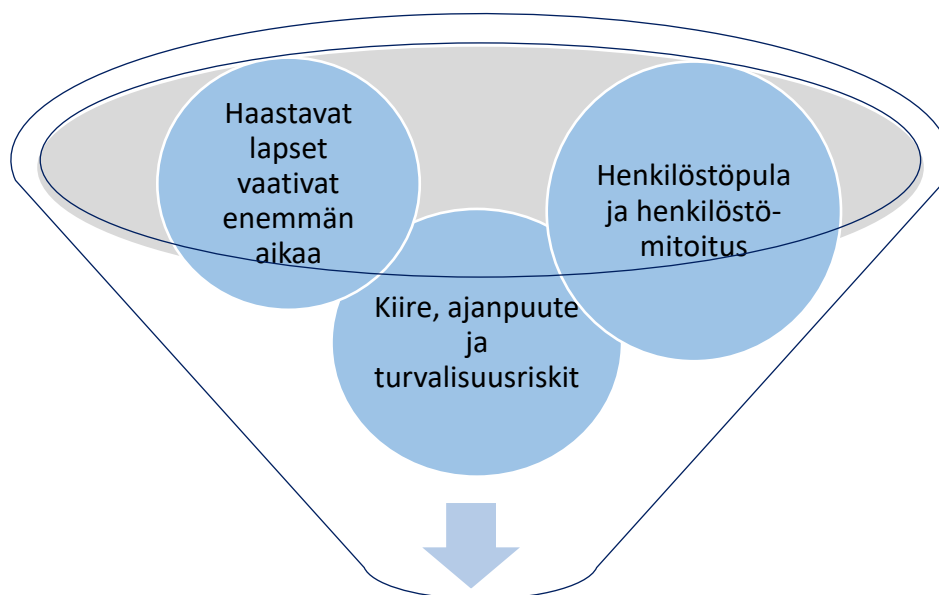
”En jaksa olla enää alipalkattu yliopistossa koulutettu lapsiparkinvahti” (Artikkeli 1)

Kuten todettu, työntekijät kokivat työnsä koostuvan useimmiten suuren lapsimäärän vahtimisesta ja valvomisesta pedagogisesti suunnitellun toiminnan toteuttamisen sijaan. Ratkaisuja näihin ongelmiin ei esitetty aineistossa, vaan epäkohtiin oltiin ikään kuin tyydytty ja sopeuduttu. Mentaliteetti, jossa asiat ovat niin kuin ne ovat, näyttäytyi tässä teemassa vahvasti. Asioihin ei oltu tyytyväisiä, mutta parannusehdotuksia tai ratkaisuja ei kuitenkaan esitetty. Ainoana ratkaisuna nähtiin alanvaihto, joka ratkaisee ainoastaan henkilökohtaiset negatiiviset kokemukset varhaiskasvatuksesta, mutta se ei

muuta systeemissä esiintyviä haasteita ja epäkohtia. Tosin, työntekijöiden lähteminen alalta kertoo paljon työolosuhteista ja siitä, että epäkohtia on olemassa. Aineiston perusteella voidaan päätellä, etteivät varhaiskasvatuksen työntekijät usko suuriin muutoksiin alallaan. Alalta on helpompi lähteä pois, kuin jäädä taistelemaan parempien työolosuhteiden, resurssien, palkkauksen ja arvostuksen puolesta. Tämän teeman tuloksissa aliarvostamiseen yhdistyy myös varhaiskasvatukseen käytettävien resurssien puute päiväkodeissa. Suuret ryhmäkoot ja henkilöstöpula tekevät työstä entistä haastavampaa. Varhaiskasvatusalan ja -työn positiivisia puolia ei tuotu tässä teemassa esiin.

6.1.2 Teema 2 – Haasteet päiväkotien arjessa

Haasteet päiväkotien arjessa -teema käsittelee varhaiskasvatukseen liittyviä haasteita pääosin työntekijöiden näkökulmasta. Aineistossa korostuivat varhaiskasvatuksen työntekijöiden kokemukset arjen hektisyydestä ja haasteista. Tässä teemassa on koottu aineiston perusteella yhteen yleisimmät ilmiöt päiväkotien arkeen liittyen. Kuviossa 3 on esitetty teeman pääilmiöt ja kuvattu nuolien avulla niiden suhteita toisiinsa. Kokemukset arjen haasteista voidaan jakaa kolmeen alateemaan: *haastavat lapset ja heidän vaatimansa aika, kiire, ajanpuute ja turvallisuusriskit* sekä *henkilöstöpula ja henkilöstömitoitus*.

Haasteet päiväkotien arjessa

KUVIO 3. Teema 2 – Haasteet päiväkotien arjessa.

Tämän aineiston perusteella voidaan päätellä, että kaikkien alateemojen aiheiden taustalla vaikutti päiväkotien resurssipula. Työntekijät kokevat, ettei alan työntekijöitä ole tarpeeksi (erityisesti lastentarhanopettajia), jonka vuoksi päiväkodeissa ei ole riittävästi pätevää henkilökuntaa. Lisäksi alalla on suuri henkilöstön vaihtuvuus, mikä asettaa omat haasteensa arkeen, sillä sijaisia ei aina löydy. Työntekijöiden puutteesta aiheutuu kiirettä ja ajanpuutetta. Ryhmissä olevat haastavat lapset tarvitsevat yksilöllistä huomioimista, mutta tiukoilla henkilöstöresursseilla tämä on mahdotonta. Arki näyttäytyy työntekijöille hektisenä, haastavana ja kuormittavana.

Henkilöstöpula tiedostetaan ilmiönä ja siitä puhutaan aineistossa kaunistelematomaan sävyyn, kuten seuraavassa sitaatissa:

”Jos sinulla on joskus viime aikoina ollut päiväkotikäisiä lapsia, tiedätkin jo pahimman ongelman: monella seudulla kärsitään jo nyt henkilöstöpulasta. Alueellisia eroja on toki paljon, sanoo Elisa Helin, mutta etenkin yliopistokoulutetuista lastentarhanopettajista on krooninen pula.” (Artikkeli 4)

Henkilöstöpulan yhteydessä voidaan tarkastella myös henkilöstömitoitusta, mikä toistui aineistoissa myös useasti arkea kuormittavana tekijänä. Päiväkotien sijaisjärjestelyt ja aikuisten riittämätön määrä lapsiin nähden liittyvät henkilöstömitoituksen alittamiseen kuten kolme seuraavaa sitaattia tuovat esiin:

”Aikuisia yksinkertaisesti ole riittävästi sijaismenettelyjä ja työvuorojärjestelyjä varten.” (Mielipidekirjoitus 8)

”Kun on sekä lapsia että aikuisia sairaana, aikuisia siirrellään herkästi ryhmästä toiseen.” (Artikkeli 1)

”Todellisuudessa yhdellä kasvattajalla on vastuullaan enemmän kuin kahdeksan lasta jo pelkästään työvuorojen, kokousten, koulutusten sekä sijaisten puutteen vuoksi. Henkilökunnan työaika on lyhyempi kuin lasten hoitopäivä.” (Mielipidekirjoitus 6)

Kiire ja ajanpuute ovat seurausta henkilöstöpulasta ja alittuneesta henkilöstömitoituksesta. Kiire ja ajanpuute koettiin kuormittavana ja raskaana. Kirjoituksissa todettiin, ettei aikaa riitä kuin välttämättömään ja päivät yritetään selviytyä. Sanat *selviytyminen* ja *selviäminen* toistuivat teksteissä useasti. Nämä sanat välittävät vaikutelman kiireisestä ja työntäyteisestä arjesta. Työpäivistä yritetään selviytyä. Selviytymisen yhteydessä koetaan huonoa omaatuntoa varhaiskasvatukselle asetetuissa tavoitteissa epäonnistumisessa, kuten seuraava sitaatti antaa ymmärtää:

”Millaista varhaiskasvatus on todellisuudessa? Kiireen ja uupumuksen täyttämää selviämistä päivästä toiseen.” (Mielipidekirjoitus 8)

Jotta varhaiskasvatuksen arki ei olisi pelkkää selviytymistä, aineistossa korostetaan turvallisten aikuisten läsnäoloa, pysyvyyttä ja turvallista kohtaamista. Nämä perusasiat pitäisi olla tekstien mukaan kunnossa, jotta voidaan keskittyä erilaisten taitojen ja valmiuksien kehittämiseen. Seuraavassa lainauksessa kuvataan varhaiskasvatuksen arkea yksityiskohtaisesti:

”Ryhmässä saattaa olla kolmesta neljään ryömivää yksivuotiaista, yleensä vielä pari erityistä huomiota tai tukea tarvitsevaa lasta. On myös sylivauvoja, joiden äidit ovat lähteneet tai joutuneet lähtemään töihin lapsen ollessa kymmenen kuukauden ikäinen. Vaipparumba pyörii lähes tauotta. Yksi aloitteleva lapsi huutaa kuin henkensä hädässä. Juuri kun hän on hieman rauhoittunut yhden sylissä, syliä on jostain pakottavasta syystä vaihdettava. Jos syli on ”varattu”, ainoa vaihtoehto on jättää lapsi edes jalkojen juureen itkemään. Vähän vanhemmat lapset vaeltelevat lelu kädessä. Häiritsevä meteli estää keskittymisen. Kaksi- ja kolmevuotiaat - tarvitsisivat yhteisleikin opetteluun aikuisen ohjausta. Henkilökunta sairastaa, käyttää ansaittuja lomiaan, juoksee palavereissa, koulutuksissa ja auttamassa muita ryhmiä. Päivän kulku on yhtä palapeliä. Tyypillistä on, että aamuisin tehdään päivän selviämissuunnitelma. Yksi juoksee ryhmästä toiseen suunnittelemassa, kuka auttaa ketäkin missäkin, jotta päivä saadaan putkeen. Syliä ja lohdutusta ei yksinkertaisesti riitä kaikille lapsille ” (Mielipidekirjoitus 9)

Suurimpina haasteita ja syinä henkilöstömitoituksen taustalla nähtiin työvuorojärjestelyt, joiden vuoksi aamu- ja iltapäivät koettiin erityisen raskaina. Päiväkotien henkilökunnan työaika on usein lyhyempi kuin lasten hoitopäivä, jolloin henkilökuntaa ei riitä koko päivän ajaksi mitoitusten mukaisesti paikalle. Henkilökunnan sairastaminen ja muut poissaolot aiheuttavat myös haasteita päiväkodeissa, sillä sijaisia ei välttämättä saada tai heitä ei saa ottaa säästösyistä. Päiväkotien arkea kuormittavat myös erilaiset kokoukset ja koulutukset, joiden ajan yksi työntekijä on pois lapsiryhmästä. Tällöin järjestelyjä tehdään päiväkotien sisällä tai eri talojen välillä, jolloin toisesta ryhmästä lähtee aikuinen siihen ryhmään, josta työntekijä on poissa. Tämä puolestaan aiheuttaa työntekijäpulan ryhmään, josta on lähdetty paikkaamaan toisen työntekijän poissaoloa. Kierre on loputon, ja henkilöstömitoituksen alittumista on käytännössä monessa ryhmässä, vaikka koko talon suhdeluvut näyttäisivätkin hyviltä yhteenlaskettuina.

Seuraavassa sitaatissa kritisoidaan suhdelukujen mittaamista varhaiskasvatuksessa:

”Kun puhutaan hyvästä varhaiskasvatuksesta, kyse ei ole vain numeroilla mitattavista asioista.”
(Mielipidekirjoitus 6)

Henkilöstöpula ja -vaje sekä kiire ja ajanpuute yhdistettynä haastaviin lapsiryhmiin ovat aineiston mukaan arkipäivää päiväkodeissa. Merkittävänä arkea kuormittavana asiana koettiin haastavat lapset, joihin lukeutuvat erityislapset ja toisinaan myös suomen kieltä opettelevat lapset. Tämän tutkimuksen tulosten perusteella näyttää siltä, ettei aikaa ja tukea riitä haastaville lapsille tarpeeksi, jonka vuoksi päivät voivat sisältää vaara- ja konfliktitilanteita. Lapset kärsivät myös itse liian suurista ryhmistä, konflikteista, metelistä ja levottomuudesta. Alueellisia eroja ryhmien välillä on paljon. Tämä korostuu etenkin Helsingissä ja muualla pääkaupunkiseudulla. Kaksi seuraavaa sitaattia tuovat esiin varhaiskasvatuksen alueellisia eroja:

”Toisilla alueilla lapset tarvitsisivat aikuista vielä keskimääräistä enemmän, koska perheet voivat huonosti tai koska suuri osa lapsista vasta opettelee suomen kieltä.” (Artikkeli 1)

”Olen väsynyt pidentämään päivää joka päivä, koska muuten iltavuorolainen jäisi yksin pukemaan 21 lasta ulkoiluun. Olen väsynyt väsyneisiin työkavereihini, jotka tiuskivat paitsi minulle, myös lapsille. Olen väsynyt kokouksiin. Olen väsynyt budjettiin, jonka pienuuden vuoksi ei voida ostaa hiekkalapioita hajonneiden tilalle tai askartelumateriaaleja äitienpäiväkortteihin.” (Artikkeli 1)

Tämänkin teeman kirjoituksissa näkyy päiväkotien henkilökunnan joustavuus ja lojaalius työkavereita kohtaan. Toisia ei haluta jättää pulaan ja siksi omista työajoista joustetaan. Työntekijöiden on vaikeaa toimia itsekkäästi, sillä jokainen tietää, miltä tuntuu jäädä pukemaan yksin 21 lasta ulos. Kokoukset ja koulutukset voisi ajatella olevan työarkea piristäviä elementtejä, mutta henkilöstövajeen vuoksi ne koetaan arkea kuormittavina asioina. Lapsiryhmien koot ja lasten määrä suhteessa aikuisiin koetaan liian suurina, minkä vuoksi oman työn toteuttaminen suunnitellusti ja tavoitteellisesti ei onnistu. Päiväkotien tiloista puhuttaessa mainitaan ahtaus, tilojen äärimmäinen käyttö sekä niiden jakaminen. Lapsia koetaan olevan liikaa myös tiloihin nähden, kuten tässä lainauksessa kuvataan:

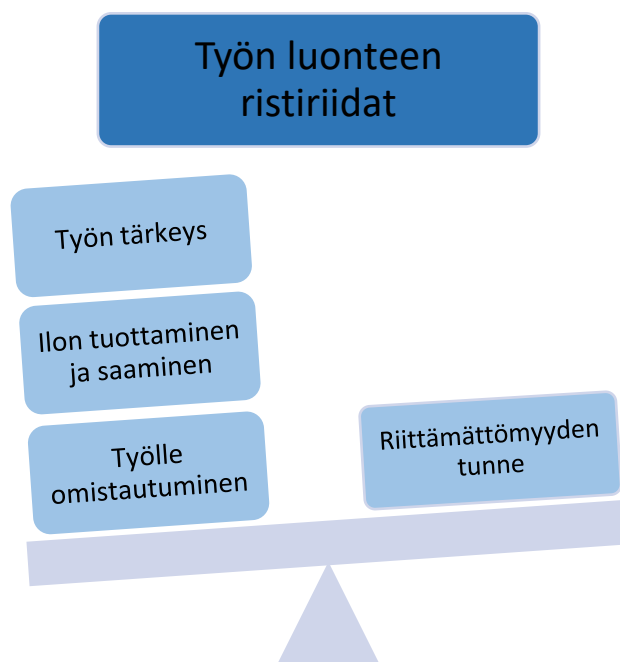
”Olen väsynyt ylitäysiin ryhmiin. Otetaan vielä lapsi nro 24 joka saa jakaa lokeron, naulakon ja kenkäpaikan toisen lapsen kanssa ja nukkuu patjalla lattialla.” (Artikkeli 1)

Resurssipula, henkilöstön vaihtuvuus sekä haastavat lapset ovat tunnistettuja ilmiöitä päiväkodeissa. Kirjoituksissa tuli ilmi turvallisuutta vaarantavia tekijöitä päiväkotien arjessa. Näitä asioita ovat edellä mainittujen lisäksi liian suuret ryhmäkoot, liian vähäinen henkilöstömäärä sekä ahtaat tilat.

Parannus- tai kehittämis ehdotuksia ei asioiden helpottamiseksi ole kuitenkaan toteutettu. Tämän tutkimuksen aineistossa korostettiin henkilökunnan pysyvyyden, turvallisen kohtaamisen ja luotettavuuden tärkeyttä. Työntekijöiden mukaan nämä asiat eivät kuitenkaan mahdollistu nykyisillä resursseilla.

6.1.3 Teema 3 – Työn luonteen ristiriidat

Työn luonteen ristiriidat -teemassa kuvaillaan varhaiskasvatustyön hyviä sekä huonoja puolia. Lisäksi teemassa pohditaan, miten varhaiskasvatustyö näyttäytyy työntekijöille itselleen. Aineistossa kirjoittajina ovat pääosassa varhaiskasvatuksen työntekijät, jotka kuvailevat omia tuntemuksiaan työnsä hyvistä ja huonoista puolista. Teemassa pohditaan myös ristiriitaisia tunteita, joita työ lasten kanssa herättää. Työn palkitsevuus ja raskaus kulkevat käsi kädessä, kuten tässä teemassa tulee ilmi.

KUVIO 4. Teema 3- Työn luonteen ristiriidat.

Alateemat tässä teemassa voidaan jakaa seuraavasti: *työn tärkeys, ilon tuottaminen ja saaminen, työlle omistautuminen* sekä *riittämättömyyden tunne*. Varhaiskasvatustyö koettiin aineiston perusteella tärkeäksi ja innostavaksi työksi, jota tehdään sitoutuneesti ja ammattimaisesti. Ilon tuottaminen lasten päiviin näyttäytyi merkityksellisenä asiana. Kirjoituksissa korostui myös

työntekijöiden lapsista kokema ilo. Vaikka työtä tehdään innostuneesti ja ilolla, koettiin, että aikaa lapsille on liian vähän ja laatu puuttuu toiminnasta, kuten seuraa sitaatti tuo esiin:

”Leikit eivät ole pitkäkestoisia. Heikosti suomea osaavat lapset ja hiljaiset lapset vaeltavat ja rikkovat toisten leikkejä, vilkkaat vaativat jatkuvaa vuorovaikutusta ja kyllästyvät nopeasti. Pienimmät ovat vaipoissa tai harjoittelevat kuivaksi, yhdellä on pissa housuissa. Viisi on jonkinasteisessa flunssassa. Kolmen lapsen porukka ajautuu riitaan. Yhdellä on uhmakkuutta ja hän vaatii yhden sylin. Toinen aikuinen tarvitaan naapuriryhmän avuksi. Kolmas aikuinen sitten selviytyy loppujen kanssa. Siitä on laatu kaukana” (Artikkeli 1)

Ylläolevassa lainauksessa tuodaan jälleen esiin sana ”selviytyminen”. Tässä teemassa selviytyminen yhdistettiin riittämättömyyden tunteeseen, mikä näyttäytyi työntekijöille ajanpuutteena ja liian vähäisenä huomiona lapsia kohtaan. Työntekijät kokevat olevansa tärkeitä henkilöitä lasten elämissä ja tekevänsä muutosta työllään, kuten seuraava kirjoittaja kuvaa:

”Olen tehnyt palkatonta ylityötä kymmeniä tunteja. Samalla koen, että voin yhä olla muutos. Voin olla tärkeä lasten elämässä. Voin tuoda heidän päiviinsä iloa ja itkeä illat kotona. Mutta en jaksakaan enää kauaa” (Artikkeli 1)

Aineiston perusteella voidaan päätellä varhaiskasvatuksen työntekijöiden olevan sitoutuneita ja motivoituneita työtään kohtaan. Työntekijät välittävät lapsista ja haluavat mahdollistaa heille hyvän päivän päiväkodissa, jopa oman jaksamisensa kustannuksella. Kaikesta työn tuomasta ilosta huolimatta, työntekijät kokevat uupuneisuutta ja riittämättömyyden tunnetta, mitkä johtuvat suurista lapsiryhmistä ja palkattomista ylitöistä, joita kertyy päivittäin. Ylitöiden kertyminen johtuu usein siitä, ettei haluta jättää työkaveria pulaan suuren lapsimäärän kanssa. Lojaalius omaa työtä, lapsia ja työkavereita kohtaan näyttäytyy tässäkin teemassa selkeästi. Muutoksen tekeminen ja ilon tuottaminen molemminpuolisesti korostuivat varhaiskasvatuksen ammattilaisten näkemyksissä. Aineistossa korostettiin myös työntekijöiden ammattitaitoa ja motivoituneisuutta, kuten kaksi seuraavaa sitaattia esittävät:

”Päiväkodeissa työskentelee myös ulkopuolisen näkökulmasta motivoitunutta, työlleen omistautunutta ja lasten hyvinvoinnista välittävää henkilökuntaa (Artikkeli 7).

”Pienten lasten pedagogikassa turvalliset ihmissuhteet, syli, lämpö, rakkaus, yhdessä ihmetteleminen, ilo ja auttaen eteneminen ovat avainasemassa. Toiminnassa otetaan jatkuvasti huomioon lapsen ikä ja kehitystaso.” (Mielipidekirjoitus 1)

Varhaiskasvatuksen työntekijät korostavat omaa asiantuntijuuttaan ja tunnistavat osaamisensa. He haluavat tuoda omasta työstään esiin pedagogiikan ja teoreettisen osaamisen, hoivan ja kasvatuksen lisäksi. Aineiston perusteella teoreettinen osaaminen ja lämmin työote osataan yhdistää, ja sitä osataan käyttää lapsen edun mukaisesti. Lämpö ja välittäminen lapsia sekä omaa työtä kohtaan näyttäytyy aineistossa selkeästi. Työtä tehdään sydämellä ja lasten hyvinvoinnin eteen halutaan panostaa, kuten seuraava sitaatti osoittaa:

”Me varhaiskasvatuksen korkealle koulutetut työntekijät teemme parhaamme taataksemme jokaiselle lapselle juuri sen, minkä hän kehittyäkseen eniten tarvitsee.” (Mielipidekirjoitus 1)

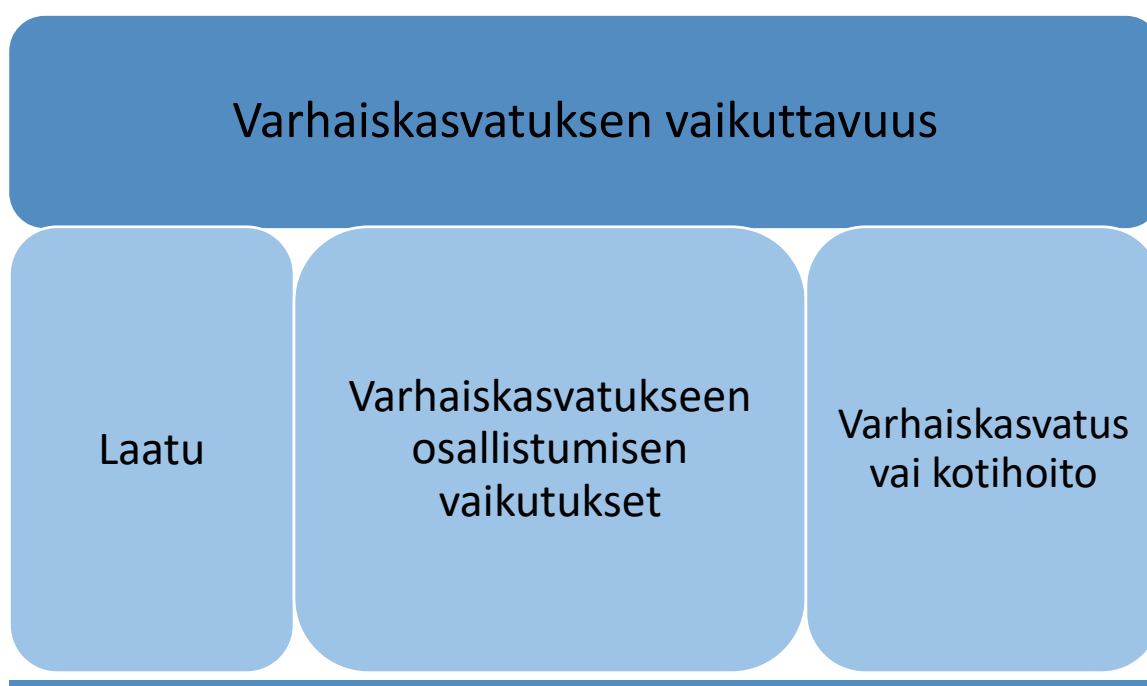
Työntekijät haluaisivat tarjota jokaiselle lapselle tasavertaisesti lämpöä ja huomiota, mutta se ei ole aineiston mukaan nykyresursseilla mahdollista. Riittämättömyys ja ristiriita motivoituneisuuden ja resurssien välillä on suuri ja moni joutuu joustamaan itselleen asettamista tavoitteista. Työ tehdään niin hyvin kuin pystytään, mutta toteutukseen ei olla tyytyväisiä. Riittämättömyyden tunnetta pidetään omana syynä ja omaa työtä kohtaan ollaan kriittisiä. Lapsille halutaan tarjota enemmän kuin mitä nykyisillä resursseilla on mahdollista. Kiinnostus ja intohimo omaa työtä kohtaan tulee esiin tässä sitaatissa:

”On hurmaavaa seurata ikävaihetta, jolloin ihmismielessä kehittyvät lähes kaikki tärkeimmät vaiheet, joiden päälle lapsen tulevaisuus rakentuu. Päiväkodin henkilökunta on liian kilttiä porukkaa. Moni kokee riittämättömyyden tunnetta ja pitää sitä omana syynään.” (Mielipidekirjoitus 9)

Varhaiskasvatus saa tämän aineiston perusteella työntekijöissään esiin monenlaisia tunteita. Työtä tehdään omistautuneesti ja ilolla, mutta samaan aikaan koetaan, ettei työssä pystytä onnistumaan itsestä riippumattomien tekijöiden vuoksi niin hyvin kuin haluaisi. Tämän teeman tulosten perusteella voidaan pohtia, onko työntekijöiden kiltteys ja joustavuus osasyynä haastaville työoloille. Työntekijät saattavat tyytyä työoloihinsa, vaikka tietävät, että ne ovat epäoikeudenmukaiset. Tämän lisäksi, varhaiskasvatukseen kohdistuneiden säästöjen vaikutus voidaan myös nähdä vaikuttavan tulosten taustalla. Hallituksen päätös suurentaa ryhmäkokoja on haastanut työntekijöitä ja päiväkotien työoloja entisestään. Ajanpuute ja riittämättömyyden tunne voidaan yhdistää suoraviivaisesti suuriin ryhmäkokoihin, joissa ei ole riittävästi aikaa jokaiselle lapselle. Päiväkotien ryhmäkokojen suurentaminen on saattanut osaltaan pahentaa työntekijöiden työssä jaksamiseen liittyviä haasteita. Kaiken kaikkiaan, päiväkotien henkilökunnan jaksaminen on rajallista huolimatta siitä, että työntekijät nauttivat työstään. Tämän aineiston perusteella työntekijöiden sisäiset ristiriidat työn ilon, motivaation ja riittämättömyyden tunteiden kanssa ovat suuria.

6.1.4 Teema 4 – Varhaiskasvatuksen vaikuttavuus

Varhaiskasvatuksen vaikuttavuus -teemassa pohditaan varhaiskasvatuksen sisällöllisiä merkityksiä lapselle. Tässä teemassa käydään läpi varhaiskasvatukseen osallistumisen ja sen laadun merkityksiä lapsen kehitykseen sekä pohditaan kysymyksiä kotihoidon ja järjestetyn varhaiskasvatuksen välillä. Kotihoidon ja varhaiskasvatuksen kysymyksissä tuodaan esiin erilaisia näkökulmia pienen lapsen kasvatukseen ja hoitopaikkaan liittyen. Aineistossa kirjoittajina ovat toimineet suurilta osin alan asiantuntijat ja vanhemmat. Seuraavaksi käydään läpi teemassa esiin nousseita ilmiöitä.

KUVIO 5. Teema 4 – Varhaiskasvatuksen vaikuttavuus.

Neljännessä teemassa alateemat jakautuivat kolmeen osaan: *laatuun*, *varhaiskasvatukseen osallistumisen vaikutuksiin* sekä *varhaiskasvatus vai kotihoito* -osioihin. Laadun merkitys varhaiskasvatuksessa tarkoittaa tässä tapauksessa lapsen kehitykseen suotuisasti vaikuttavia tutkittuja faktoja, joita varhaiskasvatus pystyy tarjoamaan. Heikkolaatuisella varhaiskasvatuksella taas tarkoitetaan olosuhteista johtuvaa ja pedagogisesti suunnitteleamatonta varhaiskasvatusta. Varhaiskasvatuksen laatuun liittyen nousi myös esiin aikaisemmissa teemoissa käsiteltyjä aiheita kuten ryhmäkokojen suuruus, henkilökunnan vähäinen määrä ja laadun heikkous. Seuraavassa sitaatissa todetaan huolen näistä aiheista nousseen myös korkeammalla taholla:

”Vuonna 2011 YK:n lapsen oikeuksien komitea oli huolestunut suomalaisesta varhaiskasvatuksesta. Huolenaiheina olivat ammattilaisten riittävyys, henkilöstön ja lasten määrän epäsuhtaisuus sekä varhaiskasvatuksen laadun heikkous.” (Artikkeli 2)

Muita laatuun vaikuttajia tekijöitä olivat aineiston mukaan sijaishoidot ja tukea tarvitsevien lasten asema. Laatu -sana nousi esiin myös puhuttaessa vanhemmuudesta. *”Vanhemmuuden laatu on lapsen kehityksen kannalta paljon tärkeämpi asia kuin päivähoitoon liittyvät tekijät.”* (Artikkeli 5) Tässä lainauksessa vanhemmuutta pidetään lapsen kehityksen ja hyvinvoinnin kannalta tärkeämpänä asiana kuin varhaiskasvatusta. Tähän ajatusmaailmaan liittyy käsitys vanhemmista lapsen päätoimijoina kasvattajina, useimmiten kotihoidossa. Yhteinen kasvatuskumppanuus varhaiskasvatuksen työntekijöiden kanssa ei näyttäydy tässä näkökulmassa tärkeänä.

Päiväkotien laadun heikkenemisen ei nähty olevan varhaiskasvatuksen työntekijöiden vika. Annettujen resurssien riittämättömyys henkilökunnan määrässä ja vaihtuvuudessa sekä lapsiryhmien koossa koettiin pääsyyksi. Sidoksisuus laadun heikkenemisen ja resurssien välillä näyttäytyi selkeänä. Mielikuva laadukkaasta varhaiskasvatuksesta kumoutuu laatuun vaikuttavien heikentävien tekijöiden kautta, kuten seuraavassa sitaatissa:

”Päiväkotilasten levottomuuden lisääntyminen ei ole päiväkodissa työtä tekevien vika. Liian suuri ja vaihtuva määrä niin aikuis- kuin lapsikontaktejakin saavat lapset oireilemaan levottomuudella ja voimaan huonosti.” (Mielipidekirjoitus 6)

Laadukas varhaiskasvatus saa kirjoituksissa osakseen myös kritiikkiä. Varhaiskasvatuksen merkitystä pienen lapsen elämässä aliarvioitiin ja kotihoidon ja vanhemmuuden tärkeyttä taas korostettiin. Tässä näkökulmassa varhaiskasvatuksen ammattilaisten osaaminen ja kykeneväisyys läheisyyden ja sylin tarjoamiseen kyseenalaistettiin. Lisäksi pienten lasten tietoinen kasvattaminen koettiin tarpeettomaksi. Tämä näkökulma on vastakkainen aikaisemmassa teemassa esiin tulleiden henkilökunnan kokemusten kanssa. Kotihoito ja järjestetty varhaiskasvatus koetaan tästä näkökulmasta toistensa vastakohtina. Tämä sitaatti kuvaa artikkelissa esitettyä mielipidettä pienten lasten varhaiskasvatusta vastaan:

”Sanapari ”laadukas varhaiskasvatus” on silkkaa sanahelinää, kun puhutaan 1–2-vuotiaista lapsista. He eivät tarvitse kasvattamista vaan tuttujen ja turvallisten ihmisten läheisyyttä, syliä ja lohdutusta” (Artikkeli 5)

Varhaiskasvatukseen osallistumisen vaikutukset -ilmiö jakoi aineistossa esiintyviä kirjoituksia kahteen osaan: varhaiskasvatuksen kannattajiin ja sen positiivisten vaikutusten puolestapuhujiin sekä

kotihoidon puolestapuhujiin ja varhaiskasvatuksen arvostelijoihin. Vertailun kohteena olivat varhaiskasvatuksen hyödyt ja haitat pienelle lapselle. Kirjoitukset perustuivat hyvin pitkälti kirjoittajien henkilökohtaiseen tai ammatilliseen mielipiteeseen, vaikka tutkimuksiin vedottiin myös. Teksteissä korostuivat varhaiskasvatuksen hyötyjen esiin nostaminen lapsen tulevaisuuden kannalta sekä kritiikki pienen lapsen paikasta suuressa ryhmässä kotihoidon sijaan, kuten seuraavat kaksi sitaattia tuovat esiin:

”Sekä kotimaisissa että ulkomaisissa tutkimuksissa on todettu, että aikainen varhaiskasvatukseen osallistuminen johtaa korkeampaan koulutustasoon ja sitä kautta korkeampiin tuloihin. Vaikutus tuntuu sekä korkeasti että matalasti koulutettujen vanhempien lapsilla. Lisäksi varhaiskasvatuksen on todettu muun muassa edistävän terveellisiä elämäntapoja ja supistavan sosiaalisia eroja.” (Artikkeli 4)

”Sanahelinää on hokema ryhmän kehittävästä vaikutuksesta. Ikätovereilla on lapsille suuri merkitys, joka kasvaa iän myötä. Kuitenkin vain harvalla kaksivuotiaalla on valmiuksia puolustaa itseään ja reviiriään ryhmässä. Uhattuna olemisen ja yksin jäämisen kokemukset aiheuttavat stressiä varsinkin, jos aikuisia on liian vähän tai ryhmä on liian suuri ja meluisa.” (Artikkeli 5)

Kirjoituksissa nostettiin esiin suuret ryhmäkoot, meteli sekä aikuisten vähäinen määrä. Heikkojen laatutekijöiden avulla perusteltiin päiväkodin olevan jopa haitallinen paikka pienelle lapselle. Osassa aineistoa taas korostui päiväkotien ryhmien kasvattava vaikutus ja vertaissuhteet, kuten näissä kahdessa sitaatissa tulee ilmi:

”Pienet lapset myös nauttivat Sajaniemen mukaan vertaissuhteista ja ryhmässä olosta turvallisessa ympäristössä, vaikka tarvitsevatkin aikuisten ohjausta. Vanhempia pitäisi tukea ajatuksessa, ettei päivähoito ole lapselle haitaksi. Oman tutkimuksemme perusteella näyttää siltä, etteivät taaperot voi keskimäärin mitenkään huonosti, vaan ovat iloisia, tyytyväisiä, uteliaita ja toistensa kanssa temmeltäviä olentoja.” (Artikkeli 7)

”Päiväkodissa käyvät taaperot eivät ole vaarassa, stressaantuneita tai kaoottisessa tilassa, vaan voivat keskimäärin hyvin.” (Artikkeli 7)

Varhaiskasvatuksen ja kotihoidon vertailu oli tässä teemassa läsnä jokaisessa kolmessa ilmiössä. Varhaiskasvatukseen osallistumisen vaikutukset-ilmiössä sivuttiin kotihoidon merkityksiä pienelle lapselle. Kotihoidon puolesta puhuttaessa korostettiin turvallisuutta, läheisyyttä, lämpöä ja läsnäoloa. Näiden asioiden puutteella puhutaan päivähoidon vastaisesti, vaikka laadukkaan varhaiskasvatuksen pitäisi suunnitelmien mukaisesti sisällyttää nämä asiat.

Puhuttaessa kotihoidosta, korostettiin stressittömyyttä ja kiintymyssuhteen muodostumista, kuten seuraava sitaatti asian esittää:

”Psykologisen kehittymisen ja muun muassa stressinhallinnan ja turvallisen kiintymyssuhteen rakentumisen kannalta alle kolmevuotiaalle ei voi suositella päiväkotia kotihoidon sijasta. En usko, että lasteni kehityksen ja turvallisen kiintymyssuhteen muodostumisen kannalta heille olisi parempi viettää päivänsä päiväkodissa.” (Mielipidekirjoitus 3)

Kiintymyssuhteen pelätään vahingoittuvan päiväkodin aloittamisen myötä. Vastaväitteenä tälle, useamman aikuisen merkitys lapsen elämässä tuotiin esiin argumenttina varhaiskasvatuksen puolesta, kuten tässä sitaatissa:

”Ihmislapsi tarvitsee alusta asti useampia aikuisia ja on kehittynyt luomaan useista suhteista kehitystä tukevan kokonaisuuden. On mahdoton tehtävä jättää lapsen tarpeiden täyttäminen yhdelle ihmiselle.” (Artikkeli 7)

Varhaiskasvatuksen merkitystä syrjäytymisen ehkäisyssä korostettiin myös. Lisäksi taloudellisen investoinnin näkökulmaa pitkän tähtäimen työllisyyttä lisäävänä sijoituksena tuotiin esiin.

”Varhaiskasvatus edistää merkittävästi myöhempää oppimiskykyä ja näyttää olevan tehokas keino syrjäytymisen ehkäisemiseksi. Maksuton varhaiskasvatus on siten erinomaista työllisyys- ja kasvupolitiikkaa pitkällä aikavälillä.” (Mielipidekirjoitus 5)

Kotihoidon käyttäjinä ovat useammin vähävaraiset ja työttömät perheet. Tästä syystä varhaiskasvatukseen osallistuminen nähdään tärkeänä asiana kaikille lapsille. Varhaiskasvatuksen tasa-arvoistava ja syrjäytymistä ehkäisevä vaikutus on suurimmillaan tällaisissa perheissä. Kotihoidon puolestapuhujat eivät ottaneet huomioon tätä näkökulmaa kirjoituksissaan. Seuraava sitaatti kuvaa kotihoidon tuen käyttäjäkuntaa:

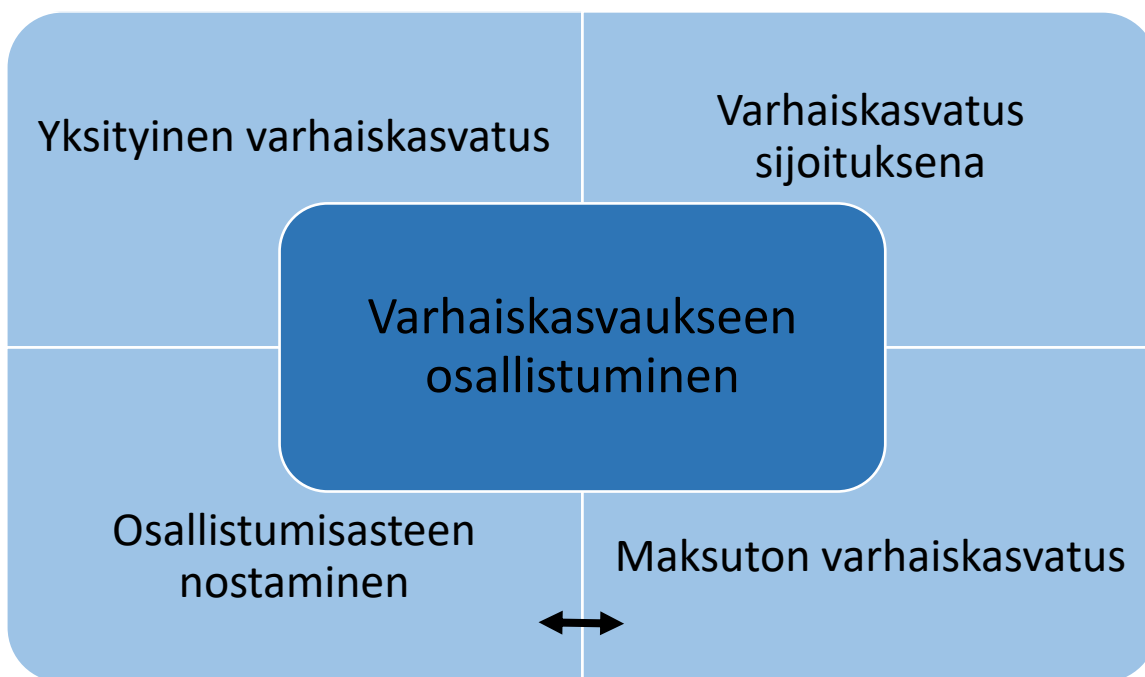
”Kuten Kelan tutkimukset osoittavat, kotihoidon valitsevat todennäköisimmin matalasti koulutetut, pienituloiset ja työttömät. Nämä samat tekijät ovat yhteydessä monenlaisiin elämän haasteisiin, jotka saattavat heijastua myös lapseen esimerkiksi vaikean kotiympäristön ja perheen taloushaasteiden kautta.” (Mielipidekirjoitus 2)

Tässä aineistossa varhaiskasvatuksen merkitykset lapsen elämässä jakavat mielipiteitä henkilökohtaisen, ammatillisen ja tutkitun tiedon näkökulmista. Argumentteja puolesta ja vastaan oli paljon, ja niiden oikeaksi tai vääräksi toteaminen ei ole mahdollista. Keskustelu aiheesta on kiivasta ja paikoittain hyvin henkilökohtaista. Lisäksi vastakkainasettelu hoitomuotojen välillä on erittäin

kärjistänyt. Suomessa kotihoidontuella on uniikki asema, mikä osaltaan selittää tällaiset vastakkainasettelut.

6.1.5 Teema 5 – Varhaiskasvatukseen osallistuminen

Varhaiskasvatukseen osallistuminen -teema käsittelee erilaisia näkökulmia varhaiskasvatukseen osallistumisen puolesta. Tässä teemassa tuodaan esiin huoli Suomen matalasta varhaiskasvatuksen osallistumisasteesta sekä pohditaan syitä sille, miksi varhaiskasvatukseen tulisi osallistua ja mitkä ovat sen vaikutukset lapsen kehitykseen pitkällä tähtäimellä. Lisäksi teemassa käsitellään varhaiskasvatuksen monimuotoista toteutusta yksityisellä ja kunnallisella sektorilla sekä sen laajentamista maksuttomaksi palveluksi.

KUVIO 6. Teema 5 – Varhaiskasvatukseen osallistuminen.

Tässä teemassa nousi esiin neljä alateemaa varhaiskasvatukseen osallistumisen ympäriltä: *osallistumisasteen nostaminen*, *varhaiskasvatus sijoituksena*, *maksuton varhaiskasvatus* sekä *yksityinen varhaiskasvatus*. Vastakkainasettelu kotihoidon ja varhaiskasvatuksen välillä näkyi myös tässä teemassa, mutta hillitymmin. Tässä teemassa varhaiskasvatukseen osallistuminen koettiin tärkeäksi asiaksi lapsen kannalta. Aineiston mukaan varhaiskasvatuksen osallistumisastetta tulisi

nostaa, sillä Suomessa osallistumisaste jää alhaisemmaksi kuin muissa maissa kuten myös seuraavassa sitaatissa todetaan:

”Suomen pitäisi YK:n komitean mukaan lisätä varhaiskasvatuspalveluiden käyttöä kaikkien lapsiperheiden keskuudessa.” (Artikkeli 2)

Osallistumisasteen nostaminen koskee aineiston perusteella erityisesti pienituloisia sekä maahanmuuttajaperheitä. Perusteluina ovat kielitaidon sekä sosiaalisten taitojen harjaantuminen. Suomen hallitus on antanut kunnille oikeuden rajata päivähoidon oikeutta, minkä vuoksi moni varhaiskasvatuspalveluja tarvinnut perhe ei ole välttämättä päässyt varhaiskasvatukseen piiriin toisen vanhemman ollessa kotona. Toinen lapsen kotona olon mahdollistava tekijä on Suomessa rahallisesti tuettu kotihoidon mahdollisuus. Seuraavassa sitaatissa esitetään kärjistetyksi molemmat vaihtoehdot:

”Vastakkain on kaksi näkemystä: moderni käsitys korostaa naisen ja miehen tasa-arvoa, naisen oikeutta työhönsä ja lasten oikeutta päivähoidon. Ummehtunut, patriarkaalinen ja äitimyyttiä pönkittävä näkökanta taas vaatii äitiä jäämään kotiin lapsia hoitamaan.” (Artikkeli 5)

Osallistumisasteen nostamista perusteltiin lapsen oikeudella varhaiskasvatukseen sekä vanhempien tasa-arvoisella oikeudella työntekoon. Tässä yhteydessä vedottiin myös siihen, että kotihoidon tuella mahdollistetaan äitien kotiin jääminen ja työelämän ulkopuolella oleminen. Ratkaisuna osallistumisasteen nostamiselle on esitetty maksutonta varhaiskasvatusta, jonka avulla yritettäisiin houkutella kaikki suomalaisperheiden lapset osallistumaan varhaiskasvatukseen. Kahdessa seuraavassa sitaatissa pohditaan maksutonta varhaiskasvatusta:

”Muutama pieni kunta Suomessa on jo kokeillut maksutonta varhaiskasvatusta. Maksuttomuus tulisi valtiolle erittäin kalliiksi, sillä päivähoidon tulisi tällöin 38 000 lasta lisää.” (Artikkeli 4)

”Maksuton varhaiskasvatus on ollut paljon esillä julkisessa keskustelussa. Neljävuotiaista suomalaislapsista 74 prosenttia osallistuu varhaiskasvatukseen. Muissa Pohjoismaissa varhaiskasvatusta saavat lähes kaikki sen ikäiset.” (Artikkeli 3)

Aineistossa maksuttomuudesta puhuttaessa liitetään keskusteluun mukaan varhaiskasvatukseen sijoittaminen. Varhaiskasvatus nähdään pitkän tähtäimen investointina lapseen, kuten seuraavissa sitaateissa tuodaan esiin:

”Esimerkiksi vasemmistoliiton puheenjohtaja Li Andersson on sanonut, että jokainen sijoitettu euro tuo kuusi euroa takaisin. Suhde perustuu vuonna 2000 taloustieteen Nobelin voittaneen amerikkalaisen James Heckmanin tutkimuksiin. Ne eivät suoraan sovellu suomalaiseen kontekstiin, mutta joka tapauksessa tutkijat yleensä pitävät varhaiskasvatusta hyvänä sijoituksena.” (Artikkeli 4)

”Maksuttomuuden avulla vanhempien työllisyysaste voidaan saada nousuun ja koska maksuton varhaiskasvatus tarjoaa erittäin hyvän tasapainon lyhyen ja pitkän aikavälin kasvu- ja työllisyystavoitteiden välillä, sitä ei voi hylätä sen perusteella, että erikseen tarkasteltuna pienten lasten vanhempien työllisyyden parantamiseksi olisi halvempiakin keinoja. (Mielipidekirjoitus 5)

Aineiston mukaan maksuttomuuden avulla varhaiskasvatuksesta yritetään tehdä myös vähävaraisille houkuttelevampaa. Toisena syynä voidaan nähdä se, että Suomen ulkopuolelta on tullut painostusta varhaiskasvatuksen osallistumisasteen nostamiseen Suomessa. Maksuttomuus näyttäytyi aineiston perusteella ihanteelta, johon Suomen tulisi pyrkiä. Maksuton varhaiskasvatus kuitenkin horjuttaisi kotihoidon tuen käyttöä, sillä maksuttomuuden myötä lapsimäärät päiväkodeissa todennäköisesti lisääntyisivät. Tämän myötä perhevapaita pitäisi tarkastella Suomessa laajemmin. Lisäksi Suomessa ei ole tällä hetkellä tarpeeksi tiloja eikä henkilökuntaa maksuttoman varhaiskasvatuksen toteuttamiselle.

”Euroopan unioni ja OECD ovat viime aikoina korostaneet varhaiskasvatuksen merkitystä – ja sitä, että Suomessa moni lapsi ei osallistu varhaiskasvatukseen. Tämä puolestaan voi johtaa isompaan eriarvoisuuteen ja naisten syrjäytymiseen työelämästä.” (Artikkeli 4)

Maksuttomuuden myötä pyritäisiin vastaamaan yllä olevissa sitaatissa mainittuihin ongelmiin. Maksuttoman varhaiskasvatuksen avulla pyritäisiin vaikuttamaan eriarvoistumisen vähentämiseen sekä naisten työllisyysasteen nostamiseen.

Varhaiskasvatuksen osallistumisasteen nostaminen ja siihen pyrkiminen maksuttomuuden avulla on pitkän tähtäimen tavoite Suomessa. Maksuttomuutta voidaan perustella sijoitusnäkökulmalla, jonka mukaan jokainen varhaiskasvatukseen sijoitettu euro tulee kuusinkertaisena takaisin. Näiden varhaiskasvatuksen osallistumiseen liittyvien tavoitteiden lisäksi ilmiönä on lähivuosina Suomessa ollut lisääntynyt yksityinen varhaiskasvatus. Aineistossa tulee esiin, kuinka *”monet kunnat ovat talouden kiristyessä halunneet kasvattaa yksityisten päiväkotien osuutta varhaiskasvatuspalveluissa. Nämä päiväkodit rahoittavat toimintansa palvelusetelillä tai yksityisen hoidon tuella ja päivähoitomaksuilla”* (Mielipidekirjoitus 4)

Joissain kunnissa yksityinen varhaiskasvatus saattaa olla hieman kalliimpaa kuin julkinen, mutta aineiston mukaan palvelusetelien avulla tilannetta pyritään tasaamaan. Aineistossa tuli ilmi pelko siitä, että yksityiset päiväkodit lisäävät eriarvoisuutta perheiden välillä, kuten seuraava sitaatti osoittaa:

”Yksityiset, lisämaksulla olevat päiväkodit ovat tietenkin vaihtoehto niille perheille, joilla on rahaa. Niille perheille, joilla ei ole kymppiäkään ylimääräistä, lisämaksulla olevat yksityiset palvelut eivät ole vaihtoehto. Näin eriarvoisuus pienten lasten perheiden välillä voimistuu, ja yhä useampi lapsi jää näiden palvelujen ulkopuolelle.” (Mielipidekirjoitus 4)

Yksityiset päiväkodit voivat osaltaan houkutella lisää perheitä varhaiskasvatuksen pariin. Uudet tilat, jotka markkinoidaan monipuolisesti vanhemmille, voivat houkutella kunnallista päiväkotia enemmän vanhempia hakemaan lapselleen hoitopaikkaa. Riskiperheiden tavoittaminen aiheen tiimoilta voi kuitenkin olla haastavaa. Yksityisen varhaiskasvatuksen lisäksi aineistossa tuotiin esiin myös muut varhaiskasvatuspalvelut ja laadukas kotihoito, kuten tämä sitaatti nostaa esiin:

”Varhaiskasvatus ei kuitenkaan tarkoita päivähoitoa: ammattimaista varhaiskasvatusta annetaan päiväkotien lisäksi muun muassa avoimissa päiväkodeissa, asukaspuistoissa, päiväkerhoissa ja harrastuksissa. Lisäksi myös vanhemmat pystyvät antamaan lapsilleen varhaiskasvatusta.” (Mielipidekirjoitus 3)

Aineiston mukaan varhaiskasvatukseen osallistumisen lisäämisen keinoja ovat tällä hetkellä ajatus maksuttomasta varhaiskasvatuksesta ja sen perustelu sijoitusnäkökulmalla. Vaihtoehtoja varhaiskasvatuspalveluissa on lisätty yksityisten palveluiden myötä, mutta varhaiskasvatuksen osallistumisaste on kansainvälisesti vertailtuna vieläkin alhainen.

6.2 Lapsen äänen paikantuminen keskusteluissa

Edellä on esitelty teemoja, joiden kautta varhaiskasvatuskeskustelua on käyty tutkimuksen aineistossa. Tässä luvussa käyn läpi lapsen äänen kuulumista ja paikantumista aineiston keskusteluissa. Minusta on mielenkiintoista havainnoida sanomalehtiartikkeleiden ja mielipidekirjoitusten kautta sitä, tuleeko lapsen näkökulma kirjoituksissa esiin vai onko lasten mielipiteitä otettu ylipäättään huomioon? YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen (1989) mukaan jokaisella lapsella on oikeus ilmaista oma mielipiteensä häntä koskevissa asioissa. Lapsen mielipiteet tulisi ottaa huomioon hänen iän ja kehitystason mukaisesti. Lasta koskevissa päätöksissä on myös aina otettava huomioon lapsen etu. Lapsen oikeuksien sopimus on tullut Suomessa voimaan 1991. (Unicef 2018.)

Tämänhetkisessä kasvatustieteellisessä tutkimuksessa ”lapset sosiaalisina toimijoina” sekä ”lasten osallistuminen” ovat keskeisiä käsitteitä. Tutkijat ovat viime vuosikymmenten aikana kiinnostuneet erityisesti lasten toimijuudesta. Kiinnostus ja asennemuutos ikäryhmää kohtaan on antanut äänen ryhmälle, joka on ollut hiljennettynä vuosisatojen ajan vain ikänsä perusteella. Wyness (1999) esittää ”lapsi toimijana”-näkökulman erottavan kaksi teoreettista lähestymistapaa: sellaisen, jossa toimijuutta määritellään asettamalla lapset heidän omiin konteksteihinsa ja tarkastelemalla vertaisvuorovaikutusta mikrotasolla sekä sellaisen, jossa lapset asetetaan laajempiin makrotason sosiaalisiin rakenteisiin ja ollaan kiinnostuneempia siitä, miten heidän toimijuutensa järjestelmällisesti kielletään. (Vandenbroeck & Bouverne-De Bie 2010, 17-18.)

Tutkimuksen tuloksissa tuli esiin varhaiskasvatuksen työntekijöiden henkilöstöpula ja uupumus omalla alallaan. Toisina isompina ilmiöinä korostuivat varhaiskasvatukseen osallistuminen, sen vaikutukset lapsiin sekä varhaiskasvatuksen ja kotihoidon vastakkainasettelu. Voidaankin sanoa, että tutkimustulokset voidaan jakaa *päiväkotien arkeen* ja *henkilöstöön* liittyviin kysymyksiin sekä *varhaiskasvatukseen osallistumiseen* ja *lastenhoidon ratkaisuihin* liittyviin kysymyksiin. Tutkimustuloksissa merkittävä huomio oli se, että varhaiskasvatuksen ongelmien vaikutuksia lapseen ei tuotu merkittävän paljon esiin, vaan teksteissä korostuivat enemmän aikuisten itseensä kohdistama väsymys, riittämättömyys ja tyytymättömyys. Lasten osalta teemoissa nousseita ilmiöitä tarkasteltiin ainoastaan lasten levottoman käytöksen, riittämättömän tuen tarpeen ja liian suuren ryhmän kautta.

Aikuisjohtoinen ajattelutapa ja keskustelu lapsen edun mukaisesta toiminnasta korostuivat tekstissä. Lasta kokeviin asioihin pohdittiin vastauksia aikuisten näkökulmasta. Tutkimustuloksiin ja

henkilökohtaisiin kokemuksiin viittaamalla ajatellaan lapsen edun tulevan esiin, mutta lasten omia henkilökohtaisia mielipiteitä asioita kohtaan ei oltu kuitenkaan huomioitu.

Lapsilta voidaan kysyä kokemuksia varhaiskasvatuksen arkeen, henkilöstöön, kiireeseen, ajanpuutteeseen sekä tiloihin ja meteliin liittyen. Tämän tutkimuksen aineistossa lasten oma mielipide tai näkökulma ei noussut esiin. Lapsen edun ajateltiin keskusteluissa toteutuvan aikuisten näkökulmasta hyvin. Lapsen etuun vedottiin, kun varhaiskasvatusta perusteltiin tutkimustuloksilla ja lapsen tulevaisuuteen sijoittamisena. Lasten osallistaminen tutkimukseen vaatii yleensä haastattelua, videointia, valokuvausta, kyselyn täyttämistä, havainnointia tai keskustelua tutkijan kanssa (Gallacher & Gallagher 2008).

Lapsen näkökulmaa henkilöstömitoituksiin tai -pulaan liittyen ei ollut otettu huomioon, kuten ei myöskään päiväkotien arjen kiireeseen ja ajanpuutteeseen liittyen. Lapsia haastatteleamalla aiheesta olisi saatu lapsen näkökulma esiin. Aihe voi näyttäytyä lapselle eri tavalla verrattuna aikuisiin. Ilman lasten ääntä ei voida sanoa, ovatko lapset havainnoineet samoja asioita päiväkodin arjessa kuin aikuiset vai eivätkö he ole kiinnittäneet niihin huomiota. Lapsen äänen kuuluminen näihin aihepiireihin liittyen olisi erittäin tärkeää, sillä keskusteluissa korostetaan nimenomaan lasten etua ja oikeutta laadukkaaseen varhaiskasvatukseen. Kuitenkaan lasten mielipidettä siitä, mitä on laadukas varhaiskasvatus, ei tuotu esiin tämän tutkimuksen keskusteluissa.

Lapsille henkilöstön puuttuminen, liian isot lapsiryhmät, henkilöstön vaihtuvuus ja poissaolot sekä aikuisten kiireinen olemus voivat merkitä paljon. Nämä asiat voivat jäädä lapsen mieleen ja niiden vaikutuksia heidän tasapainoiseen kehitykseensä ei tiedetä. Tutkimuksissa painotetaan, kuinka ainoastaan laadukas varhaiskasvatus on vaikuttavaa. Varhaiskasvatuksen ammattilaisten korkea koulutustaso ja osaaminen ovat yhteydessä lasten oppimiseen ja kehittymiseen. Koulutustaso näkyy myös siinä, kuinka hyvin lapsia kasvattava tiimi pystyy organisoimaan päivätoimintansa sekä tarjoamaan lapsille kieltä ja sosiaalisia taitoja rikastuttavaa toimintaa. (Manning ym. 2017 ix, sit. Karila ym. 2017, 70.) Tähän aiheeseen liittyen voitaisiin tutkia, miten päiväkotipäivä näyttäytyy lapselle itselleen? Lasten varhaiskasvatusta järjestettäessä olisi tärkeää ottaa huomioon lasten toiveet ja mielipiteet.

Päiväkotien jatkuva kiire ja ajanpuute välittyy lapsiin ja saattaa aiheuttaa levottomuutta lasten olemiseen ja toimintaan. Lasten näkökulma päiväkotien kiireeseen ja ajanpuutteeseen liittyen olisi tärkeää saada esiin, sillä nämä asiat vaikuttavat merkittävästi lasten viihtymiseen päiväkodissa. Lasten etu pitäisi olla toiminnassa aina etusijalla. Lasten mielipiteitä asioihin pitäisi ottaa enemmän

huomion ja heidän kanssaan tulisi käydä ikätason mukaisia keskusteluja myös aikuisia askarruttavista aiheista.

Niin ikään varhaiskasvatukseen osallistumisen ja lastenhoitoratkaisuihin liittyvien kysymysten äärellä ei tuotu esiin lapsen mielipidettä. Varhaiskasvatukseen osallistumisen hyötyjä ja haittoja lapselle käsiteltiin laajasti, mutta lapsen yksilöllisiä valmiuksia erilaisiin hoito- ja kasvatusratkaisuihin tuotiin hyvin suppeasti esiin. Laadukkaan varhaiskasvatuksen määritelmä näyttäytyi tässä tutkimuksessa tutkimuksiin perustuvana, aikuisjohtoisena käsityksenä varhaiskasvatuksesta. Mitä varhaiskasvatukseen osallistumiseen tulee, pienen lapsen mielipidettä on hyvin vaikea saada kuuluviin. Kuitenkin aikuisen sensitiivisellä läsnäololla ja lapsen tuntemisella voidaan päätellä lapselle sopivimmat hoitoratkaisut ja tukea hänen tasapainoista kehitystään ottaen huomioon lapsen vahvuudet ja heikkoudet.

Tamminen (2018) kertoo, kuinka lapsen kanssa vietetty aika opettaa tunnistamaan lapsen yksilölliset tarpeet sekä sen, mikä hoitomuoto kullekin lapselle milloinkin sopii. Keskustelu siitä, kumpi on lapselle parempi hoitomuoto, kotihoito vai varhaiskasvatus, on erittäin kahtiajakautunutta. Tuula Tamminen kirjoittaa mielipidekirjoituksessaan Helsingin Sanomissa 8.6.2018 ”Jos haluamme tutkittuun tietoon pohjautuen lapsen parasta, kotihoidon ja päivähoidon lapsikohtainen, yksilöllinen yhdistäminen on suositeltavinta. Yksilöllisyys ulottuu niin päivähoidon aloitusikään, muotoon ja laatuun, tuntimääriin ja kokonaiskestoan kuin myös perheen tarpeisiin ja voimavaroihin.”

Todellisuudessa perheiden lastenhoitoratkaisuihin vaikuttavat monet tekijät, jotka vaihtelevat perhekohtaisesti. Vaikuttavia tekijöitä voivat olla vanhempien työ- tai opiskelutilanne, taloudellinen tilanne, lapsen tai vanhempien terveydelliset syyt tai esimerkiksi muun lähiverkoston puute. Suomalainen päivähoitojärjestelmä on universaali, mikä tarkoittaa sitä, että kaikilla perheillä on yhtäläiset mahdollisuudet julkisiin palveluihin (Siippainen 2018). Suomalaiset lastenhoidon järjestämisen mahdollisuudet ovat myös kansainvälisesti uniikit. Vanhemmilla on vapaus valita kotihoidon, kunnallisen varhaiskasvatuksen sekä yksityisen varhaiskasvatuksen välillä. (Repo 2016, 68.) Vaihtoehtoja on useita ja jokainen perhe voi valita itselleen sopivimman ratkaisun.

Lapsen paikantuminen tämän tutkimuksen keskusteluissa näyttäytyi vaihtelevasti puhuttaessa lapsen edusta ja lapsen varhaiskasvatukseen osallistumisen vaikutuksista. Lapsinäkökulma on koko ajan läsnä, mutta vaihtelee aikuisjohtoisen lähestymistavan aiheesta riippuen. Erityisesti varhaiskasvatukseen osallistumiseen ja siihen liittyvän keskustelun yhteydessä lapsinäkökulma tuotiin esiin, tosin pitkän tähtäimen sosiaalisen investoinnin näkökulmasta. Aikuisten keskinäinen

keskustelu varhaiskasvatukseen liittyvien aiheiden ympärillä oli kiivasta, mutta keskustelussa ei otettu huomioon lasten mielipiteitä tai toiveita.

7 Lopuksi

Tässä luvussa pohdin tutkimustulosten perusteella varhaiskasvatuksen nykytilaa, tulevaisuudennäkymiä sekä jatkotutkimusaiheita. Pohdin lisäksi teemoja yhdistäviä tekijöitä. Pohdinnassa tulee esiin mielipidekirjoitusten ja sanomalehtiartikkeleiden pohjalta nousseita ajatuksia varhaiskasvatuksen kehittämiskohdista. Lisäksi käyn läpi tutkimustulosten käytännönläheisyyttä verraten niitä kokemuksiin lastentarhanopettajan työssäni.

7.1 Yhteenvedo teemoista

Kun tutkitaan varhaiskasvatuksen nykytilaa Suomessa lehtiartikkeleiden ja mielipidekirjoitusten pohjalta, esiin nousee ajankohtaisimmat ja puhuttavimmat asiat aiheesta. Vanhempien, ammattilaisten sekä asiantuntijoiden kokemukset ja mielipiteet tulevat kirjoitusten pohjalta julki. Näiden kokemusten välillä voi olla suuriakin eroja. Tämän tutkimuksen viidessä eri pääteemassa korostuivat monet yhdistävät tekijät. Varhaiskasvatuskeskustelun ympärillä kuohuu, ja se näkyi myös aineistossa. Julkisuudessa puhutaan paljon varhaiskasvatuksen myönteisistä puolista, mutta tässä aineistossa nousi esiin ristiriita julkisen puheen ja valtakunnallisten varhaiskasvatukselle asetettujen tavoitteiden kanssa.

Tämän tutkimuksen tulosten mukaan isoimmiksi varhaiskasvatusta kuormittavimmiksi tekijöiksi nousivat työntekijöiden sopeutuminen haastavaan arkeen, ristiriidat työn merkityksen ja toteuttamisen välillä sekä vaikutukset lapseen. Työntekijöiden sopeutuminen työolosuhteisiin korostui jokaisessa teemassa. Olosuhteiden pakosta työntekijöiden täytyy joustaa ja sopeutua oman työnsä epäkohtiin. Lisäksi ristiriita työn ja odotusten välillä koettiin suureksi, erityisesti lastentarhanopettajien keskuudessa. Työ ei vastaa odotuksia eikä koulutuksen tuottamaa osaamista pääse toteuttamaan tarpeeksi. Näiden asioiden taustalla vaikuttavat tämän tutkimuksen mukaan kiire, henkilöstöpula ja ”kaikki tekevät kaikkea”-henki työpaikoilla. Yksilöllisen hoivan puute lapsilla nousi tutkimuksen tuloksissa myös esiin. Samat tekijät, jotka vaikuttavat työntekijöiden tyytymättömyyteen työtään kohtaan, vaikuttavat myös lasten yksilöllisen kohtaamisen ja hoivan puutteellisuuteen työntekijöiden näkökulmasta.

Yhdistäviä tekijöitä teemojen välillä muodostui päiväkotien resurssipulan ja työolosuhteiden, varhaiskasvatuksen ja kotihoidon kysymysten, varhaiskasvatuksen hyötyjen ja haittojen sekä

päiväkotien arjen epäkohtien välille. Työstä selviytyminen ja lasten vahtimisen kokemus olivat ilmiöitä, jotka toistuivat useammassa teemassa. Muita esiin tulleita ilmiöitä olivat työn arvostuksen puute ja alhainen palkkaus, mitkä molemmat ovat ristiriidassa työn vaativuuden kanssa.

Teemojen alateemojen ilmiöt saavat tukea aikaisemmasta tutkimuksesta. Opetus- ja kulttuuriministeriön teettämän kyselyn mukaan haastavien lasten tukitoimet eivät aina toteudu resurssipulan, henkilöstön vaihtuvuuden ja toimintakäytäntöjen vuoksi. Myös henkilöstöpula ja moniammatillisen yhteistyön puutos koettiin esteenä. Suurin osa vastaajista kuitenkin koki lasten varhaiskasvatussuunnitelmiin kirjattujen tukitoimien toteutuvan arjessa. (Eskelinen & Hjelt 2017, 60-61.)

Riitta Jallinojan tekemän tutkimuksen (2006) mukaan, kotihoitovalinnasta puolustavia mielipidekirjoituksia kirjoittavat äidit jakautuvat mielipiteidensä kanssa kahteen osaan: valinnanvapautta sekä yleistä ihannetta korostaviksi ryhmiksi. Kotihoitoratkaisun valinnanvapauteen vetoaminen on tyypillinen individuaalisuutta korostava teko. Pääosassa tässä ajattelutavassa on oma henkilökohtainen oikeus valita kotihoito. Samaa perustelua ovat käyttäneet myös uraäidit, jotka perustelevat uraäitiyttään valinnanvapaudella. Yleistä ihannetta perusteluna käyttäneet äidit tukeutuivat normatiiviseen ajattelutapaan, jossa kotihoito on valittava, jos haluaa toimia oikein lapsen kannalta.

Jallinojan tutkimuksessa (2006) kotihoitoon liittyvää asiantuntemusta perusteltiin kehityspsykologialla. Myös tässä tutkimuksessa aineistossa mainittiin kehityspsykologiaan perustuva kiintymyssuhteen muodostuminen kotihoitovalintaa puolustettaessa. Vanhempien läsnäolosta ja lapsille annetusta ajasta tuli lisäksi Jallinojan tutkimuksessa kotihoidon paremmuuden symbolisia ilmiöitä. Nämä asiat näyttäytyivät tässä tutkimuksessa kiireettömyytenä ja läheisyyden tarpeena, joita kotihoito pystyy tarjoamaan varhaiskasvatusta paremmin. (Jallinoja 2006, 102-106.)

Tämän tutkimuksen tulosten taustalla näkyi selkeästi hallituksen päätös subjektiivisen päivähoito-oikeuden rajaamisesta, minkä seurauksena lapsia voi olla ryhmässä yhtä aikuista kohden kahdeksan ja osa-aikaisesti työskentelevien tai töistä pois olevien vanhempien lapset ovat oikeutettuja vain 20 tunnin varhaiskasvatukseen viikossa. (Hakalehto & Kotkas 2015, 1040.) Vaikka kunnilla olikin vapaus valita nostavatko he lapsiryhmien kokoa, lain mukaan yhdellä aikuisella voi olla kahdeksan lasta vastuullaan samanaikaisesti, vaikka kunta olisikin toisin päättänyt. Lapsiryhmien suurista koista aiheutuviin epäkohtiin viitattiin useasti aineistossa. Näitä epäkohtia olivat muun muassa henkilöstön alimitoitus, henkilökunnan väsymys ja uupuminen, ajanpuute ja kiire sekä meteli ja ahtaat tilat. Subjektiivisen päivähoito-oikeuden rajaaminen on ristiriidassa varhaiskasvatuksen tutkittujen

hyötyjen kanssa, sillä erityisesti riskiryhmissä olevat lapset kuten maahanmuuttajaperheiden tai vähävaraisten perheiden lapset hyötyisivät eniten varhaiskasvatukseen osallistumisesta. Varhaiskasvatuksen ajatellaan lisäävän yhdenvertaisuutta, tasaavan sosioekonomisia eroja sekä ehkäisevän syrjäytymistä (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 14).

Tämän tutkimuksen teemoissa käsiteltiin varhaiskasvatukseen osallistumisen vaikutuksia ja merkityksiä lapsen elämässä. Tutkimuksen tulokset voidaan jakaa päiväkotien arkeen ja henkilöstöön liittyviin kysymyksiin sekä varhaiskasvatukseen osallistumisen ja lastenhoidon ratkaisuihin liittyviin kysymyksiin. Jokainen teema muodosti oman kokonaisuutensa, mutta alateemojen ilmiöt tulivat esiin useammassa teemassa osin päällekkäisinä ilmiöinä. Alateemojen ilmiöiden taustalla vaikuttivat jokaisessa teemassa samat asiat – resurssipula ja suuret ryhmäkoot. Näiden seurauksena oli havaittavissa erilaisia työssä jaksamiseen, alanvaihtoon sekä aliarvostukseen liittyviä kokemuksia. Muita yhdistäviä tekijöitä teemoissa olivat tyytymättömyys työoloihin ja omaan työnkuvaan sekä työhön vaikuttamisen vähäinen mahdollisuus. Lisäksi alan matala palkkaus tuotiin esiin. Vaikka suuret lapsiryhmät ja työolot rasittavat työntekijöitä, tuloksista voidaan päätellä, että lapset ovat työssä jaksamisen kannalta tärkein tekijä.

Työn houkuttelevuuteen vaikuttavat tekijät -teemassa kuului lastentarhanopettajien ja -hoitajien väsymys ja turhautuneisuus omaan työhönsä. Erityisesti lastentarhanopettajat kokivat koulutuksensa vastaavaan muunlaisia työtehtäviä kuin mitä ne todellisuudessa ovat, sillä lastentarhanopettajan kelpoisuuteen vaaditaan korkeakoulututkinto. Kiire, henkilöstöpula sekä suuret lapsiryhmät kuormittavat työntekijöitä ja laadukkaan työn toteuttamiselle koetaan jäävän liian vähän aikaa. Onnistumisen kokemuksia ei tämän teeman kirjoituksissa juuri ollut. Palkkaus nostettiin esiin motivaatiota laskevana tekijänä sekä sen vastaavuus työn vaativuuteen nähden oli epäsuhtainen. Ratkaisuna työn ongelmiin koettiin aineistossa olevan alanvaihto, sillä muutoksiin alan sisällä ei uskottu.

Haasteet päiväkodin arjessa -teeman keskeisinä asioina korostuivat henkilöstöpula, henkilöstömitoitus, kiire ja ajanpuute sekä haastavat lapset. Henkilöstöpulaa ja -mitoitusta voidaan tarkastella saman ilmiön alla. Lastentarhanopettajien palkkaaminen päiväkoteihin on haastavaa - pääkaupunkiseudulla on kova tarve työntekijöille. Pula lisääntyy joka syksy, sillä valmistuvien määrä ei riitä paikkaamaan nykyisten työntekijöiden katoa ja eläköitymistähtia. Lisäksi lapsimäärät ovat kasvussa pääkaupunkiseudulla. (Aalto 2016.) Henkilöstöpulan lisäksi ongelmana ovat vajaat henkilöstömitoitukset ja sijaisten puute. Syynä vajaille henkilöstömitoituksille ovat henkilökunnan sairastelut, lomat, koulutukset tai muut poissaolot. Sijaisia ei saada tai heidän palkkaamisensa on kiellettyä säästösyistä. Myös työvuorojen aiheuttamat henkilöstövajeet aamu- ja iltapäivisin

vaikuttavat arjen sujuvuuteen päiväkodeissa. Työntekijöitä koetaan olevan liian vähän lapsimääriin nähden, myös niissä kunnissa, missä päivähoito-oikeutta ei oltu rajattu. Tästä kaikesta aiheutuu päiväkotien työarkeen kiirettä ja ajanpuutetta, mikä vaikuttaa negatiivisesti työntekijöiden jaksamiseen ja työssä suoriutumiseen. Lisäksi suurten lapsiryhmien joukossa on haastavia lapsia, jotka saattavat työllistää henkilökuntaa entisestään.

Työn luonteen ristiriidat -teemassa nousi esiin muista teemoista poiketen varhaiskasvatuksen työntekijöiden innostuneisuus ja ilo omasta työstään. Työlle omistautuminen, riittämättömyyden tunne, ilon tuottaminen ja saaminen sekä työn tärkeys olivat teeman pääaiheita. Varhaiskasvatuksen työntekijät kokivat työnsä tärkeäksi ja merkittäväksi. He kokivat saavansa muutosta aikaan työllään ja olevansa lapsille tärkeitä. Lapsista saadaan iloa ja lapset saavat iloa myös heistä. Tästä kaikesta huolimatta riittämättömyyden tunne nousi esiin kirjoituksista. Muissa teemoissa esiintyneet haasteet päiväkotien työarjessa heijastuivat myös tässä teemassa. Lapsille ei riitä tarpeeksi aikaa ja jokaista lasta ei pystytä huomioimaan yksilöllisesti. Haastavat lapset saattavat viedä työntekijöiltä enemmän aikaa, jonka vuoksi aika on muilta lapsilta pois.

Varhaiskasvatuksen vaikuttavuus -teemassa käsiteltiin varhaiskasvatuksen laatua, vertailua kotihoidon ja varhaiskasvatuksen välillä sekä varhaiskasvatukseen osallistumisen vaikutuksia lapselle. Varhaiskasvatuksen laatu koettiin tärkeäksi asiaksi ja laadukas varhaiskasvatus -käsite toistui useasti aineistossa. Laadukkaan varhaiskasvatuksen katsotaan olevan inhimillistä pääomaa, niin yksilö- kuin ryhmätasolla kasvattava vaikutin, jossa painottuvat sosiaalisten ja kognitiivisten taitojen oppiminen. Lisäksi sen nähdään vähentävän yhteiskunnallista eriarvoisuutta. (Karila ym. 2017, 393.) Laadukkaan varhaiskasvatuksen käsite koki kuitenkin myös arvostelua aineiston perusteella. Laatua heikentävät tekijät kuten henkilöstöpula ja -mitoitukset, suuret lapsiryhmät ja ahtaat tilat, nousivat korostetuimmin esiin. Kotihoidon ja varhaiskasvatuksen hyötyjä ja haittoja vertailtiin vahvasti tässä teemassa. Kotihoitoa perusteltiin stressittömyydellä ja kiintymyssuhteen paremmalla muodostumisella, kun taas varhaiskasvatuksen hyötyjä selitettiin parempien sosiaalisten taitojen ja myöhemmän koulumenestyksen kautta. Varhaiskasvatukseen osallistumisen vaikutukset lapseen nostivat esiin samankaltaisia asioita varhaiskasvatuksen hyötyihin vedoten. Esille nostettiin lapsen sosiaalisia ja kognitiivisia taitoja kehittävät vaikutukset. Varhaiskasvatukseen osallistumista perusteltiin myös sen syrjäytymistä ehkäisevällä vaikutuksella.

Varhaiskasvatukseen osallistuminen -teemassa tuotiin esiin maksuton ja yksityinen varhaiskasvatus, varhaiskasvatus sijoituksena sekä varhaiskasvatuksen osallistumisasteen nostamisen. Tässäkin teemassa varhaiskasvatuksen hyötyjä lapselle nostettiin esiin, erityisesti syrjäytymisen riskiryhmiin kuuluvien lasten, kuten maahanmuuttajataustaisten lasten kohdalla. Suomessa varhaiskasvatukseen

osallistuminen on verrattain alhaista, jonka vuoksi osallistumisastetta pyritään nostamaan. Varhaiskasvatusta markkinoidaan sijoituksena lapsen tulevaisuudelle ja päättäjät ovat pohtineet vaihtoehtoa maksuttomasta varhaiskasvatuksesta. Varhaiskasvatuspalvelujen kentälle ovat lähivuosina nousseet yksityiset päiväkodit, jotka lisäävät perheiden valinnanvapautta lapsen hoitopaikkaa mietittäessä.

Kaikkien viiden teeman aiheet käsittelivät aihepiireiltään hyvin samankaltaisia asioita ja taustatekijät ilmiöiden takana olivat samoja. Tuloksista voi tiivistetysti mainita, että suomalainen varhaiskasvatus on muutoksessa ja lasten varhaisen oppimisen näkökulmaa ja varhaiskasvatuksen merkitystä lapsen kehitykseen on alettu korostamaan. Varhaiskasvatuksen pedagogiset vaikutukset lapseen on huomioitu myös valtakeskustelussa ja arvostus alaa kohtaa on nousemassa. Työn arvostus ei kuitenkaan vielä näy konkreettisesti esimerkiksi varhaiskasvatuksen työntekijöiden palkoissa. Lapset tunnustetaan tulevaisuuden työvoimana, ja heidän lapsuuteensa oppimiseen panostamista pidetään tärkeänä. Kaiken varhaiskasvatuksen hyötyihin ja positiivisiin vaikutuksiin keskittyvän huomion lisäksi alalla on erittäin paljon myös epäkohtia. Työntekijöiden työolot, palkkaus ja arvostus eivät ole suhteessa vaatimukseen, joita varhaiskasvatuksen työntekijöiltä edellytetään.

7.2 Ajatuksia lasten varhaiskasvatuksesta

Tämän tutkimuksen aihe sai pohtimaan laajemmin lasta ja varhaiskasvatuksen toteutumista globaalisti. Lapsia kasvatetaan eri puolilla maailmaa hyvin erilaisissa ympäristöissä. Lapsiin kohdistuvat vaatimukset vaihtelevat maa- ja perhekohtaisesti, kuten myös erilaiset kasvatuskäytännöt. Erilaiset kulttuurit, uskonnot ja tavat vaikuttavat lapsuuden arvostamiseen ja siihen suhtautumiseen elämänvaiheena. Lisäksi toisissa maissa lapsuus on lyhyempi elämänvaihe kuin toisissa. Järjestetyn varhaiskasvatuksen toteutuminen vaihtelee myös maittain ja sitä voidaan toteuttaa hyvin monimuotoisesti tai ei ollenkaan. Suomessa varhaiskasvatusta kuvaillaan kasvatuksen, hoivan ja opetuksen kokonaisuudeksi. Se on suunnitelmallista ja tavoitteellista toimintaa, jota voidaan toteuttaa päiväkodeissa, perhepäivähoidossa, avoimessa varhaiskasvatuksessa tai kerhotoiminnassa yhteistyössä vanhempien kanssa. (Opetushallitus 2018.)

Varhaiskasvatusta voidaan toteuttaa monin eri tavoin. Varhaiskasvatukseksi voidaan ajatella kuuluvan kaikki pienen lapsen kanssa yhdessä tehtävä toiminta, jossa tavoitteena on uuden taidon oppiminen ja kehityksen tukeminen. Meillä varhaiskasvatuksen opettamista ja oppimisen järjestämistä kutsutaan pedagogiikaksi, mutta joissain maissa vastaava opettaminen voi olla

valmistautumista työelämään, jonka lapsi joutuu aloittamaan jo hyvin nuorena. Lapsilta voidaan toisissa maissa vaatia jo hyvin nuorena samankaltaisia valmiuksia erilaisten työtehtävien hoitamiseen kuin aikuisilta. Lapsuus voi jäädä lyhyeksi elämänvaiheeksi, jonka päätarkoituksena voi olla lapsen valmistaminen perheen elättämiseen, oman perheen perustamiseen tai työtehtäviin. Koulun valmistautuminen ja opiskelu eivät ole tällaisissa tapauksissa prioriteetteina. Varhaiskasvatus ei myöskään kaikissa tapauksissa ole tavoitteellista toimintaa, vaan arjessa tapahtuvaa aikuisille itsestään selvää lasten opettamista ja kasvatusta omien arvojen mukaisesti. Taustalla vaikuttavat myös aikuisen omat kokemukset opettamisesta ja kasvatuksesta.

Lähtökohdat oppimiselle vaihtelevat suuresti eri maiden välillä. Lasten oikeus koulutukseen ei toteudu joka paikassa ja taitoerot saman ikäisillä lapsilla saattavat olla valtavia. Suomalainen, universaali varhaiskasvatusjärjestelmä pyrkii lisäämään yhdenvertaisuutta ja tasaamaan eroja perheiden välillä. Hyvinvointivaltion velvollisuuksiin kuuluu lapsista huolehtiminen ja heidän koulutuksestaan vastaaminen. Suomessa on asetettu tavoitteet varhaiskasvatukselle. Tavoitteiden toteutumista arvioidaan ja lasten oppimista tuetaan yksilöllisesti huomioiden. Jokainen suomalainen lapsi osallistuu varhaiskasvatukseen viimeistään esiopetuksessa, joka on Suomessa velvoittavaa. Aikaisempaa varhaiskasvatukseen osallistumista pyritään lisäämään ja tavoitteena olisi saada osallistumisaste nousemaan muiden Pohjoismaiden tasolle.

Osallistumisasteen nostamiseen haasteensa tuo suomalainen perhevapaamalli, joka mahdollistaa lapsen hoitamisen kotona kolmevuotiaaksi. Tämä malli myös heikentää naisten työllisyysastetta, sillä kotihoidontuki mahdollistaa useamman vuoden poissaolon työelämästä. Suomalainen dualistinen lastenhoitomalli mahdollistaa perheiden ja lasten yksilöllisten tarpeiden huomioimisen lastenhoitoratkaisuissa, mutta vähentää varhaiskasvatukseen osallistumista ja äitien työssä käymistä. Lisäksi kotihoidontuki voi lisätä sosioekonomisen taustan jakautumista perheiden välillä, sillä kotihoidontukea käyttää enemmän matalasti koulutetut äidit (Sipilä ym. 2010). Asiaan täytyisi saada selkeä muutos joko niin, että perhevapaat jaettaisiin tasaisemmin puoliksi äitien ja isien kesken tai niin, että osa-aikatyön mahdollisuuksia laajennettaisiin Suomessa. Näin lapselle voitaisiin tarjota varhaiskasvatuksen ja kotihoidon yhdistelmä, missä molempien parhaat puolet korostuisivat.

Koulutukseen panostaminen, varhaiskasvatus mukaan lukien, pitäisi olla kaikkien lasten oikeus maailmanlaajuisesti. Äitien työssäkäyntiä ja opiskelua tulisi tukea ja miesten mahdollisuuksia lastenhoitoon lisätä. Nämä ovat todella pitkän tähtäimen tavoitteita eikä niiden toteutuminen tasavertaisesti eri maiden välillä ole lähitulevaisuudessa mahdollista. Siitä huolimatta lasten oikeus ammattilaisten toteuttamaan kasvatukseen ja koulutukseen sekä vapaaseen leikkiin ja sosiaalisiin suhteisiin ikätovereiden kanssa pitäisi olla globaali tavoite kaikille maailman lapsille.

7.3 Tulosten yhteenveto ja tulkinta tutkimuksen tekijän ammatillisesta näkökulmasta

Tässä tutkimuksessa analysoitiin varhaiskasvatuksen nykytilaa valikoitujen Helsingin Sanomissa 1.9.2016-31.5.2017 välillä ilmestyneiden sanomalehtiartikkelien ja mielipidekirjoitusten pohjalta. Aineiston teksteissä aiheina olivat varhaiskasvatuksen arkeen liittyvät ilmiöt sekä lastenhoitoratkaisut yleisesti. Tässä tutkimuksessa haluttiin saada kuuluviin niin työntekijöiden kuin asiantuntijoidenkin mielipide ja tieto aiheesta. Tarkastelun kohteena oli lisäksi lapsen ääni analysoitavissa teksteissä. Tutkimusaiheen valinnan taustalla vaikutti tutkimuksen tekijän oma kiinnostus ja kokemus varhaiskasvatustyöstä.

Tässä tutkimuksessa halusin saada selville varhaiskasvatuksen nykytilan ajankohtaiset aiheet ja ilmiöt. Tämä aihe kiinnostaa minua erityisesti siksi, että olen työskennellyt lähes viiden vuoden ajan lastentarhanopettajana päiväkodeissa ja olen havainnut varhaiskasvatuksen kentällä paljon keskustelua herättäviä ilmiöitä ja muutoksia. Minulla oli ennen tutkimuksen aloittamista omaan kokemukseen perustuvia havaintoja varhaiskasvatuksen nykytilasta sekä siihen kohdistuvista muutoksista. Työssäni lastentarhanopettajana olen saanut kohdata monipuolisesti haasteita ja itsensä kehittämistä, mutta päällimmäisenä työstäni on jäänyt mieleen innostuneisuus, ilo ja palkitsevuus. Olosuhteiden pakosta on välillä joutunut joustamaan ja luopumaan omista suunnitelmistaan ja työn toteuttaminen on tuntunut hankalalta ympäristön sanelemien tekijöiden vuoksi. Näitä samoja tekijöitä tuli esiin myös tämän tutkimuksen tuloksissa. Varhaiskasvatuksen kentän haasteet ja epäkohdat on tuotu tässä tutkimuksessa monipuolisesti esiin.

Päiväkodeissa tehtävä työ lasten kanssa on erittäin antoisaa, palkitsevaa ja täynnä iloa ja onnistumisia. Olosuhteet työn toteuttamiselle on tehty kuitenkin haastaviksi. Haastavilla olosuhteilla viitataan tässä suuriin ja haastaviin lapsiryhmiin, henkilökuntavajeeseen ja -pulaan sekä alhaiseen työn arvotukseen ja palkkaukseen. Lisäksi tämänhetkiset varhaiskasvatusta säätelevät lait ja päätökset asettavat meidät varhaiskasvatuksen ammattilaiset hankaliin tilanteisiin työarjessa. Nämä epäkohdat vaikuttavat merkittävästi työmme toteuttamiseen ja sen laatuun. Lapset eivät saisi olla kärsimässä aikuisten tekemien päätösten vaikutuksista, vaan heidän etunsa tulisi aina olla etusijalla.

Tämän tutkimuksen tulokset voidaan jakaa karkeasti kahteen eri osa-alueeseen: päiväkotien arkeen ja henkilöstöön liittyviin kysymyksiin sekä varhaiskasvatukseen osallistumiseen ja lastenhoidon ratkaisuihin liittyviin kysymyksiin. Tässä tutkimuksessa aineistosta tuli esiin viisi pääteemaa. Nämä teemat olivat: Työn houkuttelevuuteen vaikuttavat tekijät, Haasteet päiväkodin arjessa, Työn luonteen ristiriidat, Varhaiskasvatuksen vaikuttavuus sekä Varhaiskasvatukseen osallistuminen.

Päiväkotien arkeen ja henkilöstöön jakautuvat teemat olivat teema 1 – Työn houkuttelevuuteen vaikuttavat tekijät, teema 2 - Ilmiöt ja puutteet päiväkodeissa ja teema 3 - Työn luonteen ristiriidat. Varhaiskasvatukseen osallistumiseen ja lastenhoidon ratkaisuihin keskittyvät teemat taas olivat teema 4 -Varhaiskasvatuksen vaikuttavuus sekä teema 5 - Varhaiskasvatukseen osallistuminen.

Tutkimuksen tuloksista voidaan tulkita suomalaisen varhaiskasvatuksen olevan murroksessa ja hakevan paikkaansa osana koulutusjärjestelmäämme. Varhaiskasvatus on osa suomalaista koulutuspolkua, mutta sen hyödyt lapsen oppimisen perustana on vasta alettu tunnistamaan ja niistä on alettu puhumaan julkisesti. Varhaiskasvatuksen ympärillä pyörivä keskustelu on ristiriidassa keskenään. Varhaiskasvatuksen hyödyt tunnistetaan ja varhaiskasvatuksen pariin yritetään saada yhä enemmän lapsia. Toisaalta taas varhaiskasvatukseen ei ole panostettu rahallisesti eikä henkilöstöpulaa ole saatu paikattua. Alaa ei olla tehty houkuttelevaksi palkkauksen tai muiden työsuhte-etujen avulla eikä työolosuhteiden eteen ole tehty riittävästi töitä. Työntekijäpulasta keskustellaan, mutta alalla pysyvyyden kannustamisen eteen ei ole tehty töitä. Työtä pidetään yhä raskaana ja aliarvostettuna, vaikka itse työn sisältö on monipuolista ja palkitsevaa. Varhaiskasvatus tulisi tehdä työntekijöille houkuttelevaksi alaksi, josta saa kiitosta myös palkkauksen osalta, ei ainoastaan lapsilta ja perheiltä. Lapset ovat tulevaisuutemme voimavara ja heihin panostaminen pitäisi olla yhteiskunnan jatkuvuuden ja hyvinvoinnin kannalta ensisijaista. Vanhanaikainen ajattelutapa lastenhoitotyöstä ei kuulu enää nykyaikaan.

Se mikä itseäni tuloksisissa mietitytti, oli varhaiskasvatustyön palkitsevuuden vähäinen esille tuonti. Työn luonteen ristiriidat- teemassa korostuivat työn tuottama ilo, innostuneisuus ja tärkeys, mutta maininnat jäivät muista teemoista puuttumaan kokonaan. Vaikka työ on raskasta ja uuvuttavaa, päällimmäinen kokemukseni on aina ollut palkitseva tunne tekemästäni työstä. Olen aina kokenut työni olevan merkityksellistä ja erittäin tärkeää. Olen nähnyt oman kädenjälkeni lapsissa, jotka ovat opetelleet uusia taitoja tai heidän kanssaan asetettu tavoitteita eri toimintoihin liittyen. Oman työn tärkeyden huomaa päivittäin, kun havaitsee lasten oppineen uusia kielellisiä, motorisia tai arjen taitoja. Myös vanhempien kanssa tehtävä yhteistyö on varhaiskasvatustyössä äärimmäisen palkitsevaa. Vanhemmilta saadut kiitokset ja havainnot lapsen oppimisesta varhaiskasvatuksessa saavat oman työn tuntumaan tärkeältä ja merkitykselliseltä. Vanhempien kanssa tehtävää yhteistyötä ei tuotu juurikaan esiin aineistossa. Tämä oli mielestäni hämmästyttävää, sillä koen sen itse hyvin isoksi osaksi työtäni. Vanhempien kanssa tehtävä yhteistyö ja lapsen tavoitteiden pohtiminen yhdessä vanhempien kanssa on myös valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman mukaisesti osa työtehtäviämme.

7.4 Jatkotutkimusaiheet

Varhaiskasvatus on tutkimusaiheena laaja ja monitieteinen. Varhaiskasvatusta voidaan lähestyä erilaisista tieteellisistä näkökulmista, muun muassa kasvatustieteellisestä sekä yhteiskuntatieteellisestä näkökulmasta. Tyypillisin näkökulma varhaiskasvatuksen tutkimiseen on kasvatustieteellisessä tutkimuksessa. Omassa tutkimuksessani halusin tuoda esiin myös yhteiskuntatieteellisen näkökulman varhaiskasvatukseen sekä yhdistää sen omiin kokemuksiini varhaiskasvattajana. Varhaiskasvatus on merkittävä yhteiskunnan tarjoama palvelu, mikä koskettaa suurinta osaa suomalaisia lapsiperheitä. Varhaiskasvatus on myös suuri vaikuttamisen keino, jonka avulla voidaan tukea lasten oppimista ja tasata perheiden välisiä sosioekonomisia eroja.

Varhaiskasvatus on aiheena laaja, joten siihen liittyvään tutkimukseen täytyy pohtia tarkasti näkökulma ja lähestymistapa. Aihe tulee olla rajattu, sillä kaikkea ei voida tutkia samanaikaisesti. Varhaiskasvatuksessa voidaan tutkia lasten kokemuksia haastattelemalla, havainnoimalla ja kyselemällä. Vaihtoehtoisesti varhaiskasvatukseen liittyvä tutkimus voidaan toteuttaa täysin aikuisjohtoisesti ja -keskeisesti, kuten tässä tutkimuksessa. Tutkimusmenetelmät ovat aiheen ympärillä laajat ja tutkimus voidaan toteuttaa laadullisena tai määrällisenä. Varhaiskasvatuksen tutkiminen sosiaalipoliittisesta näkökulmasta ei ole erityisen yleistä, mutta itse toivoisin enemmän tutkimusta aiheen ympäriltä myös siitä näkökulmasta.

Tätä aihetta voisi lähteä jatkotutkimaan laajemman aineiston kanssa, joka voisi olla suurempi kyselytutkimus suunnattuna varhaiskasvatuksen työntekijöille. Tutkimuksen voisi toteuttaa laadullisena, mutta kyselylomake voisi olla strukturoitu. Tämän tutkimuksen perusteella kysymykset voisi jaotella teemojen mukaisesti. Teemojen alle voisi keksiä tarkentavia kysymyksiä aiheen ympärille. Kyselyn tulisi mahdollisimman helppo toteuttaa ja vastaajille pitäisi olla tarpeeksi myös valmiiden kysymysten rinnalla avoimia kysymyksiä. Kuten todettua, varhaiskasvatuksen arki on kiireistä, joten aika kyselyihin vastaamiselle on rajallista. Tutkimus olisi mielenkiintoista toteuttaa erikokoisissa kunnissa ympäri Suomea, jotta tutkimus antaisi kattavan kuvan koko Suomen tilanteesta. Varhaiskasvatuksen haasteet saattavat erota kunnittain.

Kyselytutkimuksen toteuttamiseen tarvittaisiin luvat sekä yhteystiedot eri päiväkodeihin. Paras mahdollinen tilanne olisi, jos jokaisen työntekijän henkilökohtaiseen sähköpostiin voisi lähettää kyselyn. Kyselykaavake muodostettaisiin tämän tutkimuksen teemojen pohjalta selkeäksi ja helposti lähestyttäväksi. Aiheina olisivat teemojen pohjalta varhaiskasvatuksen arki, haasteet ja parhaat puolet työntekijöiden näkökulmasta. Tutkimuskysymyksenä voisi olla: Miltä varhaiskasvatus näyttää

työntekijöiden silmin? Tämän lisäksi olisi mielenkiintoista tutkia, miten varhaiskasvatus näyttäytyy asiakkaiden eli vanhempien silmin. Olisi mielenkiintoista vertailla työntekijöiden ja vanhempien käsityksiä varhaiskasvatuksesta. Tutkimuksen tavoitteena olisi tuoda entistä paremmin työntekijöiden kokemuksia julkisesti esiin sekä vertailla heidän kokemuksiaan vanhempien kokemusten kanssa. Tutkimustulosten avulla saataisiin dataa varhaiskasvatuksen kehittämiskohteista ja onnistumisista. Lisäksi tutkimuksessa selviäisi, kuinka eri tavoin varhaiskasvatus näyttäytyy vanhemmille ja työntekijöille.

Toinen mielenkiintoinen tutkimusaihe aiheeseen liittyen olisi lapsitutkimus, jossa havainnoitaisiin ja haastateltaisiin lapsia heidän ajatuksistaan varhaiskasvatuksesta. Lasten tulisi olla yli kolmevuotiaita, jolloin he pystyvät myös sanallisesti kuvailemaan ajatuksiaan ja mielipiteitään. Lasten kanssa tehtävä tutkimus veisi aikaa, sillä havainnointi voi välillä olla haastavaa tai tilanteet muuttuvia. Tutkimukseen olisi mielenkiintoista myös liittää lasten puheita varhaiskasvatuksesta. Lastentarhanopettajana kuulen usein, kuinka lapset ovat puhuneet kotona päiväkodin tapahtumista. Näitä ajatuksia ja kokemuksia olisi mielenkiintoista saada kuuluviin ja tutkia, mitkä asiat varhaiskasvatuksessa merkitsevät lapselle. Varhaiskasvatuksessa tehtävän työn kannalta olisi tärkeää saada lasten kokemuksia ja mielipiteitä kuuluviin.

Tämän tutkimuksen kaltaisen mediatekstien sisällönanalyysin voisi toteuttaa viidentoista vuoden päästä uudestaan. Haasteet ja muutokset varhaiskasvatuksessa ovat silloin varmasti hyvin erilaisia, koska varhaiskasvatus on nyt jatkuvassa muutoksessa. Uuden varhaiskasvatuslain siirtymäaika on 12 vuotta, joka tarkoittaa sitä, että vuonna 2030 uudet henkilöstörakenteet ja henkilöstön kelpoisuusvaatimukset ovat täysin voimassa (Opetusalan ammattijärjestö 2018). Olisi erittäin mielenkiintoista tutkia, pysyvätkö varhaiskasvatuksen arjen haasteet tällöin ennallaan vai nouseeko silloin uudenlaisia haasteita varhaiskasvatuksen arkeen.

Tässä esiteltynä muutamia jatkotutkimuskohteita aiheeseen liittyen. Kuten sanottua, aihe on laaja ja sitä voi lähestyä monesta eri näkökulmasta ja useammalta tieteenalalta. Varhaiskasvatus on merkityksellistä ja vaikuttavaa toimintaa, jota tulisi tutkia laajemmin. Varhaiskasvatuksen vaikutuksista tiedetään koko ajan enemmän ja sen vaikutuksia lasten koko elämänsäkuuluun ollaan alettu tutkimaan tarkemmin. Kyseessä on tärkeä tutkimusaihe, jonka tulisi saada näkyvyyttä ja kuuluvuutta enemmän julkisessa keskustelussa.

8 Lähteet

Aalto, Maija (2016) Huutava pula ammattilaisista: Pääkaupunkiseudun päiväkodeista puuttuu 500 lastentarhanopettajaa. Helsingin Sanomat. 29.2.2016. Viitattu 10.6.2018.

<https://www.hs.fi/kaupunki/art-2000002888633.html>

Alasuutari, Maarit (2003) Kuka lasta kasvattaa? Vanhemmuuden ja yhteiskunnallisen kasvatuksen suhde vanhempien puheissa. Gaudeamus kirja. Oy Yliopistokustannus University Press Finland. Helsinki.

Anttonen, Anneli & Sipilä, Jorma (2000) Suomalaista sosiaalipolitiikkaa. Vastapaino. Tampere.

Anttonen, Anneli (2003) Lasten hoidon kaksi maailmaa. Teoksessa Hannele Forsberg & Ritva Nätkin (toim.) Perhe murroksessa. Kriittisen perhetutkimuksen jäljillä. Helsinki. Gaudeamus. 203-245.

Bjersted, Katja (2001) Työssä jaksamisesta ja työmarkkinoiden muutoksesta. Valtion taloudellinen tutkimuskeskus. Oy Nord Print Ab. Helsinki.

<http://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/148151/k252.pdf?sequence=1>

Chi, Michelene (1997) Quantifying qualitative analyses of verbal data: A practical Guide. The Journal of the Learning Sciences, 6 (3), 271-313.

<http://www.public.asu.edu/~mtchi/papers/Verbaldata.pdfEs>

Duvander, Ann-Sofie & Ellingsaeter, Anne Lise (2016) Cash for childcare schemes in the Nordic welfare states: diverse paths, diverse outcomes. European Societies. 18(1), 70-90. <https://www-tandfonline-com.helios.uta.fi/doi/pdf/10.1080/14616696.2015.1124903?needAccess=true>

Education at a glance. OECD (2016) Indicator C2 How do early childhood education systems differ around the world? teoksessa Education at a Glance 2016. OECD Indicators. OECD Publishing. Paris. 298-301.

<http://www.oecdilibrary.org/docserver/download/9616041e.pdf?expires=1490296944&id=id&accname=guest&checksum=A814085B0EE119E5BBC28D74292CDB46>

Eskelinen, Mervi & Hjelt, Hanna (2017) Varhaiskasvatuksen henkilöstö ja lapsen tuen toteuttaminen. Valtakunnallinen selvitys 2017. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2017:39. Opetus- ja kulttuuriministeriö, Helsinki 2017.

<http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/80737/okm39.pdf?sequence=3&isAllowed=y>

Eskelinen, Mervi & Lahdenperä, Jaana (2018) Uusi varhaiskasvatuslaki on vaikuttavan ja tasalaatuisen varhaiskasvatuksen perustus. Tutkittua varhaiskasvatuksesta.

<https://tutkittuavarhaiskasvatuksesta.wordpress.com/2018/06/15/vieraskynassa-mervi-eskelinen-ja-jaana-lahdenpera/>

Eskola, Jari & Suoranta, Juha (1998) Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere. Vastapaino.

Gallacher, Lesley-Anne & Gallagher, Michael (2008) Methodological immaturity in childhood research? Thinking through ‘participatory methods’. *Childhood* 15 (4), 499–515.

Grönfors, Martti (1982) Kvalitatiiviset kenttätutkimusmenetelmät. Porvoo: WSOY.

Günther, Kirsi & Hasanen, Kirsi (toim.) (2014) Laadullinen tutkimus. Moodleverkkokirja.

Hakalehto, Sivianna & Kotkas, Toomas (2015) Subjektiiivinen päivähoido-oikeus - sosiaalioikeutta, lapsioikeutta vai molempia? Teoksessa Lakimies: Suomalaisen lakimiesyhdistyksen aikakauskirja. 113: (7-8), 1040-1063. <http://elektra.helsinki.fi/helios.uta.fi/se/1/0023-7353/113/7-8/subjekti.pdf>

Heckman, James (2008) The Case for Investing in Disadvantaged Young Children.

<https://heckmanequation.org/assets/2017/01/Heckman20Investing20in20Young20Children.pdf>

Heikkilä, Matti & Ihalainen, Sirkka-Liisa & Välimäki, Anna-Leena (2007)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Oppaita. Stakes. Gummerus kirjapaino Oy.

Heinonen, Ari (2008) Yleisön sanansijat sanomalehdissä. Journalismin tutkimusyksikkö.

Tiedotusopin laitos. Tampereen yliopisto. <http://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/65724/978-951-44-7551-1.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Heinonen, Sanna (2016) ”Nyt puhuvat sosiaalityöntekijät!” Mielipidekirjoitukset rakenteellisen sosiaalityön välineenä. Pro gradu- tutkielma. Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö. Tampere: Tampereen yliopisto. <http://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/98538/GRADU-1455024231.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Hietamäki, Johanna & Kuusiholma, Julia & Räikkönen, Eija & Alasuutari, Maarit & Lammi-Taskula, Johanna & Repo, Katja & Karila, Kirsti & Hautala, Paula & Kuukka, Anu & Paananen, Maiju & Ruutiainen, Ville & Eerola, Petteri (2017) Varhaiskasvatus- ja lastenhoitoratkaisut yksivuotiaiden lasten perheissä. CHILDCARE-kyselytutkimuksen 2016 perustulokset. Terveiden ja

hyvinvoinnin laitos (THL) Työpaperi. 24/2017. Helsinki.

http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/132438/URN_ISBN_978-952-302-8692.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Hiilamo, Heikki & Olli Kangas (2009) Trap for Women or Freedom to Choose? The Struggle over Cash for Child Care Schemes in Finland and Sweden. *Journal of Social Policy* 38(03), 457-475.

Hirsjärvi, Sirkka & Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula (1998) Tutki ja kirjoita. 3.4.painos. Tammer-Paino Oy. Tampere.

Hujala, Eeva & Puroila, Anna-Maija & Parrila, Sanna & Nivala, Veijo (2007) Päivähoidosta varhaiskasvatukseen. 1. painos. T-Print. Hyvinkää.

Hujala, Eeva & Tuja, Leena (2011) Varhaiskasvatuksen käsikirja. PS-kustannus. Jyväskylä.

Hujala-Huttunen, Eeva (1996) Day care in the USA, Russia and Finland: views from parents, teachers and directors. *European Early Childhood Research Journal*.

https://www.researchgate.net/publication/238635448_Day_care_in_the_USA_Russia_and_Finland_Views_from_parents_teachers_and_directors

Ikola-Norrbacka, Rinna (2004) Päivähoito – kuntien kilpailuvaltti? Tutkimus lasten päivähoidosta vuosina 1996-2003. KuntaSuomi 2004-tutkimuksia nro 46. Suomen Kuntaliitto. Helsinki.

Ilmakunnas, Seija (1993) Kotihoidon tuen faktat ja visiot. Helsinki. Helsingin kaupungin tietokeskus.

Jallinoja, Riitta (2006) Perheen vastaisu. Familistista käännettä jäljittämässä. Tammer-Paino Oy. Tampere.

Juhila, Kirsi (2014) Mitä laadullinen tutkimus on? Teoksessa Kirsi Günther & Kirsi Hasanen (toim.) (2014) Laadullinen tutkimus. Moodleverkkokirja 31.8.2017. Kurssin ja kirjan sivuston toteutuksen ovat tehneet tutkijat Kirsi Günther ja Kirsi Hasanen.

Juholin, Elisa (2009) Viestintä strategiasta käytäntöön. 5. painos. WS Bookwell Oy. Porvoo.

Kansaneläkelaitos (2016) Yksityisen hoidon tuki. Viitattu 30.10.2016.

<http://www.kela.fi/yksityisen-hoidon-tuki>

Karila, Kirsti & Eerola, Petteri & Alasuutari, Maarit & Kuukka, Anu & Siippainen, Anna (2017) Varhaiskasvatuksen järjestämisen puhekehykset kunnissa. *Yhteiskuntapolitiikka*. 82:4.

Karila, Kirsti & Kosonen, Tuomas & Järvenkallas, Satu (2017) Varhaiskasvatuksen kehittämisen tiekartta vuosille 2017–2030. Suuntaviivat varhaiskasvatukseen osallistumisasteen nostamiseen sekä päiväkotien henkilöstön osaamisen, henkilöstörakenteen ja koulutuksen kehittämiseen. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2017:30. Helsinki.

<http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/80221/okm30.pdf>

Kekkonen, Marjatta (2014) Perheiden lastenhoitojärjestelyt ja tyytyväisyys päivähoidopalveluihin. Teoksessa J. Lammi-Taskula & S. Karvonen (toim.) Lapsiperheiden hyvinvointi 2014. Helsinki. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 258-272.

Kivimäki, Mirka (2016) Markkinoistuva varhaiskasvatus. Blogiteksti. Viitattu 10.10.2018.

<https://blogs.uta.fi/childcare/2016/11/02/markkinoistuva-varhaiskasvatus/>

KMT 2017 lukijamäärät ja kokonaistavoittavuus (2017) Media Audit Finland Oy. Viitattu 11.6.2018. <http://mediaauditfinland.fi/wp-content/uploads/2018/03/KMT2017lukijamaarat.pdf>

Koskinen Sandberg, Paula & Törnroos, Maria & Kohvakka, Roosa (2017) The institutionalised undervaluation of women's work: The case of local government sector collective agreements. Work, employment and society 1–19. The Author(s) 2017. Sage.

Kunelius, Risto (2009) Viestinnän vallassa. Johdatus joukkoviestinnän kysymyksiin. Helsinki: WSOY.

Kuntaliitto (2018). Viitattu 19.6.2018. <https://www.kuntaliitto.fi/tiedotteet/2018/kuntaliiton-kysely-palvelusetelien-kaytto-varhaiskasvatuksessa-lisaantynyt>

Kuoppala, Tuula & Säkkinen, Salla (2016) THL 2016. Varhaiskasvatus 2015. Tilastoraportti. Helsinki. http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/131666/Tr21_16.pdf?sequence=5

Lahtinen, Jarkko & Johanna Selkee (2014) Varhaiskasvatuksen hallinto, palveluseteli ja kuntalisät 2014. Helsinki: Kuntaliitto.

Mahon, Rianne & Anttonen, Anneli & Berqvist, Chistina & Brennan, Deborah & Hobson, Barbara (2012) Convergent care regimes? Childcare arrangements in Australia, Canada, Finland and Sweden. Journal of European Social Policy 22(4) 419–431.

Mikkonen, Inka (2010) ”Olen sitä mieltä, että...” Lukiolaisten yleisönosastotekstien rakenne ja argumentointi. Jyväskylä: Jyväskylä Studies in humanities 135.

Morabito, Christian & Vandenbroeck, Michel & Roose, Rudi (2013) 'The Greatest of Equalisers': A Critical Review of International Organisations' Views on Early Childhood Care and Education. Cambridge University Press.

Nordenstreng, Kaarlo & Wiio, Osmo (2012) Suomen mediamaisema. Tampere: Vastapaino.

Närvi, Johanna (2017) Äitien perhevapaat ja osallistuminen työelämään. Teoksessa M. Salmi & J. Närvi (toim.) Perhevapaat, talouskriisi ja sukupuolten tasa-arvo. Raportti 4/2017. Helsinki. Terveystieteiden tutkimuskeskus. 64-104.

https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/135216/URN_ISBN_978-952-302-884-5.pdf?sequence=1

Oikotie (2018) Viitattu 18.6.2018 <https://tyopaikat.oikotie.fi/palkkavertailu/lastenhoitaja>

Onnismaa, Jussi (2010) Opettajien työhyvinvointi. Katsaus opettajien työhyvinvointitutkimuksiin 2004–2009. Raportit ja selvitykset 2010:1. Opetushallitus ja tekijä.

http://www.utbildningsstyrelsen.fi/download/124603_Opettajien_tyohyvinvointi.pdf

Opetus- ja kulttuuriministeriö (2018) Viitattu 13.6.2018. http://minedu.fi/artikkeli/-/asset_publisher/neljasosa-5-vuotiaista-maksuttoman-varhaiskasvatuksen-kokeiluun

Opetusalan ammattijärjestö (2017) Viitattu 17.7.2017. <https://www.oaj.fi/cs/oaj/varhaiskasvatuslaki>

Opetusalan ammattijärjestö (2018) Viitattu 18.6.2018.

<https://www.oaj.fi/cs/oaj/Varhaiskasvatus%20ja%20esiopetus1>

Opetusalan ammattijärjestö (2018) Viitattu 11.6.2018.

<https://www.oaj.fi/cs/oaj/Varhaiskasvatuksen%20ja%20esiopetuksen%20opettajat2#Lastentarhanopettaja>

Opetushallitus (2016) Viitattu 14.11.2016.

http://www.oph.fi/saadokset_ja_ohjeet/lainsaadanto/varhaiskasvatus

Opetushallitus (2016) Viitattu 3.12.2016

http://www.oph.fi/download/179349_varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet_2016.pdf

Opetushallitus (2017) Viitattu 21.2.2017. http://www.oph.fi/koulutus_ja_tutkinnot/varhaiskasvatus

Opetushallitus (2017) Viitattu 22.3.2017

http://www.oph.fi/saadokset_ja_ohjeet/lainsaadanto/varhaiskasvatus

Paananen, Maiju & Repo, Katja & Eerola, Petteri & Alasuutari, Maarit (2018) Unravelling conceptualizations of (in)equality in early childhood education and care system. *Nordic Journal of Studies in Educational Policy*. DOI.

<https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/20020317.2018.1485423>

Pietilä, Veikko (1976) *Sisällön erittely*. Helsinki. Gaudeamus.

Puroila, Anna-Maija & Kinnunen, Susanna & Keränen, Virve (2017) Varhaiskasvatuksen lainsäädännön uudistamiseen tarvitaan johdonmukaisuutta ja yhteistä tahtoa. Valtioneuvoston selvitys ja tutkimustoiminta. Policy brief, 4. Viitattu 19.6.2018.

https://tietokayttoon.fi/documents/1927382/2116852/4_2017_Varhaiskasvatuksen+lains%C3%A4%C3%A4d%C3%A4nn%C3%B6n+uudistamiseen+tarvitaan+johdonmukaisuutta+ja+yhteist%C3%A4+tahtoa/73b2c3fe-f409-4a5e-bce0-ee4a9437eebd?version=1.0

Repo, Katja (2012) Lasten kotihoidontuen merkitykset käyttäjien arjessa. Teoksessa J. Sipilä, M. Rantalaiho, K. Repo & M. Rissanen. (toim.) *Rakastettu ja vihattu kotihoidon tuki*. Tampere: Vastapaino. 50-111.

Repo, Katja (2016) Lastenhoito, investoitu lapsi ja lapsen ääni. Teoksessa Antti Halmetoja, Pertti Koistinen & Satu Ojala (toim.) *Sosiaalipolitiikan lumo*. Tampere: Tampere University Press, 67-73.

Richardson, John E. (2007) *Analyzing Newspapers. An approach from critical discourse analysis*. Lontoo: Palgrave Macmillan.

Saaranen-Kauppinen, Anita & Puusniekka, Anna (2006) KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto [verkkojulkaisu]. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto [ylläpitäjä ja tuottaja]. <http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus> Viitattu 9.5.2017.

Saaranen-Kauppinen, Anita & Puusniekka, Anna (2006) KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto [verkkojulkaisu]. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto [ylläpitäjä ja tuottaja]. Viitattu 3.7.2017 <http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus>

Saari, Milja & Koskinen Sandberg, Paula (2017) Samapalkkaisuuden politiikka – monitieteinen näkökulma sukupuolten palkkaeriarvoisuuteen. Artikkel. *Talous ja yhteiskunta*. Viitattu 26.6.2018. <https://helda.helsinki.fi/dhanken/bitstream/handle/123456789/176627/ty12017SaariKoskinenSandberg.pdf?sequence=1>

Sanomalehtien liitto (2018) Viitattu 15.6.2018. <https://www.sanomalehdet.fi/sanomalehtitieto>

Seitamaa-Hakkarainen, Piritta (2014) Kvalitatiivinen sisällönanalyysi.

<https://metodix.fi/2014/05/19/seitamaa-hakkarainen-kvalitatiivinen-sisallon-analyysi/>

Semkina, Soili (2014) Yksityiset päiväkodit valtaavat markkinoita. Kauppalehti. 17.7.2014.

<http://www.kauppalehti.fi/uutiset/yksityiset-paivakodit-valtaavat-markkinoita/q2DkKHfc>

Siippainen, Anna (2018) Päivähoito vai kotihoito? Luento 25.1.2018. Jyväskylän yliopisto.

Sipilä, Jorma & Repo, Katja & Rissanen, Tapio (2010) Cash for Childcare: The Consequences for Caring Mothers. Cheltenham: Edward Elgar.

Sosiaali- ja terveysministeriö (2017) Palveluseteli. Viitattu 5.1.2017. <http://stm.fi/palveluseteli>

Sotkanet (2018) Tilastotietoja suomalaisten terveydestä ja hyvinvoinnista. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. <https://www.sotkanet.fi/sotkanet/fi/index>

Superliitto (2018) Viitattu 18.6.2018.

https://www.superliitto.fi/site/assets/files/34433/lahihoitaja_lastenhoitajana_varhaiskasvatuksessa_web.pdf

Tamminen, Tuula (2018) Ongelmat eivät ratkea sillä, että kotiäidit ja uranaiset riitelevät toisiaan syyllistäen – Hoitopaikka pitää valita lapsen tarpeiden mukaan. Helsingin Sanomat. Julkaistu 8.6.2018. Viitattu 8.6.2018. <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000005710513.html>

Touhula Oy (2017) Viitattu 21.3.2017. <https://www.touhula.fi/>

Tuononen, Mika (2015) Suomessa varhaiskasvatukseen osallistuminen vähäisempää kuin OECD-maissa keskimäärin. Tieto ja trendit. Talous- ja hyvinvointikatsaus, 5.

<http://tietotrendit.stat.fi/mag/article/144/>

Unicef (2018) Viitattu 8.6.2018. <https://www.unicef.fi/lapsen-oikeudet/mika-on-lapsen-oikeuksien-sopimus/>

Vandenbroeck, Michel & Bouverne-De Bie, Maria (2010) Lasten toimijuus ja kasvatuksen normit: neuvoteltu yhtälö. Teoksessa K. P. Kallio, A. Ritala Koskinen & N. Rutanen (toim.) Missä lapsuutta tehdään? Nuorisotutkimusverkoston/Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 105. Helsinki: Nuorisotutkimusseura & Lapsuudentutkimuksen seura & Tampereen yliopiston Lapsuuden ja perheen tutkimuksen yksikkö (PerLa), 17–32.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016. Opetushallitus. Määräykset ja ohjeet 2016:17. Viitattu 28.8.2017.

http://www.oph.fi/download/179349_varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet_2016.pdf

Vihavainen, Suvi (2017) Monet vanhemmat haluavat lapsensa nyt yksityiseen päiväkotiin – ”Suomessa on hirveän hyvä markkinarako tehdä varhaiskasvatuksella bisnestä” Helsingin Sanomat. 23.1.2017. <http://www.hs.fi/kotimaa/art-2000005056589.html>

Virolainen, Harri (2012) Kokonaisvaltainen työhyvinvointi. BoD – Books on Demand. Helsinki. https://books.google.fi/books?hl=fi&lr=&id=97IqYlYUaQcC&oi=fnd&pg=PA9&dq=ty%C3%B6ss%C3%A4+jaksaminen+ja+ty%C3%B6hyvinvointi&ots=ghTuf0bjJK&sig=j05diSRA-2GjemC4Opd5-jNMMJE&redir_esc=y#v=onepage&q=ty%C3%B6ss%C3%A4%20jaksaminen%20ja%20ty%C3%B6hyvinvointi&f=false

Wyness, Michael (2009) Children representing children. Participation and the problem of diversity in UK youth councils. *Childhood* 16 (4), 535–552. Yesilova, K. 2009. Ydinperheen politiikkaa. Helsinki: Gaudeamus.

Lait ja asetukset

Asetus sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista 9.10.1992/912.

Asetus lasten päivähoidosta 16.3.1973/239.

HE, 2015. 80/2015. Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi varhaiskasvatuslain sekä lasten kotihoidon ja yksityisen hoidon tuesta annetun lain muuttamisesta.

<http://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/2015/20150080#idm2380672>

Laki sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista 29.4.2005/272.

Laki lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämiseksi 14.6.2002/504.

Laki sosiaalihuollon asiakkaasta ja asemasta 22.9.2000/812.

Laki lasten kotihoidon ja yksityisen hoidon tuesta 20.12.1996/1128.

Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista 3.8.1992/734.

Lastensuojelulaki 13.4.2007/417.

Sosiaalihuoltolaki 30.12.2014/1301.

Varhaiskasvatuslaki. 19.1.1973/36

LIITTEET Liite 1. Aineiston sanomalehtiartikkelit ja mielipidekirjoitukset.

Sanomalehtiartikkelin koodi	Artikkelin otsikko	Julkaisuajankohta
Artikkeli 1	Sadat HS:n kyselyyn vastanneet kertovat ahdistuksesta päiväkodeissa – ”Kaikki energia menee siihen, että saan lapset pysymään hengissä”	5.1.2017
Artikkeli 2	Varhaiskasvatus tarvitsee kehittämisohjelman	26.4.2017
Artikkeli 3	Maksuttomia tikkareita	13.4.2017
Artikkeli 4	Tuoko yksi päivähoitoon pantu euro tosiaan kuusi euroa takaisin? Maksuttomasta varhaiskasvatuksesta tuli kuuma vaaliteema, ja tästä syystä se olisi vaikea toteuttaa	8.4.2017
Artikkeli 5	Varhaiskasvatus on täynnä sanahelinää – alle 3-vuotias ei tarvitse kasvatusta vaan tuttujen ja turvallisten ihmisten läheisyyttä	4.3.2017
Artikkeli 6	Kehysriihen lopputulos vaikuttaa monen etuuksiin – Nämä ovat hallituksen tärkeimmät päätökset	26.4.2017
Artikkeli 7	Tutkimus: Pienenä päivähoiton aloittaneet kouluttautuvat pisimmälle – Viekkää lapsenne nykyistä aikaisemmin päivähoitoon, professori sanoo	17.11.2016
Artikkeli 8	Lastenpsykiatri Sinkkonen arvosteli pikkulasten varhaiskasvatusta, asiantuntijat rauhoittelevat: ”Vanhemmat ovat jo hyvin syyllistyneitä näiden kysymysten edessä”	4.3.2017

Mielipidekirjoituksen koodi	Mielipidekirjoituksen otsikko	Julkaisuajankohta
Mielipidekirjoitus 1	Varhaiskasvatus tukee pientäkin lasta – rakkaudella	5.3.2017
Mielipidekirjoitus 2	Varhaiskasvatuksesta luullaan paljon mutta tiedetään vähän	17.2.2017
Mielipidekirjoitus 3	Varhaiskasvatusta saa myös kotona	10.10.2016
Mielipidekirjoitus 4	Eriarvoisuus varhaiskasvatuspalveluissa kasvaa monin tavoin	30.1.2017
Mielipidekirjoitus 5	Maksuton varhaiskasvatus on hyvä sijoitus tulevaan	17.2.2017
Mielipidekirjoitus 6	Päiväkotien todellisuus on uskottua karumpi – maailman paras varhaiskasvatus on pelkkä illuusio	22.12.2016
Mielipidekirjoitus 7	Varhaiskasvatus on lapsen opintopolun kivijalka	10.2.2017
Mielipidekirjoitus 8	Vanhemmat ja poliitikot eivät tunne päiväkodin arkea	12.3.2017
Mielipidekirjoitus 9	En voi tarjota syliä, joka lohduttaisi – päiväkodissani ei ole tarpeeksi henkilökuntaa edes perustarpeiden hoitamiseen	8.3.2017